

IV stručno-naučni skup sa međunarodnim učešćem
„AKTUELNOSTI U EDUKACIJI I REHABILITACIJI OSOBA SA
SMETNJAMA U RAZVOJU“

Beograd, 24-25. oktobar 2015. godine

ZBORNIK REZIMEA

Beograd, 2015.

„AKTUELNOSTI U EDUKACIJI I REHABILITACIJI OSOBA SA
SMETNJAMA U RAZVOJU“

Zbornik rezimea

Izdavač:

Resursni centar za specijalnu edukaciju

Za izdavača:

prof. dr Goran Nedović

Urednici:

dr Srećko Potić

prof. dr Srboljub Đorđević

Recenzent:

prof. dr Goran Nedović

Tehnički urednik:

Biljana Krasić

Dizajn korica:

mr Boris Petrović

Štampa:

BIG štampa, Beograd

Tiraž: 300

ISBN 978-86-89713-02-2

IV stručno-naučni skup sa međunarodnim učešćem
„AKTUELNOSTI U EDUKACIJI I REHABILITACIJI OSOBA SA
SMETNJAMA U RAZVOJU“
Beograd, 24-25. oktobar 2015. godine

Organizatori:

Resursni centar za specijalnu edukaciju, Beograd
Gradska opština Novi Beograd, Beograd

Programski odbor:

- PROF. DR GORAN NEDOVIĆ, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija, predsednik
- PROF. DR FADILJ EMINOVIĆ, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija
- PROF. DR VLADIMIR TRAJKOVSKI, Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“ – Filozofski fakultet, Institut za defektologiju, Skoplje, Makedonija
- PROF. DR SRBOLJUB ĐORĐEVIĆ, Univerzitet u Nišu – Učiteljski fakultet, Vranje, Srbija
- DR SREĆKO POTIĆ, Visoka medicinska škola strukovnih studija „Milutin Milanković“, Beograd, Srbija
- DR SANJA TRGOVČEVIĆ, Visoka medicinska škola strukovnih studija u Ćupriji, Ćuprija, Srbija
- MR GORAN STOJIĆEVIĆ, Centar za stručno usavršavanje, Šabac, Srbija
- LJILJANA JOVČIĆ, Visoka zdravstvena škola strukovnih studija u Beogradu, Beograd, Srbija
- MILOŠ ŠAPIĆ, Beograd, Srbija

Organizacioni odbor:

- dr Srećko Potić, predsednik
- Mirjana Đorđević, generalni sekretar
- Milovan Marković
- Ivana Sretenović
- Snežana Maravić

PROGRAM

SUBOTA, 24.10.2015.

07:30-09:00	<i>Registracija učesnika</i>	
09:00-09:15	<i>Otvaranje Skupa i pozdravna reč organizatora</i>	
	Plenarno predavanje	
09:15-09:30	Paula Weerkamp- Bartholomeus, Vladimir Trajkovski	Multimodalna intervencija za decu i odrasle sa autističnim spektrom poremećaja: „ReAttach“

SUBOTA, 24.10.2015.

SESIJA 1 Moderator: prof. dr Gordana Odović

09:30-11:30	Jana Golubović, Marija Stošić	Operantno ponašanje: topografija, funkcija, evidencija
	Majda Končar, Helena Kreže	Program Brain Gym® u osnovnoj školi
	Aleksandra Ivančić	Novi standardi u tretmanu mališana sa smetnjama u razvoju
	Aleksandra Ivančić	Primitivni refleksi kao temelji razvoja centralnog nervnog sistema
	Tamara Crnković, Dajana Bulić	Terapija senzorne integracije kao dio rehabilitacijskog tretmana djece sa smetnjama u razvoju
	Branko Ravnak, Alenka Fidler	Primjena IDA metode kod djece sa smetnjama u razvoju – studija primjera
	Sanja Drača	Procena ispoljavanja psihosocijalnih problema kod dece predškolskog uzrasta na osnovu upitnika PSC-35
	Lorena Koštić, Patricija Karaman	Modeli podrške djeci i odraslima s invaliditetom
	Haris Memišević, Selimir Hadžić, Saudin Hodžić	Ponašajna inhibicija kod djece sa intelektualnim teškoćama
	Saša Delić, Ivona Milačić Vidojević	Odnos profesionalnog sagorevanja i strategija prevladavanja profesionalnog stresa kod stručnjaka koji rade u uslovima inkluzije osoba sa intelektualnom ometenošću
	Aleksandra Gvozdanović Debeljak	Suvremeni pristup rehabilitaciji i edukaciji djece s Down sindromom u teoriji i praksi
	Amela Pašalić, Inga Bišćević	Važnost rane edukacijsko-rehabilitacijske procjene izrade IEP-a i edukacije roditelja djece sa Down syndromom

Ivana Soldo	Specifičnosti inkluzivnog odgoja i obrazovanja u sustavu redovnih škola Bosne i Hercegovine
11:30-11:45	Pauza
11:45-13:30 Nevena Petrovska	Uloga Državnog saveta za prevenciju dečje delinkvencije u izgradnji preventivne politike u Makedoniji
Miroslav Kuka, Nataša Šavija, Metodija Stojanovski, Dobri Petrovski	Programsko sistemske izmene u službi razvojnih smetnji
Patricija Karaman, Lorena Koštić	Podrška obitelji djeteta s teškoćama u razvoju s aspekta rane intervencije
Kristina Topić	Primjena Montessori metode u radu s djecom s posebnim potrebama
Enisa Gološ, Đenana Peco, Aida Milavić	Teorija i praksa uključivanja i učešća svih učenika školskog uzrasta u obrazovni sistem Hercegovačko-neretvanskog kantona
Marica Filipović, Maja Papst Milanović	Projektna nastava – primer dobre prakse u radu s učenicima sa razvojnim teškoćama od 5. do 8. razreda u osnovnoj školi Josipa Matoša, Vukovar
Vesna Varunek, Josipa Ištuk, Dajana Cerovac	Povezivanje svjetova čujućih i onih koji to nisu. Podrška i pomoć zajednici gluvih i nagluvih osoba na Sveučilištu u Mostaru
Slavenka Martinović	Važnost edukacije stručnog i drugog osoblja u procesu transformacije ustanova socijalne zaštite
Esmeralda Sunko	Utjecaj kombinirane socijalne politike na inkluziju osoba s intelektualnim teškoćama
Milana Rajić, Ivana Mihić, Dijana Kopunović Korma, Jelena Branković	Stres roditeljstva kod majki i očeva dece sa smetnjama u razvoju
Nevenka Mravljinčić	Važnost pokreta kod osnovnoškolske djece s posebnim potrebama
Đina Brlečić, Mateja Bublić	Stav učenika s teškoćama u razvoju o tjerloježbenim aktivnostima
13:30-14:30	Pauza za ručak

SUBOTA, 24.10.2015.

SESIJA 2

Moderator: prof. dr Fadilj Eminović

14:30-16:30	Dragana Kljajić, Fadilj Eminović, Milivoj Dopsaj	Primena sportskih aktivnosti kod osoba sa povredom kičmene moždine
	Sanja Trgovčević, Lidija Milenović, Sunčica Ivanović	Uticaj starosnog doba na ishod rehabilitacije pacijenata sa povredom kičmene moždine
	Jelena Nikolić, Radmila Nikić	Procena kvaliteta života starih lica u vaninstitucionalnim uslovima
	Gordana Nikolić- Balkoski, Danijela Tiosavljević, Jovana Stojković, Slađana Pavić, Ida Prica, Miliša Kunarac, Rada Tešić, Zlata Ćirić, Radica Đurić, Mirela Dimić	Stigma u psihijatriji – može drugačije
	Olivera Marković, Marijana Taranović Todorović	Potrebe starijih osoba sa invaliditetom
	Sanela Pacić, Radmila Nikić, Fadilj Eminović, Marienka Zolnjan	Strategije u komunikaciji sa osobama sa demencijom
	Suzana Mihajlović Babić, Milena Despotović	Pristup osoba sa invaliditetom visokom obrazovanju na Univerzitetu u Beogradu
	Tamara Borisavljević, Svetlana Milenković	Porodični smeštaj kao model podrške deci i odraslima sa smetnjama u razvoju
	Zorana Radovanović	Praksa, fizičke aktivnosti i slobodno vreme adolescenata sa lakom intelektualnom ometenošću
	Ljiljana Šimpraga, Marija Trajkov	Delimična inkluzija učenika sa oštećenjem vida kroz prikaz vežbe iz stručnih praktičnih predmeta u Medicinskoj školi „Beograd“
	Lidija Milenović, Sanja Trgovčević	Uticaj manifestnog strabizma na tretman fine motorike šake kod dece sa cerebralnom paralizom
	Mila Veselinović, Slobodan Mitrović, Renata Škrbić, Nina Brkić Jovanović, Sanela Slavković	Rehabilitacija glasa pacijenata sa parezom i/ili paralizom glasnica

Nada Dobrota-Davidović, Jadranka Otašević, Nadica Simić-Jovanović, Mile Vuković, <u>Maja Davidović</u>	Značaj prevencije govorno-jezičkih poremećaja u ranom razvojnom periodu deteta
<u>Radmila Zeba</u>	Deca s teškoćama u razvoju i mogućnosti terapije govora u vrtiću
16:30-16:45	Pauza
Mateja Bublić	Upravljanje informacijama i znanjem kao poticaj inkluzivnom obrazovanju
Biljana Marić	Društvene mreže u službi inkluzivnog obrazovanja
Nataša Kulić, Vojislav Todorović, Slobodan Vuletić	Dečija rehabilitacija i upotreba interaktivnog poda u radu sa učenicima ometenim u razvoju
Zoran Aleksić, Ana Crnogorac, Ivana Kovačević, <u>Tijana Radisavljević</u>	Učenje na daljinu i učenici sa razvojnim smetnjama i invaliditetom
Nataša Parezanović, <u>Biljana Marić</u>	Hemijski eksperimenti korišćenjem PhET simulacija u inkluzivnom obrazovanju
Ivana Mitrović Đorđević, Vojislav Todorović, <u>Biljana Petrović</u>	Primena asistivne tehnologije u nastavnom procesu
Admira Koničanin	Sport i rekreacija Golbal za osobe oštećenog vida
Ida Kabok	Inkluzivno fizičko vaspitanje
Mirsada Džaferović	Radioničarski rad u funkciji afilijacija dece školskog uzrasta
Ksenija Liščević, Branka Bešlić	Dete sa smetnjama u razvoju pred izborom zanimanja i upisom u srednju školu
Vesna Radulović, Sonja Miladinović	Tranzicija – kontinuitet podrške kroz sistem obrazovanja i vaspitanja
Mirko Marković, Mirjana Nikolić	Karijerno vođenje i savetovanje osoba sa invaliditetom – uloga NVO

NEDELJA, 25.10.2015.

SESIJA 3

Moderator: prof. dr Danijela Ilić Stošović

09:00-11:00	Ankica Simona Kovačević	Značaj rane intervencije u socijalnoj podršci porodici dece sa smetnjama u razvoju
	Jelena Simonović, Danka Tomić	Multidisciplinarni pristup u ranoj proceni i ranoj intervenciji: prikaz studije slučaja
	Marija Milivojević	Faktori koji utiču na uključivanje deteta sa smetnjama u razvoju u vrtiću i načini podrške
	Biljana Vujasin	Metodički pristupi u radu sa decom sa smetnjama u razvoju
	Jelena Perunović Samardžić	Potreba vaspitača koji u grupama imaju djecu sa smetnjama u razvoju za podrškom stručnih saradnika
	Mirjana Tomić	Deca sa smetnjama u razvoju u vaspitnim grupama: značaj vršnjačkih odnosa
	Spomenka Divljan, Mirjana Rastović Kelović	Uvek može korak dalje – Pružanje podrške roditeljima dece sa smetnjama u razvoju
	Ana Nikolić, Nataša Mandić	Inkluzionica
	Snežana Đurić	Iskustva u implementaciji inkluzivnog obrazovanja
	Slavica Pavlović	Škola inkluzije s aspekta partnerstva relevantnih subjekata
	Vesna Narančić	Saradnja svih aktera u inkluzivnom obrazovanju dece oštećenog slуха
	Ana Dromnjaković, Snežana Nikolić, Snežana Nišević	Unutrašnja motivacija učenika u inkluzivnom razredu redovne škole
11:00-11:10	<i>Pauza</i>	
11:10-11:30	<i>Poster prezentacije</i>	
	Aleksandra Aleksov, Miodrag Stošljević, Milosav Adamović	Integralni tretman razvojne disfazije – prikaz slučaja
	Mirjana Stevanović, Jelena Tapušković	Asistivna tehnologija: Svičeri- program podrške

Miroslav Marković, Olivera Marković	Suplementi i njihova upotreba
Dragana Dženopoljac, Danijela Rodić	Logopraktikum fonema K fonema G
Tanja Bubić	Origami
Jelena Tapušković, Mirjana Stevanović	Komunikacione kartice – početni program obuke
Jelena Radović	Psihološki aspekti rehabilitacije osoba sa smetnjama u razvoju
Vesna Vlajkov, Aleksandra Blagojević, Biljana Koldan	Upotreba fleš kartica u nastavi sa decom sa smetnjama u razvoju
Tamara Hodalić, Daliborka Mitić, Marina Tolić, Marija Mudrić, Dragana Rančić, Uroš Šotarević	Modeli pružanja podrške deci sa smetnjama u razvoju: Baš kakvi smo pogledaj na slici, lepota je u našoj razlici
Marienka Zolnjan, Radmila Nikić, Fadilj Eminović, Sanela Pacić	Procena grafomotoričke pripremljenosti za pisanje kod dece sa višestrukom ometenošću
Mirjana Đorđević, Nenad Glumbić, Branislav Brojčin	Socijalne veštine odraslih osoba sa intelektualnom ometenošću i dualnim dijagnozama
Nenad Kulić, Milka Milovanović Minić, Suzana Miković	Sekcija za razvoj i korekciju motorike dece sa intelektualnom ometenošću
Gorana Šarac, Ivana Sretenović, Danijela Ilić-Stošović	Pisana priprema za realizaciju preventivno-korektivnog rada
Marija Zulić, Vanda Hájková	Obrazovanje osoba sa cerebralnom paralizom u Republici Češkoj
Mirjana Đorđević, Nenad Glumbić, Branislav Brojčin	Model procene pragmatskih kapaciteta osoba sa intelektualnom ometenošću sa aspekta kognitivne pragmatike
Jelena Stojanovski, Dubravka Janić	Prikaz tretmana kod dece sa smetnjama u razvoju uz primenu interaktivne table
Marina Vujanović, Danijela Ilić-Stošović, Ivana Sretenović	Teškoće u pisanju učenika nižih razreda osnovne škole – pogled iz perspektive nastavnika razredne nastave
Milena Milićević, Danka Krstić, Sladjana Milosavljević	Zajednički izlasci kao porodična aktivnost dece i adolescenata sa cerebralnom paralizom
Mila Jolić, Ana Ninčić	Konsekvence ponašanja u radu sa decom sa autizmom

Ksenija Stanimirov, Branka Jablan, Dragana Stanimirović	Povezanost samopoimanja i kvaliteta života kod osoba sa oštećenjem vida
Irena Slaviček	Tretman grafomotornih smetnji dece sa cerebralnom paralizom
Petra Burčul, Renata Pinjatela, Dajana Bulić	Poticanje samoregulacije kod djeteta s razvojnim odstupanjima
Goran Nedović, Srećko Potić, Mirjana Đorđević, Ivana Sretenović	Samozastupanje osoba sa intelektualnom ometenošću – teorijski okvir
Sanja Gagić, Mirjana Japundža-Milisavljević, Aleksandra Đurić-Zdravković	Likovno izražavanje kao oblik tretmana kod osoba sa poremećajima autističnog spektra
Srećko Potić, Goran Nedović, Milovan Marković, Mirjana Đorđević, Ivana Sretenović	Razvoj veština samozastupanja osoba sa intelektualnom ometenošću – preliminarno saopštenje
Nina Brkić-Jovanović, Sanela Slavković, Mila Beljanski, Tatjana Krstić, Vojislava Bugarski-Ignjatović	Prevladavanje stresa i adaptacija porodica osoba sa multiplom sklerozom
Jelisavka Milošević, Željka Bozalo	Samopoštovanje i beznadežnost kod mladih koji su korisnici usluge „Stanovanje uz podršku“
Marija Zulić, Predrag Nikić	Praktikovanje joge kod osoba sa cerebralnom paralizom
Sandra Petričković, Ivana Trmčić	Psihosocijalna podrška porodici osoba sa invaliditetom
Katarina Pinjuh	Prihvaćenost djece s poteškoćama u razvoju u redoviti školski sustav

NEDELJA, 25.10.2015.

SESIJA 3

Moderator: Danijela Ilić Stošović

11:30-13:30	Marina Krstić	Elektroakupunktura kao savremeni oblik tretmana u rehabilitaciji dece sa smetnjama u razvoju
	Jasmina Sjekloća	Tretman pokretom – Primena masaže za bebe po IAIM i Marte Meo metode u ranoj stimulaciji psihomotornog razvoja
	Neda Novaković, Marina Vidojević	Briga o mentalnom zdravlju odraslih osoba sa smetnjama u razvoju i modeli podrške
	Olivera Vilimanović	Razumevanja govora, prostorna i vremenska orientacija osoba sa intelektualnim poteškoćama
	Lidija Nikolić Novaković, Radomirka Božinovski	Dnevnim boravkom ka malim porodičnim zajednicama
	Jelena Ilić, Danica Jović Milošević	Pozitivan uticaj aktivnosti dnevnog boravka na psihička stanja osoba sa smetnjama u razvoju
	Ivana Gvozdenović, Biljana Gvozdenović	Gluma i ples kao sredstva socijalne participacije i inkluzije gluvih i nagluvih osoba
	Minja Mandrapa, Zagorka Blagojević	Modeli pružanja podrške deci i odraslim osobama sa invaliditetom – Socijalni rad u dnevnom boravku za osobe sa smetnjama u razvoju
	Biljana Gvozdenović, Ivana Gvozdenović	Socijalna participacija osoba sa intelektualnom ometenošću kroz učešće na pozorišnim festivalima
	Biserka Jakovljević	Modeli podrške osobama sa invaliditetom kroz usluge socijalne zaštite u lokalnoj zajednici
	Nina Stamenčić, Sandra Dragović	Specifičnosti programa rada u Dnevnom centru „Impuls“
	Dragana Marković, Jelena Posinković, Milica Dulović, Jelena Filipović Subin, Tatjana Jovanović, Ana Petrović, Jelena Vasić, Jelena Ivković Ristić, Gordana Kljajić, Radmila Dajić	Socijalna zaštita osoba sa smetnjama u razvoju kroz prava i usluge lokalne zajednice
	Biljana Uzelac	Specifičnosti nastave u bolničkim uslovima – neurologija i psihijatrija
13:30-14:30	Pauza za ručak	

NEDELJA, 25.10.2015.

SESIJA 4

Moderator: prof. dr Goran Nedović

14:30-16:30	Danica Kocevska	Praćenje napredovanja učenika u inkluzivnom obrazovanju
	Snežana Đurić	Modeli pružanja podrške deci sa invaliditetom i problemima u učenju u redovnom sistemu obrazovanja
	Maja Petakov Vučelja, Svetlana Stojšin	Različiti pristupi nastavnika i stručnih saradnika u radu sa roditeljima dece sa poremećajima u ponašanju
	Tamara Danji, Dragutin Rajić	Individualni vaspitno-obrazovni program za dete sa slušnim oštećenjem
	Ivana Martinović Barbul, Milka Imbronjev	Značaj problemske nastave u radu sa učenicima sa posebnim potrebama
	Slavka Nikolić, Mirjana Savić, Vesna Savić, Marija Savić, Jelena Petrović	Značaj slikovne očiglednosti u razvoju dece
	Nebojša Nikolić, Marinko Petković	Modernizacija nastave Građanskog vaspitanja za učenike sa smetnjama u razvoju
	Sanja Nikolić	Stavovi nastavnika o implementaciji inkluzivnog obrazovanja
	Tatjana Grumić	Od – čujem, vidim, razumem, do – šta znam i umem
	Otilia Velišek-Braško, Mila Beljanski	Vidljivost sve dece u kontekstu socijalne inkluzije
	Gordana Mirkov, Tijana Banjac	Model pružanja stručne defektološke podrške učeniku redovne škole sa ADHD-om
	Nataša Birovljev, Jelena Sovrić	Uloga škole u socijalnoj participaciji učenika kojima je potrebna dodatna podrška u obrazovanju
	Snježana Kojić, Dragana Nestorović Dvornjicki, Lucija Smiljanić	Specifičnosti vaspitno-obrazovnog rada sa decom sa smetnjama u razvoju u razvojnim grupama vrtića „Venčić“
16:30-16:45		<i>Pauza</i>
16:45-18:00	Ljiljana Veljković, Aleksandra Radojičić, Jovana Andđelković, Aleksandra Bukovica	Deca sa smetnjama u razvoju i poteškoćama u učenju u osnovnim školama na GO Čukarica

Salim Goranac, Tanja Dumanović, <u>Ana Nikolić</u>	Isceliteljski vrt – projekat uređenja školskog dvorišta
Maša Đurišić, Jelena Gajić, Mila Bunijevac	Programi prevencije vršnjačkog nasilja u školskom okruženju
Jelena Milekić	Usluga kreativnog plesa u obrazovno-vaspitnom radu sa decom sa smetnjama u razvoju – primer iz prakse
Jelena Maksimović	Poremećaji u ponašanju kao jedna od najčešćih barijera u socijalnoj adaptaciji osoba sa intelektualnom ometenošću
Tanja Dumanović, Salim Goranac	Tretman u slanoj pećini
Marija Maljković, Zoran Ilić	Poluinstitucionalne forme tretmana mladih prestupnika – karika koja nedostaje
Vesna Popović, Lidija Bukvić, Branislava Popović-Ćitić, Ana Radović, Nina Živković	Dramske radionice u funkciji prevencije problema ponašanja: iskustva u radu sa decom bez roditeljskog staranja
Jasmina Milošević, Jasmina Todorović	Prevencija i tretman ponašanja mladih u vezi sa pušnjem
Branislava Popović- Ćitić, Marija Marković, Dušan Pavlović, Vesna Popović	Mogućnosti primene razvojne prevencije u školi: evaluacija programa edukativno-preventivnog centra
Vesna Milovanović, Maja Ugljevarević, Vladanka Dedić, Ružica Simić, Goran Ristić, Snežana Andrejević, Snežana Dinčić Jadranka Lalić, Jelena Vučković, Vanja Milosavljević, Sunčica Dimitrijević	Starateljstvo i socijalni rad sa licima pod starateljskom zaštitom
Vojislav Čorluka, Radmila Milojević, Dragana Jakovljević, Bojana Momčilović, Biljana Jašović-Popović, Vanja Đukić-Pantić, Sonja Todorović, Aleksandra Đorđević, Snežana Perić	Pojam i uloga vaspitnih naloga

Mirjana Savić, Marija Savić, Vesna Savić, Slavka Nikolić, Jelena Petrović	Oštećenja sluha
Marina Radić Šestić, Ivana Mitrović Đorđević	Odnos zaposlenih u zaštitnim radionicama i otvorenoj privredi prema socijalnim kompetencijama gluvih radnika
18:00-18:15	<i>Pauza</i>
18:15-19:00	<i>Tribina: Samozastupanje osoba sa intelektualnom ometenošću</i> Moderator: prof. dr Goran Nedović
19:00-19:15	<i>Završna diskusija, donošenje zaključaka i zatvaranje Skupa</i>

MULTIMODALNA INTERVENCIJA ZA DECU I ODRASLE SA AUTISTIČNIM SPEKTROM POREMEĆAJA: „REATTACH“

Paula Weerkamp-Bartholomeus¹, Vladimir Trajkovski²

¹ReAttach Therapy Institute, Eindhoven, The Netherlands

²Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“ – Filozofski fakultet,
Institut za defektologiju, Skoplje, Makedonija

Uvod: Autistični spektar poremećaja (ASP) odlikuje se pogoršanjima u društvenoj interakciji i komunikaciji, ograničenim i ponavljajućim poнаšanjem, koji značajano utiču na svakodnevno životno funkcionisanje. ReAttach je metoda koja se zasniva na vezivanju, regulaciji uzbudjenja i obuci procesiranja višestruke senzorne integracije.

Cilj: da istraži efektivnost ReAttach-a u smislu poboljšanja svakodnevног životnog funkcionisanja.

Metod: Osam terapeuta je obučeno da sprovode ReAttach sa grupom od 58 učesnika. Poređenje srednjih vrednosti rezultata na Autism Treatment Evaluation Checklist (ATEC) sprovedeno je sa uparenim t-testom.

Rezultati: U ovoj studiji smo istraživali potencijal 5 ReAttach tretmana da značajno poboljšaju ATEC ocene osoba sa ASP u kratkom vremenskom periodu. Rezultati su pokazali značajno smanjenje problema u sledećim funkcijama: I Govor ($t=9,96$, $df=57$, $p=0,000$), II Društvenost ($t=13,72$, $df=57$, $p=0,000$), III Senzorna kognitivna svesnost ($t=11,91$, $df=57$, $p=0,000$), IV Zdravlje/Fizičko/Ponašanje ($t=11,64$, $df=57$, $p=0,000$), kao i ukupnim rezultatima ATEC-a ($t=15,23$, $df=57$, $p=0,000$).

Uporedili smo srednje ukupne rezultate učesnika sa različitim dijagnozama u celoj ASP grupi: autistični poremećaj ($N=6$, starost $M=18,67$, $SD \pm 6,92$, muškarci su bili 100%) $t=4,78$, $df=5$, $p=0,005$; Asperger sindrom ($N=24$, starost $M=27,75$, $SD \pm 12,88$ muškarci su bili 70,83%) $t=10,56$, $df=23$, $p=0,000$; PDD-NOS ($N=24$, starost $M=22,17$, $SD \pm 11,68$, muškarci su bili 83,33%), $t=9,26$, $df=23$, $p=0,000$; ASP i intelektualni poremećaj ($N=4$, starost $M=26,75$, $SD \pm 16,17$, muškarci su bili 75%) $t=4,40$, $df=3$, $p=0,022$.

Zaključci: Ova studija potvrđuje da ReAttach ima pozitivni uticaj na svakodnevno životno funkcionisanje. Praktično istraživanje potvrđuje prepostavku da ova intervencija ima pozitivno dejstvo na različite razvojne oblasti opisane u ATEC. Rezultati dalje pokazuju da osobe u spektru autizma mogu imati koristi od ReAttach-a, i da sama metoda može da pruži važne podatke za efikasan tretman ASP-a.

Ključne reči: autizam, inovacija, tretman

PONAŠAJNA INHIBICIJA KOD DJECE SA INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Haris Memišević^{1,2}, Selimir Hadžić¹, Saudin Hodžić¹

¹Zavod za specijalno obrazovanje i odgoj djece „Mjedenica“, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

²Sveučilište Hercegovina – Fakultet društvenih znanosti dr Milenka Brkića, Međugorje, Bosna i Hercegovina

Ponašajna inhibicija je jedna od najvažnijih i ujedno i najistraživanijih funkcija u okviru izvršnih funkcija. Pod ponašajne inhibicije se podrazumeva sposobnost zadržavanja ili kontrolisanja motoričkog odgovora. Sposobnost inhibicije predstavlja osnovu za sposobnost kontrolisanja emocija, kognicije i ponašanja. Iako dosta istraživana u opštoj populaciji, ponašajna inhibicija nije dovoljno ispitana kod djece sa intelektualnim teškoćama

Cilj ovog rada je ispitati ponašajnu inhibiciju kod djece sa intelektualnim teškoćama. Dodatni cilj je ispitati sposobnosti ponašajne inhibicije u odnosu na spol i nivo intelektualnih teškoća.

Uzorak za ovo istraživanje činilo je 90 djece sa intelektualnim teškoćama u dobi od 7-15 godina. U odnosu na spol istraživanja, u uzorku je bilo 54 dječaka i 36 djevojčica, a u odnosu na nivo intelektualnih teškoća uzorak je činio 42 djece sa lakin intelektualnim teškoćama i 48 djece sa umjerenim intelektualnim teškoćama. Ponašajna inhibicija je ispitana uz pomoć Ponašajnog Inventorija Za Procjenu Izvršnih Funkcija (*Behavior Rating Inventory of Executive Function – BRIEF*; Gioia et al., 2000).

Rezultati ovog istraživanja jasno pokazuju da djeca sa intelektualnim teškoćama imaju značajne deficitne u području ponašajne inhibicije. Klinički značajan deficit ponašajne inhibicije (rezultat koji odstupa 1,5 i više standardnih devijacija od normativnih rezultata) ima 33 djece ili 36,7% od ukupnog uzorka. U odnosu na spol djeteta nije bilo statistički značajnih razlika u ponašajnoj inhibiciji ($t=0,24$, $p=0,81$). Djeca sa umjerenim intelektualnim teškoćama su postigla značajno slabiji rezultat od djece sa lakin intelektualnim teškoćama ($t=-3,8$, $p<0,001$).

S obzirom na izraženost teškoća ponašajne inhibicije kod djece sa intelektualnim teškoćama neophodno je da edukatori-rehabilitatori prepremaju i realiziraju individualizirane programe za poboljšanje ovog aspekta izvršnih funkcija kod ove djece.

Ključne riječi: ponašajna inhibicija, intelektualne teškoće, izvršne funkcije

ZAJEDNIČKI IZLACI KAO PORODIČNA AKTIVNOST DECE I ADOLESCENATA SA CEREBRALNOM PARALIZOM*

Milena Milićević¹, Danka Krstić², Sladana Milosavljević³

¹Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, Srbija

²Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine
ometene u razvoju, Beograd, Srbija

³OŠ „Dimitrije Davidović“, Smederevo, Srbija

Porodične aktivnosti su neizostavni deo svakodnevnog života porodice. Podrazumevaju one aktivnosti koje se odvijaju u porodici, tačnije nešto što porodica čini zajedno kada dva ili više članova porodice učestvuju. Dimenzije promena koje zahvataju život porodica sa detetom sa cerebralnom paralizom (CP) mogu se uočiti i u dinamici porodičnih aktivnosti.

Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita participacija dece i adolescenata sa CP u zajedničkim izlascima kao porodičnim aktivnostima. Participacija je utvrđena kroz frekventnost zajedničkih izlazaka, učestvovanje ispitanika i stepen njihove uključenosti u te aktivnosti, a zatim upoređena sa participacijom ispitanika tipičnog razvoja. Podaci su prikupljeni od roditelja primenom *Upitnika o participaciji deteta u porodičnim aktivnostima* (Child-PFA; Axelsson & Wilder, 2014), verzije na srpskom jeziku (prevod i adaptacija: Milićević, 2014). Pored deskriptivne statistike, primenjeni su χ^2 test nezavisnosti za ispitivanje razlika u distribuciji i Man-Vitnijev U-test za poređenje grupa.

Uzorkom je bilo obuhvaćeno ukupno 183 porodica ispitanika oba pola i starosti od sedam do 18 godina koje žive na teritoriji Republike Srbije. Prvu podgrupu je činilo 110 porodica ispitanika sa CP, a drugu, kontrolnu podgrupu 73 porodice ispitanika tipičnog razvoja.

Zajednički izlasci su se češće javljali u porodicama ispitanika tipičnog razvoja sa statističkom značajnošću razlike frekventnosti između njih osam na nivou $p<0,001$: odlazak na igralište ($r=0,35$), u kupovinu ($r=0,39$), biblioteku ($r=0,47$), pozorište, bioskop ili na koncert ($r=0,51$), poseta prijateljima koji imaju decu ($r=0,28$), posećivanje rođaka ($r=0,26$), odlazak na zabave ($r=0,44$) i u prirodu ($r=0,26$). Nasuprot tome, statistički značajna razlika procentualne zastupljenosti ispitanika koji učestuju u zajedničkim izlascima postoji jedino u zajedničkoj kupovini ($p=0,008$, $\varphi=0,24$). Razlike u stepenu uključenosti su statistički potvrđene u većini aktivnosti na nivou $p<0,05$: odlazak na igralište ($V=0,46$), u kupovinu ($V=0,33$), biblioteku ($V=0,42$), pozorište, bioskop ili na koncert ($V=0,39$), poseta prijateljima koji imaju decu ($V=0,43$), posećivanje rođaka ($V=0,42$), odlazak na zabave ($V=0,37$) i u prirodu ($V=0,37$). Na kraju, nisu potvrđene razlike

* Tekst je nastao kao rezultat na projektu „Kriminal u Srbiji: Fenomenologija, rizici i mogućnosti socijalne intervencije“ (broj 47011) koji finansira Ministarstvo просвете, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

frekventnosti ($p=0,131$, $r=0,11$) i stepena uključenosti ispitanika u aktivnost posete prijateljima koji nemaju decu ($p=0,061$, $V=0,26$).

Na osnovu rezultata ovih analiza može se uvideti da su posledice motoričkog poremećaja, kao dominantnog u kliničkoj slici cerebralne paralize, vidljive i u dinamici zajedničkih izlazaka. Značaj ovakvog nalaza je u skretanju pažnje na neujednačenost prilika da se deca i adolescenti sa CP češće uključe u zajedničke izlaska. S druge strane, kada se porodične aktivnosti ovog tipa dešavaju, deca i adolescenti sa CP podjednako prisustvuju, ali sa značajnom razlikom u stepenu u kom su uključeni. Ovakav nalaz ukazuje da izolovani podatak o učestalosti javljanja pojedinih porodičnih aktivnosti i o prisustvovanju deteta može stvoriti privid (ne)potpune inkluzije dece i adolescenata sa CP u svakodnevnom porodičnom životu. Jedan od načina prevazilaženja ove situacije jeste upotpunjavanje slike podatkom o stepenu stvarne uključenosti ili angažovanosti deteta.

Ključne reči: porodične aktivnosti, zajednički izlasci, cerebralna paraliza

ODNOS PROFESIONALNOG SAGOREVANJA I STRATEGIJA PREVLADAVANJA PROFESIONALNOG STRESA KOD STRUČNJAKA KOJI RADE U USLOVIMA INKLUIZIJE OSOBA SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU

Saša Delić¹, Ivona Milačić Vidojević²

¹Zavod za odgoj i obrazovanje osoba sa smetnjama u psihičkom i tjelesnom razvoju, Tuzla, Bosna i Hercegovina

²Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Cilj ovog rada je da se utvrdi odnos dimenzija profesionalnog sagorevanja sa dimenzijsama savladavanja profesionalnog stresa sagorevanja kod stručnjaka koji rade u uslovima inkluzije osoba sa intelektualnom ometenošću u Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji.

Ovim istraživanjem je obuhvaćeno 220 ispitanika, 110 ispitanika sa područja Bosne i Hercegovine i 110 ispitanika sa područja Republike Srbije. U istraživanju su korišteni sledeći merni instrumenti: *Skala za procenu sindroma profesionalnog sagorevanja stručnjaka koji rade sa osobama sa intelektualnom ometenošću* i *Skala procene strategije prevladavanja profesionalnog stresa (coping)*. Od statističkih procedura, primjenjen je t-test nezavisnih uzoraka.

Ovim istraživanjem je dokazano da su ispitanici, koji su se izjasnili o umerenom/visokom nivou nepovoljnih organizacionih okolnosti, imali statistički značajno ($p<0,007$, $t=-2,714$) i viši nivo problemski orijentisane strategije koji je u proseku iznosio $M=3,120$. Takođe, viši nivo strategije usmerene na emocije je bio prisutan kod ispitanika koji su se izjasnili o umerenom/visokom nivou nepovoljnih organizacionih okolnosti ($M=2,530$). Kod dimenzija savladavanja profesionalnog stresa (samoaktualizacija i omalovažavanje problema) nisu dokazane statistički značajne razlike u prosečnim rezultatima.

Ispitanici sa umerenim/visokim nivoom sindroma sagorevanja u proseku statistički signifikantno ($M=2,505$) ispoljavaju viši nivo strategije usmerene na emocije kao strategije savladavanja profesionalnog stresa dok kod ostale tri dimenzije savladavanja profesionalnog stresa nije dokazana statistička signifikantnost razlika između testiranih grupa.

Kada je u pitanju procena vlastitog rada i njegove smislenosti, statistički značajno ($p<0,004$) su više prosečne vrednosti problemski orijentisane strategije savladavanja profesionalnog stresa kod ispitanika sa umerenim/visokim nivoom pozitivne procene vlastitog rada i njegove smislenosti. Takođe, statistički značajno ($p<0,012$) viši prosečni nivo strategije usmerene na emocije imaju ispitanici sa većim nivoom pozitivne procene vlastitog rada i njegove smislenosti.

Ključne reči: profesionalno sagorevanje, strategije savladavanja profesionalnog stresa, inkluzija, osobe sa intelektualnom ometenošću

SOCIJALNE VEŠTINE ODRASLIH OSOBA SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU I DUALNIM DIJAGNOZAMA*

Mirjana Đorđević, Nenad Glumbić, Branislav Broćin
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i
rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Ovo istraživanje je sprovedeno sa ciljem da se utvrdi nivo socijalnih veština kod odraslih osoba sa intelektualnom ometenošću u odnosu na prisustvo dualne dijagnoze.

Uzorak je činilo 120 osoba oba pola, starosti od 20 do 56 godina ($AS=31,82$, $SD=8,70$). Jednu polovinu uzorka su činile osobe sa pridruženim psihijatrijskim stanjem. U oba poduzorka bilo je po 25 ispitanika sa lakom i po 35 ispitanika sa umerenom intelektualnom ometenošću. U obuhvaćenom uzorku nije bilo ispitanika sa kliničkom dijagnozom autističkog poremećaja, kao ni sa dijagnozom pervazivnih poremećaja razvoja.

Za procenu socijalnih veština korišćene su tri supskale Vinelandove skale adaptivnog ponašanja – Interpersonalni odnosi, Igra i slobodno vreme i Veštine prilagođavanja (Sparrow, Cicchetti & Balla, 2006).

Rezultati jednofaktorske analize varijanse pokazuju da su ispitanici sa intelektualnom ometenošću značajno bolji od ispitanika sa dualnim dijagnozama na supskali Veštine prilagođavanja ($F(117)=8,962$, $p=0,003$), dok se na ostalim supskalama ne uočavaju statistički značajne razlike između poredbenih grupa.

Ovakvi nalazi upućuju na to da ispitanici sa dualnim dijagnozama pokazuju veće poteškoće pri adaptaciji na promene u svakodnevnim aktivnostima, kontroli sopstvenih emocionalnih i bihevioralnih reakcija, kao i prilagođavanju verbalnih i neverbalnih odgovora kontekstualnim karakteristikama. Dobijen rezultat je u skladu sa podacima u literaturi koji pokazuju da postojanje dualnih dijagnoza može nepovoljno uticati na obavljanje svakodnevnih aktivnosti, kao i rešavanje problema na dnevnom nivou kod osoba sa intelektualnom ometenošću.

Ključne reči: intelektualna ometenost, komorbidni psihijatrijski poremećaj, veštine prilagođavanja

* Ovaj rad je rezultat istraživanja na projektu „Socijalna participacija osoba sa intelektualnom ometenošću“ (ev. br. 179 017), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

UTJECAJ KOMBINIRANE SOCIJALNE POLITIKE NA INKLUZIJU OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Esmeralda Sunko

Centar za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači, Split, Hrvatska

Kombinirana socijalna politika je područje socijalne politike u kojem su uključena sva sektorska područja unutar jedne države. U radu je prikazan kratki presjek dionika kombinirane socijalne politike u Splitsko dalmatinskoj županiji u Hrvatskoj i njene mogućnosti utjecaja na lokalno stanovništvo, kao i na korisnike socijalnih usluga. U radu je prikazan i osvrt na okruženje u kojem se nalaze potencijalni nositelji i promicatelji koncepta kombinirane socijalne politike. Primjerom dobre prakse suradnje ustanova, privatnih gospodarstvenika, korisnika, u radu su prikazene smjernice mogućnosti daljeg razvijanja izvaninstitucionalnih radnih aktivnosti, stanovanja kao i jačanje mikro i makro sustava na lokalnoj razini.

Ključne riječi: kombinirana politika, nevladin sektor, osobe s intelektualnim teškoćama, radne aktivnosti

TERAPIJA SENZORNE INTEGRACIJE KAO DIO REHABILITACIJSKOG TRETMANA DJECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Tamara Crnković¹, Dajana Bulić²

¹Poliklinika za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju

„Prof. dr. sc. Milena Stojčević Polovina“, Zagreb, Hrvatska

²Centar za rehabilitaciju Zagreb, Podružnica Sloboština, Zagreb, Hrvatska

Učenje možemo opisati kao sustavno mijenjanje ponašanja na temelju stečenih informacija kroz percepciju promjena u okolini. Osim kognitivnog statusa, na učenje utiču i drugi faktori: sposobnost obrade senzornih informacija iz okoline, status fine i grube motorike, posturalni mehanizmi i ravnoteža, sposobnost usmjeravanja i održavanja pažnje. Cilj ovog rada je objasniti kako poboljšanje obrade senzornih informacija iz okoline kroz aktivno djelovanje djeteta utiče na sposobnost učenja i igre kod djece sa smetnjama u razvoju.

Ključne riječi: učenje, igra, senzorna integracija

PROGRAMSKO SISTEMSKE IZMENE U SLUŽBI RAZVOJNIH SMETNJI

Miroslav Kuka¹, Nataša Šavija², Metodija Stojanovski¹, Dobri Petrovski¹

¹Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski“ – Pedagoški fakultet, Bitolj, Makedonija

²OŠ „Filip Kljajić, Beograd, Srbija

Autori ovog rada su nosioci i organizatori dva međunarodna projekta; „Redefinisanost strukture obrazovnog sistema R. Srbije“ (2009) i „Redefinisanost strukture i strategija razvoja visokog obrazovanja u R. Srbiji“ (2015). Projekti impliciraju strukturalni tip promena u organizaciji obrazovnog sistema i primarno su usmereni na postizanje veće ekonomičnosti, racionalizacije, obrazovne liberalizacije i sticanja konkretnih znanja. U tom cilju u određene sistemske promene treba da budu inkorporirana adekvatna rešenja unutar specifičnosti vaspitno-obrazovnog rada sa decom sa smetnjama u razvoju. Promene ne moraju izričito naglašavati da su u datim rešenjima usmerene ka deci sa smetnjama u razvoju ali svojim sadržinskim rešenjima trebaju jasno upućivati u kom cilju su usmerene. Maksima „gotovo svi imamo iste potrebe ali su nam različiti načini njihovog realizovanja“ u praksi treba da ima svoja neposredna sistemska rešenja.

Ključne reči: projekti, sistemska inkorporiranja, deca sa smetnjama u razvoju

PROGRAM BRAIN GYM® U OSNOVNOJ ŠKOLI

Majda Končar¹, Helena Kreže²

¹Centar za ubrzano učenje, Litija, Slovenija

²Osnovna škola Litija, Litija, Slovenija

Cilj rada je da prikaže mogućnost primene programa Brain Gym® u osnovnoj školi, program radionica za decu, način njegovog izvođenja i rezultate primene istog.

Da bi se utvrdili optimalni programi i evaluirali rezultati sprovedeno je istraživanje u trajanju od jedne školske godine (2014./15.) u Osnovnoj školi Litija u Republici Sloveniji. U navedenom periodu su izvedene motoričke radionice sa sloganom „Učimo se kretati, da sve lakše učimo“. U programu je učestvovalo devet učenika trećeg razreda, koji su imali motoričke smetnje i poremećaje udružene sa teškoćama u učenju. Na radionicama su sproveđene Brain Gym® motoričke aktivnosti.

Osnovno polazište je bilo da je za uspešno učenje važan integriran rad čitavog organizma odnosno senzorička i motorička integracija. Sistem Brain Gym® (Dennison & Dennison, 1989), koji je deo Edukacijske kinezijologije, sa dvadeset i šest izabralih motoričkih aktivnosti u tri dimenzije telesnog kretanja, omogućava uspostavljanje ravnoteže odnosno integracije u senzo-motoričkom procesiranju informacije i tako stvara uslove za uspešno učenje.

Brain Gym® program pomaže da se razviju svi aspekti funkcionisanja dece i tako olakša učenje. Potrebno je da ovaj program primenjuju svi stručnjaci koji rade sa decom i omladinom sa smetnjama u razvoju i/ili učenju.

Ključne reči: Brain Gym, škola, motoričke radionice

MODEL PROCENE PRAGMATSKIH KAPACITETA OSOBA SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU SA ASPEKTA KOGNITIVNE PRAGMATIKE*

Mirjana Dordjević, Nenad Glumbić, Branislav Brojčin
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Postoje različiti metodološki pristupi koji se koriste u izučavanju pragmatike. Podele se najčešće prave u odnosu na mesto prikupljanja podataka, primenu dominantne tehnike za prikupljanje podataka, cilj procene, kao i u odnosu na teorijski model na čijim osnovama je zasnovana procena.

Sa aspekta Teorije kognitivne pragmatike autori smatraju da je pri proceni pragmatske sposobnosti opravdano i poželjno koristiti nekonvencionalne zadatke, zasnovane na ekološkom pristupu, u obliku video snimaka, koji sadrže scene iz svakodnevnog života, a kojima se procenjuje ispitanikova sposobnost razumevanja komunikativnog čina, kao i namera i mentalnih stanja aktera na snimku.

Primer instrumenta za procenu kognitivne pragmatske sposobnosti jeste Baterija za procenu komunikacije (*The Assessment Battery for Communication*, ABaCo, Sacco et al., 2008). Ova baterija predstavlja klinički instrument za evaluaciju pragmatskih sposobnosti, konstruisan prema postavkama Teorije kognitivne pragmatike. Instrument sadrži ukupno 172 ajtema raspoređenih u pet skala: Lingvistička skala, Ekstralngvistička, Paralingvistička, Skala konteksta i Konverzaciona skala. Međutim, iako je pomenuti instrument često korišćen pri proceni pragmatskih sposobnosti kod ispitanika tipičnog razvoja, osoba sa neuropsihološkim poremećajima, povredama mozga, psihijatrijskim poremećajima, autističkim spektrom poremećaja, u literaturi nije zabeležena primena ove baterije u populaciji osoba sa intelektualnom ometenošću. U skladu sa tim naš cilj je bio da primenimo ABaCo na populaciji osoba sa intelektualnom ometenošću i da izračunamo pouzdanost interne konzistencije i saglasnosti između procenjivača.

Rezultati našeg istraživanja na uzorku od 180 odraslih ispitanika ($N_{\text{prosečna populacija}}=60$, $N_{\text{intelektualna ometenošć}}=60$ i $N_{\text{dualne dijagnoze}}=60$) pokazuju da je za skalu u celini dobijena visoka vrednost za pouzdanost interne konzistencije ($\alpha=0,989$). Druga mera pouzdanosti koja se odnosi na stepen saglasnosti između dva nezavisna procenjivača računata je za 32 ajtema i dobijene su značajne vrednosti Koenovog koeficijenta ($k=.763$, $p<.001$).

Na osnovu dobijenih rezultata možemo zaključiti da se ABaCo može koristiti za utvrđivanje nivoa pragmatskog oštećenja, kao i za izradu individualnih rehabilitacionih programa kod odraslih osoba sa intelektualnom ometenošću.

Ključne reči: AbaCo, baterija za procenu komunikacije, sniženo intelektualno funkcionisanje

* Ovaj rad je rezultat istraživanja na projektu „Socijalna participacija osoba sa intelektualnom ometenošću“ (ev. br. 179 017), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

ELEKTROAKUPUNKTURA KAO SAVREMENI OBLIK TRETMANA U REHABILITACIJI DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Marina Krstić

Dneven centar za lica so intelektualna ili telesna poprečnost,
Bitolj, Makedonija

Elektroakupunktura je neinvazivna metoda kojom se stimulacija akupunkturnih tačaka vrši blagim elektronskim impulsima, a ne iglama. Terapeut i aparat identificuju tačke niske rezistencije, koje su ključne za otklanjanje bola, i zatim u njih šalje elektronske impulse preko zaobljenih iglica. Zahvaljujući povratnoj reakciji, aparat sam locira tačke koje treba stimulisati i ne može se pogrešiti prilikom upotrebe. Elektroakupunktura predstavlja neinvazivnu, bezbolnu terapiju, bez neželjenih efekata.

U našoj instituciji, Dnevnom boravku za decu sa smetnjama u razvoju u Bitolju, već godinu dana sprovodimo ovu vrstu terapije kod korisnika sa cerebralnom paralizom i drugim motoričkim poremećajima, u kombinaciji sa manuelnom masažom i masažerom i dobili smo značajne, pozitivne rezultate u smislu velikog poboljšanja psihofizičkog stanja korisnika.

Nakon nekoliko tretmana kod korisnika se primećuju sledeći pozitivni efekti: značajno smanjenje bola u ekstremitetima i telu, optimalizovanje tonusa mišića, smanjenje ograničenja kretanja, poboljšanje ravnoteže tela, smanjenje spazma, redukacija pojave nevoljnih pokreta i relaksacija kod korisnika.

Ključne reči: elektroakupunktura, rehabilitacija, deca sa smetnjama u razvoju

UPRAVLJANJE INFORMACIJAMA I ZNANJEM KAO POTICAJ INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU

Mateja Bublić

Student doktorskih studija, Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet,
Zagreb, Hrvatska & OŠ Luka Sesvete, Zagreb, Hrvatska

Informacije i znanje u današnje vrijeme se smatraju najvrednijim resursom, a efektivno upravljanje znanjem aktivnošću koja čini razliku između uspješnih i neuspješnih inkluzivnih ustanova. Upravljanje informacija i znanjem smatra se jednostavnim jer se informacijska tehnologija razvija velikom brzinom i u stopu prati potrebe upravljanja pisanim sadržajima, ali iza te površine nalazi se nepregledna dubina koja skriva sva ona znanja koja počivaju unutar pojedinaca i koja upravljanje znanjem čine toliko specifičnim. Upravljanje znanjem velikim dijelom počiva na upravljanju ljudima koji su osnovni korisnici znanja te često i najkvalitetniji izvor tacitnih znanja. Nailazimo na osnovnu prepreku u vidu njihove motivacije i njihove želje i spremnosti da ulože sva svoja znanja, vještine, energiju i predanost. Osnova upravljanja znanjem se tako svodi na problem motiviranja ljudi kako bi svojim specifičnim znanjima i vještinama obogatili sve oko sebe. Ovaj zadatak djeluje jednostavno, no u društvu u kojem znanje predstavlja moć, kakvo je i naše, ovo postaje najveća prepreka sustavnom upravljanju znanjem na razini organizacija. Ključni čimbenici koji utječu na uspješnost upravljanja znanjem; kvalitetno postavljena i razrađena infrastruktura upravljanja znanjem, predani nositelji upravljanja znanjem koji svojim primjerom i odlukama podupiru i promoviraju prenošenje znanja, organizacijska kultura koja se još naziva kultura znanja – a koja čini osnovnu pretpostavku za dugoročno upravljanje znanjem, informacijska tehnologija koja zadatke prikupljanja, pohranjivanja, pretraživanja i ponovnog pristupanja znanju čini daleko jednostavnijima i bržima, te mjerjenje korisnosti upravljanja znanjem koje, bilo kroz konkretnе pokazatelje bilo kroz bilježenje i prenošenje iskustava koja potvrđuju važnost upravljanja znanjem, daje cijeli smisao i poticaj da se sa započetim aktivnostima upravljanja znanjem nastavi i da ih se konstantno nadograđuje i obogaćuje. Istraživanje o praksi upravljanja informacijama i znanjem u velikim hrvatskim osnovnim školama koje su nosioci inkluzivnog obrazovanja ukazalo je na karakteristike upravljanja znanjem, uključujući nedostatke koje trebaju otkloniti. Najuspješnija organizacija svoju uspješnost, inovativnost i sposobnost prilagodbe promjenama u okolini najvećim dijelom pripisuju upravo svojoj sposobnosti kvalitetnog upravljanja znanjem, koje posjeduju kroz svoje zaposlene. Konačno, budući da napredak društva počiva na znanju, njegovom dijeljenju, prenošenju i ponovnom korištenju, krilatica „znanje je moć“ mora postati dio prošlosti, a koncept „znanje je za dati, a ne za imati“ dio svakodnevice.

Ključne riječi: inkluzivno obrazovanje, upravljanje informacija i znanjem, odgojno-obrazovne ustanove, znanje, moć

ASISTIVNA TEHNOLOGIJA: SVIČERI – PROGRAM PODRŠKE

*Mirjana Stevanović, Jelena Tapušković
OŠ „Novi Beograd“, Beograd, Srbija*

Svičeri, kao asistivna sredstva, imaju za cilj da premoste nemogućnost korišćenja miša i upotrebu računara kod osoba sa motoričkim teškoćama nastalih nakon povreda, bolesti ili posledice nekog stanja. Tip i vrsta svičera i njihovo pozicioniranje mora biti određeno timski, uzimajući obzir individualne karakteristike osobe koja ih koristi.

Praksa pokazuje da, kada se odlučimo za svičere, nema programa ni protokola koji bi nam dali smernice, uključujući ciljeve i aktivnosti. Nema saveta kako da savladamo teškoće, niti skale na osnovu koje bismo mogli da procenimo trenutni i budući nivo veština korišćenja. Takođe, nedostaju i predlozi softvera, igrica i aplikacija.

Predstavićemo poseban program podrške koji primenjujemo, a koji je sastavni deo školskog programa naše škole. Prilikom izrade, uzele smo u obzir finansijske uslove, pristup besplatnim ili plaćenim softverima kao i opremljenost škole sredstvima asistivne tehnologije.

Nivo veštine korišćenja svičera: 1) Nema aktivnosti; 2) Aktivnost iza-ziva reakciju; 3) Sukcesivne aktivnosti izazivaju usložnjavanje reakcije; 4) Izbor i čekanje na red; 5) Vreme i preciznost; 6) Pretraga, i 7) Pretraga korišćenjem dva svičera.

Za svaki nivo smo dali ciljeve, progresiju veštine, primere za korišćenje kao i predlog softvera. Nivoi aktivnosti odgovaraju softverskim rešenjima koji su pravljeni za britanski obrazovni sistem, ali i šire.

Prilikom obuke dece za korišćenje svičera, važno je imati sistematski pristup sa definisanim ciljevima. Programi treba da budu sastavni deo IOP-a, jer se progresija uvajanja veštine može pratiti i meriti. Bitno je istaći da se svičeri koriste samo onda kada osoba fizički ne može da koristi miša ili touch screen sredstva.

Ključne reči: asistivna tehnologija, svičeri, program, IOP

PROCENA GRAFOMOTORIČKE PRIPREMLJENOSTI ZA PISANJE KOD DECE SA VIŠESTRUKOM OMETENOŠĆU

Marienka Zolnjan¹, Radmila Nikić², Fadilj Eminović², Sanela Pacić³

¹Student master studija, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu
ekudaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

²Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i
rehabilitaciju, Beograd, Srbija

³Regionalni centar za negu, Odeljenje za demenciju, Baden, Švajcarska

Grafomotorička aktivnost kao motorički akt zahteva korelaciju subjektovne motoričke i vizuoperceptivne aktivnosti, odnosno spoljašnjeg utiska, između proprioceptivnih i ekstroceptivnih senzibilnosti. Pored neuromišićne zrelosti važnu ulogu u procesu pisanja ima i vizuomotorna integracija, koja je značajno povezana sa kvalitetom dečijeg pisanja. Pregledom literature nalazimo da je kod određenog broja dece od šest godina, koji pohađaju redovne škole, nervna regulacija još neizgrađena i da je potrebno produžiti pripremni period za pisanje. Višestruka ometenošć uključuje decu čiji somatski status, loša postura, ograničeni pokreti gornjih i donjih ekstremiteta, slabosti mišića šake, kao i prisustvo drugih hroničnih bolesti mogu da igraju bitnu ulogu u razvoju fine motoričke koordinacije.

Cilj rada je da ukažemo na potrebu uvođenja garfomotoričkih vežbi i obaveznog korektivno-pedagoškog rada u radu sa decom sa višestrukom ometenošću kako bi ovladala procesom pisanja. Istraživanje je obuhvatilo deset učenika, uzrasta do 15 godina, koji pohađaju specijalnu osnovnu školu „Anton Skala“ iz Stare Pazove. Test Precrtavanje forme broda nam je poslužio kao instrument, koji nam je ukazao na odstupanja i faktore rizika na koje nailazimo kod dece sa višestrukom ometenošću. Iako je istraživanje obuhvatilo decu starijeg školskog uzrasta, na osnovu rezultata, zaključujemo da je grafomotorička pripremljenost za pisanje bila kod većine dece slaba i da je neophodno produžiti period pripreme kao i uvesti dodatne grafomotoričke vežbe kod ove dece.

Ključne reči: vežbe grafomotorike, pripremni period, pisanje

PROGRAMI PREVENCIJE VRŠNJAČKOG NASILJA U ŠKOLSKOM OKRUŽENJU

Maša Đurišić¹, Jelena Gajić¹, Mila Bunijevac²

¹OŠ „Veselin Masleša“, Beograd, Srbija

²JZU Bolnica „Sveti Vračevi“, Bijeljina, Bosna i Hercegovina

Škola ima mogućnosti da ranom prevencijom predupredi i smanji vršnjačko nasilje kod učenika, ali je jednako važno i to što ona ima i mogućnosti da kod učenika razvije pozitivno socijalno ponašanje, kako kod dece koja trpe nasilje, tako i kod dece koja vrše nasilje. Efekti dobrih programa prevencije obuhvataju ne samo pozitivne promene u socijalnom ponašanju učenika, već i bolji školski uspeh, zdraviji lični razvoj učenika i uspešniji rad škole u celini. Cilj ovog rada je da se, pregledom literaturе izdvoje programi prevencije vršnjačkog nasilja koji su se pokazali kao uspešni i efikasni, ali i da se sistematizuju saznanja iz ovog područja što bi rezultiralo kreiranjem smernica za praktičan rad. Iskustva primenjenih programa pokazuju da je najuspešniji pristup prevenciji vršnjačkog nasilja onaj koji obuhvata sve osobe u školi, i učenike i osoblje koji počinje rano, još na predškolskom uzrastu koji prožima celokupni obrazovno-vaspitni program, a ne ograničava se na pojedine učenike ili pojedine predmete ili časove koji je usmeren na izgradnju pozitivne klime u školi, u kojoj se ne toleriše nasilje, a pozitivno ponašanje podstiče i nagrađuje. Preventivni programi su uspešniji kada imaju podršku nastavnika, roditelja i društvene sredine u kojoj se škola nalazi. Svaka škola bi trebalo da odabere program prevencije vršnjačkog nasilja koji odgovara njenim potrebama i okolnostima u kojima radi. Za uvođenje i sproveđenje takvog programa trebalo bi da dobiju odgovorne uloge svi učesnici u obrazovno-vaspitnom radu škole, to ne treba da bude zaduženje samo pojedinačnih nastavnika ili drugih pojedinaca u školi. Posebno se naglašava uloga nastavnika u realizaciji programa prevencije koja se ostvaruje osmišljavanjem aktivnosti vaspitnog rada u odjeljenskoj zajednici čiji je cilj kontinuirano pojačavanje prosocijalnog ponašanja koje će se ostvariti razvojem empatije i altruizma, osećaja samopouzdanja i samopoštovanja, ali i veština nenasilne komunikacije, donošenja odluka i rešavanja konflikata. Zabrinutost zbog vršnjačkog nasilja pojačava zahteve da se problem objasni, da mu se pristupi ozbiljnije i da se preduzmu određene mere kako bi se rešio. Zbog toga je neophodno da se u svim školama sprovedu različiti programi i projekti čiji su ciljevi učenje nenasilne komunikacije, smanjenje nasilja u školama kao i aktivizacija dece i mladih. Prema tome, vršnjačko nasilje može da se suzbije otklanjanjem onoga što ga podstiče i menjanjem motiva koji ga izazivaju.

Ključne reči: vršnjačko nasilje, učenici, škola, programi, prevencija

SARADNJA SVIH AKTERA U INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU DECE OŠTEĆENOG SLUHA

Vesna Narančić
OŠ „Radivoj Popović“, Zemun, Srbija

Uvođenje inkluzije u obrazovni sistem u radu sa decom sa smetnjama u razvoju sa ciljem pružanja kvalitetne i sveobuhvatne podrške deci, rezultiralo je neophodnošću saradničkog odnosa i timskog rada svih aktera u ovom složenom procesu: lokalne samouprave, defektologa, učitelja, nastavnika, vaspitača, stručnih saradnika i roditelja.

U ovom radu razmatra se saradnja svih aktera u inkluzivnom obrazovanju dece sa smetnjama u razvoju sa teorijskog, ali i sa praktičnog aspekta na osnovu iskustava u inkluzivnom obrazovanju dece oštećenog sluha.

Cilj ovog istraživanja je ispitivanje stavova o značaju saradnje svih aktera u inkluzivnom obrazovanju dece oštećenog sluha. Uzorak istraživanja su činili defektolozi, učitelji, nastavnici, vaspitači, stručni saradnici osnovnih škola i roditelji dece oštećenog sluha osnovnoškolskog uzrasta na teritoriji opštine Zemun. Istraživanje je sprovedeno dobровoljnim popunjavanjem anketnih upitnika. Korišćena je deskriptivna metoda.

Rezultati pokazuju da je neophodno uspostavljanje dobre saradnje između svih aktera u inkluzivnom obrazovanju dece oštećenog sluha – kvalitetno partnerstvo kao osnov uspešnog inkluzivnog obrazovanja, koje će doprineti pozitivnom učinku u domenu vaspitno-obrazovnog rada.

Na osnovu dobijenih rezultata istraživanja dolazi se do zaključka da u perspektivi uspostavljanje saradnje svih aktera treba posebno obogatiti permanentnim unapređivanjem partnerskog odnosa čiji je značaj utoliko veći, ukoliko se ima u vidu da je obrazovanje dece oštećenog sluha, između ostalog uslovljeno individualnim sposobnostima i potrebama deteta, te da stoga zahteva individualni rad i individualizovani pristup svakom detetu kao i posebno planiranje, iz čega proizilazi i specifičnost realizacije nastavnog procesa u cilju uspešnog inkluzivnog obrazovanja.

Ključne reči: inkluzivno obrazovanje, deca oštećenog sluha

SAMOZASTUPANJE OSOBA SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU – TEORIJSKI OKVIR*

Goran Nedović, Srećko Potić, Mirjana Đorđević, Ivana Sretenović
Resursni centar za specijalnu edukaciju, Beograd, Srbija

Cilj ovog rada je teorijska elaboracija problematike samozastupanja osoba sa intelektualnom ometenošću. Osobe sa intelektualnom ometenošću su dugi niz godina bile stigmatizovane i obespravljene, a samim tim i nedovoljno integrisane u društvenu zajednicu. Razvojem socijalnog modela ometenosti, u savremenom društvu dolazi do promene stavova prema osobama sa intelektualnom ometenošću. Poslednjih decenija u razvijenim zemljama prisutan je trend samozastupanja osoba sa intelektualnom ometenošću, kojim se promoviše stav da osobe sa intelektualnom ometenošću imaju pravo da donose odluke o sopstvenom životu, pravo na veću samostalnost, kao i pravo da govore u svoje ime. Samozastupanje predstavlja zagovaranje stavova samozastupnika na nekom društvenom nivou. Samozastupanje se može realizovati na nivou grupe, kada osobe sa intelektualnom ometenošću zajednički deluju u socijalnoj sredini sa ciljem uspostavljanja kontrole nad vlastitim životima i u borbi protiv diskriminacije, ili na individualnom nivou, kada se zastupaju lični stavovi samozastupnika sa intelektualnom ometenošću. I pored rezultata mnogih naučnih istraživanja u kojima se ističe da osobe sa intelektualnom ometenošću koje imaju priliku da vrše izbore, da donose odluke i govore u svoje ime imaju ujedno i bolja postignuća u drugim aktivnostima društvene zajednice, u praksi se dešava da ove osobe retko imaju priliku da steknu iskustvo u vršenju izbora ili donošenju odluka. Faktor sredine, odnosno okruženje koje limitira mogućnosti osoba sa intelektualnom ometenošću da govore u svoje ime, donose odluke i snose odgovornost za iste, predstavlja jedan od razloga nedovoljne socijalne integrisanosti ovih osoba. Usled preterano zaštitničkog stava i zavisnosti od drugih, kod osoba sa intelektualnom ometenošću se posledično javljaju depersonalizacija, infantilizacija i loša slika o sebi. U skladu sa tim, pokret za samozastupanje je usmeren ka opštoj populaciji i za krajnji cilj ima oticanje predrasuda i promenu tradicionalnih stavova prema osobama sa intelektualnom ometenošću, kao i podizanje nivoa svesti društva u celini o pravima, potrebama i mogućnostima osoba sa intelektualnom ometenošću.

Ključne reči: samozastupanje, intelektualna ometenost, izbor, odluka

* Rad je proistekao iz programa „Radionice za razvoj veština samozastupanja osoba sa intelektualnom ometenošću“ čiju realizaciju finansira Gradska uprava Grada Beograda – Sekretarijat za socijalnu zaštitu.

MODERNIZACIJA NASTAVE GRAĐANSKOG VASPITANJA ZA UČENIKE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

*Nebojša Nikolić, Marinko Petković
ŠOSO „Milan Petrović“ sa domom učenika, Novi Sad, Srbija*

Građansko vaspitanje kao izborni predmet orijentisan na razvoj i unapređivanje socijalnih snaga pruža izuzetnu razuđenost u smislu sadržaja koje nudi kao i načina same realizacije u nastavnom procesu.

Participacija učenika u nastavi Građanskog vaspitanja podrazumeva njihovo aktivno učešće u interaktivnim radionicama, tako da bilo koji oblik pasivnog praćenja nastave, kao i isključivo frontalnog pristupa prezentovanju nastavnih sadržaja ostaje na marginama mogućnosti.

Informaciono-komunikacione tehnologije, multimedije, pa i pojedine asistivne tehnologije poput biofidbeka, pronalaze svoje mesto u procesu aktivne modernizacije nastave Građanskog vaspitanja.

U ovom referatu biće prezentovane mogućnosti i rasponi IK tehnologija i značaja multimedije u nastavi Građanskog vaspitanja usmerenoj učenicima sa smetnjama u razvoju.

Rezultati iskustveno praktičnih analiza časova i povremenih evaluanja stečenog znanja potvrđuju jednu od osnovnih hipoteza procesa modernizacije nastave.

Ključne reči: građansko vaspitanje, informaciono komunikacione tehnologije, mladi sa smetnjama u razvoju, multimedije, asistivne tehnologije

KOMUNIKACIONE KARTICE – POČETNI PROGRAM OBUKE

*Jelena Tapušković, Mirjana Stevanović
OŠ „Novi Beograd“, Beograd, Srbija*

Alternativna i augmentativna komunikacija (AAK) predstavlja širok spektar metoda i sredstava komunikacije koji se koriste kod osoba koje ne govore. AAK može biti jednostavna (slika, gest, fotografija, pokazivanje) ili složena (upotreba elektronskih uređaja).

Komunikacioni sistemi i metode su mnogobrojni. U primeni AAK podrazumeva se poštovanje principa jednostavnosti kao i upornost i doslednost.

Želimo da predstavimo efikasan program podrške za korišćenje AAK kartica koji primenjujemo u školi. Program je deo školskog programa i može se primenjivati i kombinovati sa asistivnom tehnologijom.

U ovom radu predstavljamo: Skalu za procenu komunikacijskih veština; Softver za izradu kartica; Komunikacione table; Faze programa AAK; Principe sprovođenja i evaluiranje programskih aktivnosti.

Napominjemo da se odluka o primeni programa donosi timski i da on ne zamenjuje nastojanje da dete ostvari verbalnu komunikaciju. Ovaj program mora biti deo IOP-a i posebnih programa podrške u školi.

Korišćenje AAK smanjuje frustriranost učenika i pomaže u uspostavljanju poverenja. Učeniku je lako da izrazi svoje potrebe i stanja što je uslov za učenje sadržaja koji su obuhvaćeni klasičnim školskim predmetima i/ili akademskih sadržaja.

Kasnije, učenici mogu preći na složenije sisteme (upotreba tableta, računara i/ili komunikatora) i dalje razvijati svoje komunikacione veštine.

Ključne reči: kartice, AAK, IOP, softver, komunikacione table

LOGOPRAKTIKUM FONEMA K FONEMA G

*Dragana Dženopoljac, Danijela Rodić
Udruženje Logopraktika, Subotica, Srbija*

U ovom radu predstavljamo „Logopraktikum fonema K fonema G”, koji je nastao kao proizvod višegodišnje prakse autora Dženopoljac i Rodić i, isto tako, višegodišnje potrage za adekvatnim materijalom za rad, u našoj zemlji, u okviru struke. Namenjen je prvenstveno logopedima. Ideja autora je jednostavna – sve što je potrebno u terapijskom procesu dva bude na jednom mestu. Praktikum je u potpunosti autorsko delo, napisan ciriličkim pismom, savremenog dizajna, pregledan i lak za upotrebu. Koristi se u radu sa decom različitih uzrasta i različitih govorno-jezičkih nivoa, a način na koji se upotrebljava može se individualno prilagoditi u svakodnevnoj praksi. Sastoji se iz nekoliko praktičnih celina: slogovi, rečnik, rečenice, auditivna diskriminacija, pesmice, priče, antonimi, sinonimi, poređenja, pitalice i asocijacije. Rečnik obuhvata imenice, glagole, prideve i priloge koji sadrže foneme K i G u inicijalnom, medialnom i finalnom položaju, grupisano prema broju slogova u reči. Na kraju praktikuma je album sa slikovnim karticama. U prilog tome govori i izvod iz recenzije dr Vesne Borota: „Njime su obuhvaćeni svi nivoi jezičke strukture: fonemsko/fonološki, leksički, semantički, gramatičko-sintakški i pragmatički, a jednim delom, što je vanredan kvalitet praktikuma, kognitivni i perceptivni nivo funkcionisanja. Autori na promišljen, teorijски potkrepljen način objedinjuju nivoe jezičke strukture, tako da zadatak korekcije poremećaja i smetnji u govoru i jeziku ne predstavlja teškoću i puko ponavljanje verbalnih stimulusa i time dokazuju da taj proces može da se pretvori u kreativnu aktivnost na obostrano zadovoljstvo i stručnjaka i osobe kojoj se pruža pomoć.“

Izdavač ovog dela, Udruženje Logopraktika Subotica je strukovno udruženje sa registrovanom izdavačkom delatnošću. Bavi se osmišljavanjem i izdavanjem sredstava za rad logopeda i svih ostalih stručnjaka koji se bave verbalnom komunikacijom i radom sa decom. Logopraktika je izdala i „Logomotoriku“, karte za stimulaciju oralne praksije kao i „Logoslovaricu“, za usvajanje auditivne analize i sinteze glasova, odnosno, predčitačkih veština (azbuka i abeceda).

Ključne reči: praktikum, fonema K, fonema G, logomotorika, logoslovarica, praktična logopedija

INTEGRALNI TRETMAN RAZVOJNE DISFAZIJE – PRIKAZ SLUČAJA

Aleksandra Aleksov, Miodrag Stošljević, Milosav Adamović
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i
rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Integralni tretman razvojne disfazije podrazumeva primenu metode „Otvoreni sistem stimulacije humanog razvoja“ koja u sebi ima kombinovani rad najmanje dva do tri stručnjaka. U slučaju našeg pacijenta to je bio logopedski rad uz povremenu konsultaciju lekara i rad somatopeda. Pacijent uzrasta 26 meseci je došao na tretman pod radnom dijagnozom razvojne disfazije po ekspresivnom i receptivnom tipu. Odmah po prijeemu je urađena dijagnostika testom Gunsberg 1 putem koje je utvrđeno da dete posebno kasni na poljima komunikacije (84%) i na polju socijalizacije (72%). Nakon dvogodišnjeg intezivnog logopedskog rada od tri puta nedeljno i somatopedskog rada od dva puta mesečno pacijent je ponovo testiran na uzrastu od 50 meseci testom Gunsberg 2. Rezultati ovog testiranja su pokazali da je pacijent u oblastima samopomoći i zanimanja dostigao kalendarski uzrast dok je u oblasti komunikacije kasnio 22%, a u oblasti socijalizacije 17%. Možemo zaključiti da je integralni i intezivni tretman razvojne disfazije u ovom slučaju dao zadovoljavajuće rezultate.

Ključne reči: razvojna disfazija, integralni tretman, Gunsberg

SUPLEMENTI I NJIHOVA UPOTREBA

Miroslav Marković¹, Olivera Marković²

¹VMA – Institut za farmakologiju i toksikologiju, Beograd, Srbija

²Udruženje za pomoć MNRO „Delfin”, Mladenovac, Srbija

Dijjetetski suplementi su namirnice koje dopunjuju normalnu ishranu i predstavljaju koncentrovane izvore vitamina, mineral i drugih supstanci sa hranljivim ili fiziološkim efektom, pojedinačno ili u kombinaciji. U prometu su u doziranim oblicima dizajnirane da se uzimaju u odmerenim ili pojedinačnim količinama (capsule, pastille, tablete, kesice praška, ampule, tečnosti) koji su prošli kontrolu sanitarnih i zdravstvenih inspekcija. Kod nas se najčešće koristi i izaziva velike polemike preparat Karnozin. Ova supstanca se prirodno nalazi u ljudskom telu. Njegove najveće koncentracije su u mozgu, srcu i u mišićnim tkivima. Karnozin efikasno deluje protiv procesa koji dovode do pogoršanja stanja ili promene strukture ćelije, a time sprečava nastanak i razvoj raznih oboljenja. Neki od tih procesa nastaju dejstvom slobodnih radikala, koje karnozin, kao jak antioksidans eliminiše. Dalje, karnozin deluje inhibitorno na process glikacije (vezivanje glukoze sa belančevinama), što sprečava nastanak komplikacija dijabetesa, kao što su: katarakta, ateroskleroza ili smanjenje bubrežne funkcije. Slično utiče i na process karbonilacije(vezivanje karbonilnih grupa sa belančevinama), što dovodi do poremećaja strukture belančevina i postepeno do njihovog potpunog uništenja. Jednako bitna je i sposobnost heliranja (karnozin je sposoban da izbaci iz tela teške metale kao što su bakar, cink, gvožđe, ali i toksične metale kao što su arsen, olovo, živa, kadmijum i nikl). Zbog svog delovanja u mozgu, karnozin je poznat i kao neuropeptid, odnosno supstanca koja čuva nervne ćelije i ima funkciju u prenošenju nervnih impulsa (neurotrasmiter). Karnozin je najčešće u upotrebi kod poremećaja ponašanja, učenja, disleksije, filtriranja spoljnih nadražaja, pažnje, kao i kod dece sa autističnim spektrom

Ključne reči: suplementi, Karnozin, poremećaj ponašaja i pažnje, autizam

STARATELJSTVO I SOCIJALNI RAD SA LICIMA POD STARATELJSKOM ZAŠTITOM

*Vesna Milovanović, Maja Ugljevarević, Vladanka Dedić, Ružica Simić,
Goran Ristić, Snežana Andrejević, Snežana Dinčić, Jadranka Lalić,
Jelena Vučković, Vanja Milosavljević, Sunčica Dimitrijević
Centar za socijalni rad, Smederevo, Smederevo, Srbija*

Predmet ovog rada je stručni rad sa licima pod starateljskom zaštitom, sa maloletnim i punoletnim licima. Sa aspekta prava, starateljstvo je vid obezbeđenja posebne pravne zaštite maloletnih lica koji su bez roditeljske zaštite, punoletnih osoba koje nisu sposobne da se same staraju o svojim interesima, kao i svih drugih fizičkih lica koja su iz nekog razloga, privremeno ili trajno sprečena da štite svoja prava i interese. Poslove starateljske zaštite organ starateljstva ostvaruje na tri načina: neposrednim ili posrednim obavljanjem starateljstva, rukovodjenjem poslovima starateljstva, nadzorom i pomoći u ostvarivanju poslova starateljstva. Lice lišeno poslovne sposobnosti ima pravo na informacije, pravo na učešće u donošenju odluka, pravo na slobodan izbor usluga, pravo na pouzljivost podataka, pravo na privatnost, pravo na pritužbu. Starateljstvo ima tri elementa: štićenika, staratelja i organ starateljstva. Lišavanje poslovne sposobnosti ne treba da liši osobu življenja i bitisanja u zajednici i izgradnje ličnih odnosa, a osoba protiv koje se vodi postupak mora da uživa punu i istu jednakost kao i osoba, odnosno organ koji je pokrenuo postupak protiv nje. Ne postavlja se pitanje da li osoba ima mentalne kapacitete da ostvaruje svoju poslovnu sposobnost, već koje vrste podrške su potrebne da bi ostvarila i sačuvala istu. Biti poslovno sposoban znači biti svojstven i vredan sa pravom na izbor i privređivanje. Nadamo se da će naše struke biti vrednovane na pravi način u ovom društvu, kao i da će nam zakoni, podzakonska akta, bolja međusektorska saradnja omogućiti lakši rad i perspektivniji opstanak u „vodama socijalne zaštite“. Evropska inicijativa i nove paradigme, nove tendencije rada u centrima za socijalni rad kada je starateljstvo u pitanju obezbediće korisniku da donosi adekvatne odluke, kao i da se donošenje odluka uči.

*Ključne reči: štićenik, staratelj, organ starateljstva, zakon,
međusektorska saradnja, Evropska inicijativa, nova paradigma*

Tanja Bubić
OŠ „Novi Beograd“, Beograd, Srbija

Origami je umetnost i tehnika savijanja papira kojom se savijanjem ravnog papira dobija trodimenzionalna skulptura. Učenici sa teškoćama u učenju i kognitivnim teškoćama mogu imitiranjem, kao i uz delimičnu ili potpunu podršku, praviti jednostavne modele kao i elemente za origami kolaže. Svaka motorna aktivnost u formi motorne veštine je važna za razvoj intuitivnog mišljenja i formiranja mentalnih slika. Kroz dugogodišnji individualni i grupni rad uočili smo mnogobrojne benefite angažovanja dece u origami zadacima. Cilj nam je da i naša deca koriste sve dobrobiti ove zabavne aktivnosti. Origami zahteva i razvija: 1) Auditivnu i vizuelnu pažnju, percepciju, gnoziju manipulativnog prostora, sekvenčijalnu, radnu memoriju (deca pamte redosled sekvenci, bez mogućnosti preskakanja da bi dobili gotovu skulpturu), finu motoriku i vizuomotornu kontrolu; 2) Transformacijom parčeta papira u trodimenzionalni model otkrivaju se neki od osnovnih pojmoveva i principa matematike i geometrije: oblici, simetrija, proporcija, razlomci itd.; 3) Origami ima i smirujuće dejstvo, pomaže u redukciji stresa; 4) Svaka aktivnost koja zahteva memoriju i izvršenje sekvenci tako prijava deci sa poremećajima pažnje i hiperaktivnošću, 5) Čitanje je asocijacija simbola i zvuka a deca se čitajući origami dijagrame upoznaju sa simbolom koji se vezuje za akciju, samim tim ova aktivnost privlači decu koja imaju problema sa govorom i čitanjem, i 6) Edukatori mogu koristiti origami kao dijagnostički alat u proceni svega ranije navedenog. Kod dece možemo uticati na kvalitet pažnje i radnu memoriju kroz zabavnu i kreativnu aktivnost. U skladu sa mogućnostima svakog deteta ponosa bira se model sa odgovarajućim stepenom težine i brojem sekvenci. Istovremeno i uz pomoć dete radi sve dok ne memoriše sekvence, kasnije ukoliko može radi i samostalno.

Ključne reči: origami, pažnja, radna memorija, fina motorika, zabava

POTREBE STARIJIH OSOBA SA INVALIDITETOM

Olivera Marković¹, Marijana Taranović Todorović²

¹Udruženje za pomoć MNRO „Delfin”, Mladenovac, Srbija

²Udruženje za pomoć MNRO „Zagrljaj”, Topola, Srbija

O ljudskim potrebama se može govoriti iz različitih perspektiva i teorijskih percepcija (filozofija, antropologija, psihologija). Potreba je nedostatak/višak nečega (hranjivih materija, sna, društva, ljubavi, saznanja, stvaranja i uživanja u umetnosti itd.). Od motivacije zavisi kako ćemo zadovoljiti neke potrebe. Motiv je spoljašnji ili unutarnji podražaj, podstrek, inspiracija. Može se reći da starije osobe sa invaliditetom, kao i svi ljudi, imaju izvesne, univerzalne potrebe (egzistencijalne, potrebe za sigurnošću, društvene potrebe). Životne navike su svakodnevne aktivnosti ili obrasci očekivanog ponašanja koju osobe vrednuju prema karakteristikama osobe (starosti, polu, društveno-kulturnom identitetu). Životne navike omogućavaju opstanak i razvoj osobe u društvu tokom čitavog njenog života. Pominjemo 25 kategorija životnih navika u Kvebeškom modelu – ishrana, stanje tela, lična nega, stanovanje, komunikacija, kretanje, odgovornost, obrazovanje, posao, međuljudski odnosi, život u zajednici, razonoda i ostale navike. Starenje kao process opadanja životnih funkcija organizma, ispoljava se i kod osoba sa invaliditetom. Obolenje, zdravstvene promene i degenerativni procesi kod starijih osoba sa invaliditetom kao urođena ili stечena fizička, senzorna, intelektualna ili emocionalna onesposobljenost, javlja kao prepreka za ostvarivanje životnih navika. Osuđenost u ostvarivanju životnih navika ispoljava se kao hendičep, deprivacija i, u krajnjoj liniji, lišavanje ljudskih prava i dostojanstva. Starost muči sve roditelje koji se staraju o svojoj deci. Sa starenjem i dece i roditelja sve više se javlja i intenzivira strah. Uz velike napore uspostavlja se u porodici organizacija svakodnevnog života koja pruža mogućnosti detetu s intelektualnim ili emocionalnim poteškoćama da formira svoje životne navike i da ih na određeni način i zadovoljava. Njihov svakodnevni život u porodici organizuju roditelji i on zavisi od njihovih kapaciteta. Bolest i starenje roditelja su veliki riziko faktori za stabilnost njihovog svakodnevnog života. Zbog toga je i centralna tema kod staratelja ove dece i odraslih, neizvesna budućnost njihove dece. Roditelji očekuju brža rešenja koja bi im ulila nadu i omogućila spokojnije starenje. Za organizaciju samostalnog svakodnevnog života osoba sa invaliditetom je veoma značajna personalna asistencija, stanovanje uz podršku, dobra organizacija udruženja koja ih okupljaju, te inovacije socijalnoj zaštiti (Domovi za stara lica, klubovi).

Ključne reči: potrebe, osobe sa invaliditetom, starenje, inovacije u zbrinjavanju

STRATEGIJE U KOMUNIKACIJI SA OSOBAMA SA DEMENCIJOM

Sanela Pacić¹, Radmila Nikić², Fadilj Eminović², Marienka Zolnjan³

¹Regionalni centar za negu, Odeljenje za demenciju, Baden, Švajcarska

²Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

³ Student master studija, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Demencija je sindrom (skup simptoma i znakova) koji se sastoji iz kognitivnog propadanja i izmena ponašanja koji remeti svakodnevnu aktivnost neke osobe. Najupečatljiviji znak ove bolesti je zaboravnost, ali i svaka druga moždana funkcija može da bude zahvaćena, pa se tako mogu sresti smetnje pažnje, mišljenja, govora, veštih pokreta, opažanja, raspoloženja, ponašanja i ostalih funkcija (Pavlović, 2008). Problemi u komunikaciji se javljaju ne samo zbog smanjenja sposobnosti (nesposobnosti) da ove osobe da artikulišu (ekspresivnost), već i zbog nedostatka razumevanja glasa od strane osobe sa demencijom pa zato odgovornost za iniciranje razgovora i pomoći pri komunikaciji leži na stručnjacima koji se bave ovim osobama.

Zbog toga je cilj ovog rada prikazati smernice kojima se olakšava razumevanje i sporazumevanje sa osobama sa demencijom kroz primere iz rada u planiranju svakodnevnih aktivnosti ovih osoba.

Kao što je navedeno, oštećenje govorne ekspresije je često prateći problem kod osobama sa demencijom ali se komunikacija ne dešava samo na verbalnom nivou, već i na paraverbalnom (prateći jezik) nivou (ton, ritmičnost, jačina glasa itd), kao i na neverbalnom nivou kroz izraze lica (mimiku) i gestove (gestovi govor tela, zagrljaj, preteći gestovi, itd). U neposrednom kontaktu treba razvijati komunikaciju na sva tri nivoa – u stvari, to je važan potencijal koji se može koristiti za poboljšanje razgovor između stručnjaka i osobe sa demencijom. To znači i to da ljudska komunikacija ne zavisi samo od čula sluha, već i od ostalih čula kao što su: čulo vida (čitanje reči sa usana, percepcija gestova i izraza lica), dodira (percepcija dodira) pa čak i čula mirisa i ukusa. Zbog toga se poboljšanje komunikacije sa dementnim osobama može postići zavisno od načina stupanja u kontakt sa dementnom osobom, načina obraćanja dementnoj osobi, odabiru reči, konstrukciji rečenica, dodiru kao pomoći pri komunikaciji, upotrebljavanju mimike i gestike kao potpore, upotrebi muzike za poboljšanje komunikacije, poboljšanju komunikacije kroz pevanje, upotrebi kartica itd.

Ključne reči: demencija, komunikacija, gestovi, mimika

PRIMENA SPORTSKIH AKTIVNOSTI KOD OSOBA SA POVREDOM KIČMENE MOŽDINE*

Dragana Kljajić¹, Fadilj Eminović², Milivoj Dopsaj³

¹Visoka zdravstvena škola strukovnih studija, Beograd, Srbija

²Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

³Univerzitet u Beogradu – Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd, Srbija

Povreda kičmene moždine dovodi do teškog oblika invalidnosti. Polazna osnova rehabilitacije je readaptacija i resocijalizacija koje prepostavljaju saradnju multidisciplinarnog tima stručnjaka. Primena sportskih aktivnosti, tokom i nakon rehabilitacije, utiče na motivaciju i doprinosi poboljšanju funkcionalnih sposobnosti. Za osobe sa povredom kičmene moždine se primenjuju principi treninga, odnosno opterećenja, koji su prilagođeni njihovim fizičkim sposobnostima.

Cilj istraživanja je bio da se utvrdi razlika između sportista i nesportista osoba sa povredom kičmene moždine, a u odnosu na motoričke sposobnosti – maksimalna sila stiska šake, gibljivost ramena, brzina i preciznost.

U istraživanju je učestvovalo 44 ispitanika sa povredom kičmene moždine-paraplegijom, oba pola, starosti između 20 i 60 godina. Ispitanici su podeljeni u dve grupe, u zavisnosti od toga da li su primenjivali sportske aktivnosti. Prvu grupu su činili sportisti, ukupno 26 ispitanika, koji treniraju minimum 2-3 puta nedeljno u poslednje dve godine. Drugu grupu je činilo 18 ispitanika koji nisu primenjivali sportske aktivnosti. Za potrebe istraživanja korišćen je posebno konstruisan upitnik, medicinska dokumentacija i testovi za procenu motoričkih sposobnosti. Za ispitivanje razlika između pojedinih grupa korišćen je χ^2 -test, a za utvrđivanje razlika između skupova varijabli korišćena je multipla analiza varijanse (MANOVA).

U odnosu na muški pol, ispitanici sportisti su imali značajno viši nivo motoričkih sposobnosti u odnosu na nesportiste (maksimalni stisak šake $p<0.001$; gibljivost ramena – apsolutna $p<0.05$ i relativna $p<0.05$; brzina reagovanja $p<0.001$ i frekvencija pokreta $p<0.05$). Ispitanici sportisti ženskog pola značajno su se razlikovali od nesportista u odnosu na maksimalni stisak šake, $p<0.05$; brzinu reagovanja, $p<0.001$; frekvenciju pokreta, $p<0.001$ i preciznosti, $p<0.05$.

* Rad je realizovan u okviru projekta „Efekti primenjene fizičke aktivnosti na loko-motorni, metabolički, psiho-socijalni i vaspitni status populacije Republike Srbije“, br. III47015, potprojekat „Efekti primenjene fizičke aktivnosti na lokomotorni, metabolički, psiho-socijalni i vaspitni status populacije osoba sa posebnim potrebama Republike Srbije“, koji je finansiran od strane Ministarstva za prosvetu, nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije – Ciklus naučnih projekata 2011–2014.

Primena sportskih aktivnosti značajno doprinosi poboljšanju motoričkih sposobnosti kod osoba sa povredom kičmene moždine. U organizovanju i realizaciji sportskih aktivnosti kod osoba sa povredom kičmene moždine treba da učestvuje multidisciplinarni tim stručnjaka, pre svega lekar, fizioterapeut, defektolog, trener i drugi.

Ključne reči: povreda kičmene moždine, sportske aktivnosti, motoričke sposobnosti

POREMEĆAJI U PONAŠANJU KAO JEDNA OD NAJČEŠĆIH BARIJERA U SOCIJALNOJ ADAPTACIJI OSOBA SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU

Jelena Maksimović
OŠ „Sava Jovanović Sirogojno“, Zemun, Srbija

Cilj rada je da se pregledom dostupne literature ukaže na prisustvo različitih oblika poremećaja u ponašanju kod osoba sa intelektualnom ometenošću, kao i analiza različitih pristupa u prevenciji ovog problema.

U prvom delu rada opisane su neke od teorijskih koncepcija, karakteristike i tipologije poremećaja u ponašanju, koje se najčešće sreću u ovoj populaciji. Jedna od najčešćih barijera u procesu socijalne adaptacije i participacije osoba sa intelektualnom ometenošću su upravo nedovoljno razvijeni prosocijalni oblici ponašanja.

Drugi deo rada posvećen je opisu različitih oblika prevencije, kao i načina identifikacije pojedinaca koji imaju najveći rizik od maladaptivnog ponašanja sa ciljem sprovođenja intervencije za rano ublažavanje ovakvih problema.

*Ključne reči: poremećaji u ponašanju, intelektualna ometenost,
socijalna adaptacija*

OPERANTNO PONAŠANJE: TOPOGRAFIJA, FUNKCIJA, EVIDENCIJA*

Jana Golubović, Marija Stošić

ABA tretman za decu sa autizmom u Srbiji, Beograd, Srbija

Operantno ponašanje je svako ponašanje na koje utiču antecedenti i čija je učestalost javljanja primarno određena konsekvcencama koje su to ponašanje pratile u prošlosti. Operantno ponašanje se opisuje „ABC“ modelom. Kada analiziramo ponašanje ne posmatramo izolovano organizam, već i faktore okruženja. Okruženje predstavljaju realni fizički događaji (spoljašnje karakteristike koje determinišu javna ponašanja) i događaji unutar organizma (unutrašnji faktori koji determinišu privatna ponašanja). Ponašanja često imaju različitu topografiju, ali funkcija je ista (npr.osoba kada je žedna saopštava to na različite načine, pokazuje sliku sa čašom, donosi bocu vode, znakovnim jezikom). Topografija podrazumeva fizički oblik ponašanja, to jest kako ponašanje izgleda. Klasa odgovora je grupa odgovora sa različitom topografijom, ali sa istim efektom u okruženju.

Tokom života, topografija i funkcija repertoara čovekovog ponašanja se definišu njegovim konsekvcencama. Najbolji efekat imaju automatske konsekvene koje se javljaju odmah, ili nakon nekoliko sekundi od odgovara pojedinca. U radu sa decom sa autizmom najčešće koristimo pozitivnu nagradu (osoba dobija preferiran predmet, aktivnost) i negativnu nagradu (detetu oduzimamo averzivni predmet, aktivnost) u cilju povećanja učestalosti poželjnog ponašanja. Takođe, konsekvene ponašanja se mogu pojavit i u vidu negativne kazne (detetu oduzimamo preferiran predmet, aktivnost) u cilju smanjenja učestalosti problematičnog ponašanja.

Za razliku od refleksa, operantno ponašanje je ontogenetskog porekla. Skinner (1969) naglašava važnost opservacije efekata ciljnog ponašanja. Ciljno ponašanje je definisano, merljivo ponašanje koje se nalazi u fokusu intevencije i analize. Pri određivanju ponašanja koje ćemo definisati kao ciljno vodimo se sledećim smernicama: da li je ponašanje opasno po klijenta i ostale ljude iz okruženja; koliko se često ponašanje javlja; koliko dugo postoji problem u ponašanju; da li je ponašanje praćeno pažnjom drugih osoba; koje su veštine potrebne da se problem ponašanje reši, kao i koliko nam je vremena potrebno da ukolonimo problem. Analiza ponašanja podrazumeva evidentiranje ponašanja. Evidentiranje ciljnog ponašanja nam ukazuje na efekte ponašanja, omogućava nam evaluaciju tretmana, ukazuje kada treba da stanemo sa tretmanom, ili da promenimo strategiju rešavanja problema, pomaže nam da damo odgovore na

* Rad je bio istraživanje iz programa „ABA servis za decu sa autizmom i njihove roditelje“ čiju realizaciju finansira Gradska uprava Grada Beograda – Sekretarijat za socijalnu zaštitu.

pitanja roditelja i ostalih članova tima. Ciljno ponašanje evidentiramo različitim kvantitativnim tehnikama merenja, najprimenljivije su: procenzualno zastupanje ponašanja, frekvencija ponašanja, vremensko trajanje ponašanja tokom sesije, vreme između instrukcije i odgovora, vreme između dva odgovora, broj javljanja ponašanja u jedinici vremena, vreme između kraja jednog i početka sledećeg ponašanja. Jedno od osnovnih pravila primenjene analize ponašanja je da terapeut koji ne evidentira i ne meri ponašanje, nije pravi analitičar.

Ključne reči: analiza ponašanja, antecedenti i konsekvence ponašanja, merenje efekata ponašanja

PISANA PRIPREMA ZA REALIZACIJU PREVENTIVNO-KOREKTIVNOG RADA

Gorana Šarac¹, Ivana Sretenović², Danijela Ilić-Stošović³

¹OŠ „Heroj Pinki“, Bačka Palanka, Srbija

²Savez za cerebralnu i dečiju paralizu Srbije, Beograd, Srbija

³Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Završni deo planiranja i pripremanja nastave se realizuje pisanom pri-premom nastavnika za čas ili skicom svakog pojedinačnog časa.

U ovom radu dat je prikaz najoptimalnijeg modela pisane pripreme za preventivno-korektivni rad.

Ovaj model pripreme, nastao je kao rezultat jednog većeg istraživanja u kom je izvršena detaljna analiza postojećih obrazaca pisanih priprema za časove preventivno-korektivnog rada u školama za obrazovanje dece sa smetnjama u razvoju na teritoriji AP Vojvodine.

Na osnovu instrumenta procene koji je kreiran za potrebe ovog istraživanja, praćeno je 36 varijabli koje se odnose kako na opšte, tako i na specifične didaktičko-metodičke elemente časa.

Na osnovu rezultata istraživanja, utvrđeno je da nijedan od analiziranih obrazaca priprema ne sadrži sve elemente koji su predstavljali varijable istraživanja. Odnosno, na teritoriji AP Vojvodine ne postoji jedinstven model pisane pripreme za realizaciju časova preventivno-korektivnog rada. Smatramo da obrazac pripreme koji smo konstruisali predstavlja dobar model koji bi omogućio nastavniku da sveobuhvatnije i kvalitetnije organizuje rad sa učenikom u celini.

*Ključne reči: nastavni proces, obrazac pripreme,
preventivno-korektivni rad*

LIKOVNO IZRAŽAVANJE KAO OBLIK TRETMANA KOD OSOBA SA POREMEĆAJIMA AUTISTIČNOG SPEKTRA

Sanja Gagić, Mirjana Japundža-Milisavljević, Aleksandra Đurić-Zdravković

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Poslednjih godina objavljeni su brojni istraživački radovi, nejednakog kvaliteta i metodološkog dizajna, koji su se bavili procenom efikasnosti određenih oblika komplementarnih i alternativnih tretmana kod pojedinaca sa poremećajima autističnog spektra. Veoma popularna je art terapija, koja predstavlja jedno od područja ekspresivnih terapija i odnosi se na terapeutsko korišćenje likovnih medija, kreativnog proseca i produkta likovnih aktivnosti sa ciljem podsticanja i održavanja funkcionalnih, psihoških i emocionalnih aspekata pojedinca. Tehnike art terapije zasnivaju se na činjenici da svaki pojedinac, bio on umetnički obrazovan ili ne, poseduje latentnu sposobnost da vizuelizuje svoje unutrašnje sukobe.

Cilj rada je da se pregledom raspoložive naučno-empirijske građe i kritičkom analizom rezultata izdvojenih studija sistematizuju saznanja o primeni i efektima art terapije kod osoba sa poremećajima autističnog spektra. Pretragom elektronske baze podataka Konzorcijuma biblioteke Srbije za objedinjenu nabavku – KoBSON, prikupljeni su i analizirani radovi u kojima je obrađivana primena art terapije kod ovih osoba. Podaci iz literature uglavnom ukazuju na pozitivan uticaj programa art terapije na verbalne i socijalne sposobnosti osoba sa autizmom. Međutim, može se primetiti da autori mnogih studija nekritički navode izuzetne rezultate kod osoba sa autizmom nakon primene ove komplementarne metode. Činjenica da mnoga istraživanja imaju ozbiljna metodološka ograničenja (mali uzorci, nedostatak ili neadekvatan opis zadataka i aktivnosti koji se zadaju klijentima, neuzimanje u obzir drugih faktora koji su mogli delovati u međuvremenu na pojedinca i sl.) dovodi u pitanje generalizaciju dobijenih podataka. Imajući u vidu rezultate istraživanja, sa jedne strane, ali i mogućnost art terapije da obuhvati niz aktivnosti u kojima deca uživaju i iz kojih mogu da uče, sa druge stane, ističe se neophodnost daljih istraživanja u ovoj oblasti. Potrebno je da se na temelju novih naučnih saznanja stvori sveobuhvatnija slika koja bi art terapiju učinila zastupljениjom metodom u tretmanu osoba sa poremećajima autističnog spektra.

Ključne reči: art terapija, autizam, komplementarni tretmani

UNUTRAŠNJA MOTIVACIJA UČENIKA U INKLUZIVNOM RAZREDU REDOVNE ŠKOLE

Ana Dromnjaković¹, Snežana Nikolić², Snežana Nišević³

¹Student master studija, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu
edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

²Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i
rehabilitaciju, Beograd, Srbija

³OŠ „Boško Buha“, Beograd, Srbija

Motivacija je pokretačka sila koja nam daje snagu za ostvarivanje ciljeva i zadovoljenje potreba. Unutrašnja motivacija je primarna potreba za sticanjem znanja i veština. Sasvim je sigurno da je želja za znanjem najznačajniji motiv za školsko učenje. Unutrašnja motivacija je kao takva, značajan faktor za uspeh učenika u nastavnom procesu.

Cilj istraživanja je utvrditi da li se i u kojoj meri unutrašnji podsticaj učenika razlikuje kada imamo inkluzivnu strukturu razreda redovne osnovne škole. Istraživanje je realizovano novembra 2014. godine u Osnovnoj školi „Stevan Sinđelić“ u Beogradu. Uzorak čini 87 učenika petog razreda, od toga, 21 učenik sa smetnjama u razvoju i teškoćama u učenju i 66 učenika tipične populacije. Za potrebe istraživanja korišćen je Upitnik za procenu unutrašnje motivacije.

Rezultati pokazuju statistički značajan podatak kada je reč o postojanju smetnji u razvoju i nivou unutrašnje motivacije ($p<0,05$). Zaključak istraživanja je da postoji razlika u nivou unutrašnje motivacije ove dve grupe učenika. Postojanje smetnje u razvoju pozitivno utiče na nivo unutrašnje motivacije ($p<0,05$).

*Ključne reči: deca sa smetnjama u razvoju, unutrašnja motivacija,
inkluzija*

POVEZIVANJE SVJETOVA ČUJUĆIH I ONIH KOJI TO NISU. PODRŠKA I POMOĆ ZAJEDNICI GLUVIH I NAGLUVIH OSOBA NA SVEUČILIŠTU U MOSTARU

Vesna Varunek¹, Josipa Ištuk², Dajana Cerovac³

¹Sveučilište u Mostaru – Ured za podršku studentima s posebnim potrebama,
Mostar, Bosna i Hercegovina

² Sveučilište u Mostaru – Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju,
Mostar, Bosna i Hercegovina

³ Sveučilište u Mostaru – Filozofski fakultet, Odsjek socijalni rad,
Mostar, Bosna i Hercegovina

Ured za podršku studenata s posebnim potrebama Sveučilišta u Mostaru u skladu sa svojim radnim obavezama, te uočenim potrebama na Sveučilištu, razvio je model edukacije svih zainteresiranih studenata i profesionalaca u osnovama znakovnog jezika i kulture gluvih i nagluvih osoba. Kako na svim nivoima inkluzivnog školovanja, tako i u akademskom okruženju, individualizovani pristup i zadovoljenje posve specifičnih potreba jeste jedini ispravan put podrške i pomoći studentima s posebnim potrebama. Ipak, postoje i zajedničke teškoće na koje se može odgovoriti pomažući istovremeno grupi sa istimteškoćama. Problem je uočen u praksi, gdje je uslijed komunikativnih barijera onemogućena izgradnja odnosa između onih koji ne čuju i čujućih osoba. Odgovoriti takvim potrebama se može organizovanjem neformalnog učenja za sticanje ciljanih znanja i vještina. Cilj je bio dizajnirati, sprovesti i ukazati na značaj obuke u osnovnom znakovnom jeziku i kulturi gluvih i nagluvih osoba. Ovo neformalno učenje je bilo ponuđeno studentima, nastavnicima i administrativnim radnicima Sveučilišta u Mostaru. Polaznika je bilo 60, dok ih je 59 završilo osnovnu obuku i dobilo certifikat. Ova obuka je realizovana u partnerstvu sa Udrgom „Sluh“ iz Mostara. Polaznici su prošli ukupno 30 sati nastave od čega 5 sati predavanja, 21 sat vježbi i 4 sata samostalnog rada. Izrada programa bila je rezultat istraživačkog promatranja, te rezultata upitnika upotpunjeno tehnikom razgovora u fokus grupi. Neki od najvećih uspjeha ove edukacijese smatra povezivanje dvaju svjetova, svijeta gluvih i svijeta čujućih i uvođenje izbornog predmeta „Hrvatski znakovni jezik“ na odsjeku socijalnog rada Filozofskog fakulteta, kao i spoznaje da proces učenja, organizovan prema andragoškim principima može imati terapeutski učinak na polaznike. Sudionici su istakli prijedlog kontinuirane obuke koja bi trebala biti ponuđena od vrtićkog uzrasta.

*Ključne riječi: gluhe i nagluhe osobe, andragoški ciklus obuke,
edukacija odraslih, neformalna nastava*

UPOTREBA FLEŠ KARTICA U NASTAVI SA DECOM SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Vesna Vlajkov, Aleksandra Blagojević, Biljana Koldan
OŠ „6. oktobar“, Kikinda, Srbija

Cilj ovog rada je prikaz primene fleš kartica u nastavnom procesu kao kvalitetnog nastavnog sredstva koje daje rezultate u usvajanju sadržaja kod učenika sa smetnjama u razvoju

Visok procenat dece, bez obzira na uzrast i specifičnosti u razvoju pripada kategoriji vizulnih učenika, koji uče kroz vizuelno upečatljive tekstove, ilustracije i slike. Vizuelnizacija kako ponuđenih sadržaja tako i svega što ih okružuje je način na koji oni uče i memorišu iste.

Upotreba fleš kartica u nastavi se pokazala kao veoma efikasno nastavno sredstvo. Uz pomoć fleš kartica povezuje se pisana reč sa njenim značenjem kroz sliku i na taj način koristeći vizuelnu percepciju, olakšava učenje. Iako su fleš kartice efikasan i praktičan način da se nauči bilo koji sadržaj, pokazalo se da su naročito korisne u savladavanju vokabulara i brojnih koncepata koji zahtevaju memorisanje.

Fleš kartice su se pokazale kao odlično nastavno sredstvo u kompletном nastavnom procesu, a njihova primena omogućava usvajanje sadržaja vezanih za gotovo sve nastavne predmete. Upotreba istih naročito daje dobre rezultate u usvajanju sadržaja iz nastavnog predmeta Srpskog jezika, a naročito u oblasti razvoja govora.

Stimulisanjem vizuelne percepcije putem fleš kartica utičemo na razvoj više funkcija psihomotornog sprega: pažnje, opažanja, mišljenja, pamćenja, verbalizacije i govora.

Učenici na jednostavan i lak način usvajaju pojmove, razvijaju govor (aktivan i pasivan) i bogate rečnik, te na taj način takođe imaju mogućnost razvoja komunikacije (verbalne i neverbalne).

Naše fleš kartice prikazuju jednostavne, konkretnе lako prepoznatljive slike različitih pojmoveva, jedan deo fleš kartica predstavlja slike koje se odnose na jedan pojam (jednostavnije: voće, povrće, domaće i divlje životinje, saobraćaj...), a izrađen je deo fleš kartica koji predstavlja kombinaciju pojmoveva, npr. imenice i glagol – dečak trči (složenije), te je prilagođeno svakom učeniku.

Učenici su veoma motivisani za njihovo korišćenje, a ukoliko im to sposobnosti dopuštaju mogu učestvovati u samoj izradi fleš kartica (da ih boje ili isecaju).

Ključne reči: fleš kartice, smetnje u razvoju, učenik

MOGUĆNOSTI PRIMENE RAZVOJNE PREVENCIJE U ŠKOLI: EVALUACIJA PROGRAMA EDUKATIVNO-PREVENTIVNOG CENTRA

Branislava Popović-Ćitić^{1,2}, Marija Marković^{1,2}, Dušan Pavlović², Vesna Popović^{2,3}

¹Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

²Centar za pozitivan razvoj dece i omladine, Beograd, Srbija

³Gradski centar za socijalni rad, Beograd, Srbija

Polazeći od koncepta razvojne prevencije, koji prepostavlja da plan-ske i organizovane aktivnosti jačanja protektivnih i redukovanja rizičnih faktora mogu doprineti pozitivnom razvoju dece i mlađih, te umanjiti verovatnoću javljanja i održavanja različitih oblika problema ponašanja, inicirana je, septembra 2014. godine, od strane Centra za pozitivan razvoj dece i omladine, primena preventivnog programa „Edukativno-preventivni centar“ u uslovima školskog okruženja.

Aktivnosti ovog programa, zasnovane primarno na preventivnim strategijama informisanja i edukacije, ciljno su usmerene na unapređivanje nivoa znanja i obaveštenosti učenika o karakteristikama, razvoju i načinima prevencije različitih problema sa kojima se susreću u svakodnevnom životu, kao i na razvijanje i jačanje socijalnih veština značajnih za prevazilaženje i rešavanje niza problemskih situacija. Struktura i sadržaj programskih aktivnosti baziraju se na posebnom edukativnom kurikulu-mu koji se sprovodi u dva osnovna modaliteta. Prvi modalitet namenjen je učenicima osnovnih škola i podrazumeva kontinuirani rad na nivou odeljenja, jednom sedmično, u trajanju od jednog školskog časa, tokom cele školske godine, uz primenu učesničkih grupa, interaktivnih predavanja i edukativno-dramskih radionica kao osnovnih oblika rada. Drugi modalitet programa prilagođen je učenicima srednjih škola i zasniva se na sprovođenju tematskih diskusionih predavanja sa elementima radio-ničarskog rada, jednom mesečno, u trajanju od dva školska časa.

Na osnovu rezultata kontinuirane kvalitativne i kvantitativne evaluacije procesa i efekata primene programskih aktivnosti u sedam beogradskih osnovnih škola i tri radne jedinice Doma učenika srednjih škola – Beograd, u radu su, nakon deskripcije strukture, sadržaja i načina primene programa, izvedeni zaključci o efektivnosti programa u kontekstu razvojno-preventivnog delovanja na nivou školske sredine.

Ključne reči: prevencija, problemi ponašanja, preventivni program, evaluacija, škola

SAVREMENI PRISTUP U EDUKACIJI I REHABILITACIJI DECE S DOWN SINDROMOM – ISKUSTVA IZ UDRUGE ZA DOWN SINDROM OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE I GRADA OSIJEKA

Aleksandra Gvozdanović Debeljak
OŠ Ljudevita Gaja, Osijek, Hrvatska

Down sindrom smatra se jednim od najčešćih genetskih odstupanja. Prosečno jedno od 650 novorođene dece rađa se s ovim sindromom. Sindrom Down pogađa sve rasne skupine i može se javiti u bilo kojoj obitelji, bez obzira na zdravlje roditelja, ekonomsku situaciju ili način života. Sprečava normalan fizički i mentalni razvoj deteta. Definiran je kao kromosomski poremećaj koji nastaje usled viška jednog kromosoma ili dela kromosoma u jezgri svake stanice tela. Ne isključuje prisustvo epilepsije, cerebralne paralize i autizma, kao niti ADHD-a. Učestalost ADHD-a kod dece s DS jednaka je kao i kod dece koja nemaju sindrom. ADHD rezultira narušavanjem socijalno prihvatljivog ponašanja, etiketiranja, društvene izolacije, niskog samopouzdanja, depresije, frustracije deteta. Deca s DS podvrgnuta su edukacijsko-rehabilitacijskom radu u kojem se koriste različite metode. Jedna od metoda je neurofeedback metoda koja pridonosi uspešnijoj edukaciji i rehabilitaciji dece, a bazirana je na praćenju električne aktivnosti mozga. Neurofeedback tretmanima može se poboljšati budnost, pažnja, emocionalna regulacija, ponašanje, kognitivne funkcije, mentalna fleksibilnost. Pozitivni efekti neurofeedbacka vezani su uz poboljšanje na socijalnom i emocionalnom području razvoja što dovodi do promena u ponašanju. Istraživanje dr J. Lubara pokazuje da je oko 80% osoba s ADHD-om poboljšalo svoje funkcionisanje nakon primene ovih tretmana.

Kako dijagnosticiranje sindroma Down bitno menja život roditelja i čitave obitelji važna je dobra informiranost roditelja o sindromu, poteškoćama koje nosi, izazovima koji obitelj očekuju. Cilj udruge za Down sindrom Osječko-baranjske županije i grada Osijeka je pružiti podršku roditeljima u obliku informiranosti i savetovanja, te podršku deci kroz edukacijsko-rehabilitacijski rad. Udruga za DS kroz rani intervencijski program, poticajnu okolinu i podršku obitelji, te ostale defektološke tretmane omogućuje detetu s DS da ostvari svoj potencijal.

Ključne reči: Down sindrom, neurofeedback metoda, udruga, podrška

SPORT I REKREACIJA GOLBAL ZA OSOBE OŠTEĆENOG VIDA

Admira Koničanin

Državni Univerzitet u Novom Pazaru, Novi Pazar, Srbija

Sport i fizička aktivnost uopšte, predstavljaju činioce koji pozitivno utiču na kvalitet života, zdravlje, mentalnu stabilnost, motivaciju i samopouzdanje, kako kod osoba tipične populacije, tako i kod osoba sa invaliditetom.

Sport postaje sve razvijeniji i rasprostranjeniji. Sve više i osobe sa invaliditetom učestvuju u sportskim aktivnostima. Paraolimpijske igre su prvi put održane 1960. godine u Rimu, a u Seulu 1988. godine se prvi put održavaju na istom mestu neposredno posle Olimpijskih igara. Cela jedna grupacija osoba sa invaliditetom su i osobe oštećenog vida. Različite organizacije na različite načine prikupljaju i klasificuju podatke vezane za broj osoba sa oštećenim vidom, ali se može reći da procentualna zastupljenost oštećenja vida u razvijenim zemljama iznosi oko 2% od ukupnog stanovništva, od čega slepih ima između 0,10 i 0,15% (Jablan, 2007).

Svetska zdravstvena organizacija procenjuje da u populaciji svake zemlje ima oko 10% osoba s invaliditetom (Council of Europe, 1987). U zemljama visokog standarda oko 0,1–0,2% osoba s invaliditetom bavi se kineziološkim aktivnostima (Ciliga, 1998). Iz toga proizlazi da je u zemljama u razvoju, a posebno u nerazvijenim zemljama, broj osoba sa invaliditetom koje se rekreativno bave nekim kineziološkim aktivnostima daleko manji.

Kao jedinstvena igra i paraolimpijski sport, golbal, između ostalog, predstavlja demonstraciju modernosti slepih u odnosu na ostale sportiste sa hendikepom. U ovom radu biće predstavljen ova sportska igra, u kojoj se takmiče dva tima od po tri igrača, pri čemu je maksimalno i tri igrača u rezervi.

Ključne reči: sport, osobe oštećenog vida, golbal

VIDLJIVOST SVE DECE U KONTEKSTU SOCIJALNE INKLUIZIJE

Otilia Velišek-Braško¹, Mila Beljanski²

¹Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad, Srbija

²Univerzitet u Novom Sadu – Pedagoški fakultet, Sombor, Srbija

Inkluzija, socijalna inkluzija, odnosno društvena uključenost znači da svako bez obzira na svoje poreklo i lične osobine ima jednaku mogućnost da ostvari svoja zakonom zagarantovana prava, ima ravnopravan pristup resursima društva kao što su tržiste rada, obrazovanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, kultura i slično. Inkluzivno obrazovanje svakom detetu pruža mogućnost za razvoj i sticanje kvalitetnih i upotrebljivih znanja za život u modernom, demokratskom društvu. Time se stvara preduslov da se svaki pojedinac razvije u punovrednog člana društvene zajednice. Inkluzivno obrazovanje je usko povezano sa participacijom. Participacija podstiče i insistira na „vidljivosti“ dece, zahvaljujući Konvenciji o pravima deteta, gde se detetu kao subjektu prava, priznaje pravo na učešće. Pitanje dece u medijima ima različite aspekte, te se u ovom radu na tragu socijalne inkulzije posmatra i ovaj problem. Mediji imaju snažan uticaj na ljude i moćni su podspešivači prilikom formiranja stavova kod dece, mlađih, a i odraslih. U ovoj studiji se proučavalo u kojoj meri su vidljiva sva deca u medijima, kako ih prikazuju i koliko često? Da li su deca iz osjetljivih grupa (ne)vidljiva? Ukazano je na negativne primere dece iz osjetljivih grupa u medijima, a istaknuti su pozitivni primeri emisija, filmova, crtanih filmova, književnih dela, muzičkih spotova koja razvijaju inkluzivnu kulturu u društvu. Putem prisustva i participacije dece i odraslih koja su drugačija od opšte populacije u svakodnevnim aktivnostima, životu lokalne zajednice i medijima, možemo ostvariti osnovno načelo inkluzije, a to je raditi sa (njima) a ne za (njih).

Ključne reči: socijalna inkluzija, vidljivost, mediji, sva deca

MODEL PODRŠKE DJECI I ODRASLIMA S INVALIDITETOM

Lorena Koštić¹, Patricija Karaman²

¹Osnovna škola 22. lipnja, Sisak, Hrvatska

²Osnovna škola Eugena Kumičića, Slatina, Hrvatska

Prema Međunarodnoj klasifikaciji oštećenja, invaliditeta i hendikepa koju donosi 1982. godine Svjetska zdravstvena organizacija, invaliditet označava smanjenje ili ograničavanje u sposobnosti izvođenja neke aktivnosti na način ili unutar raspona što se smatra normalnim za ljudsko biće. Gledano kroz povijest, djeca i odrasli s invaliditetom podršku primaju u okviru medicinskog modela. Prema Općoj deklaraciji o ljudskim pravima (UN, 1948), sva ljudska bića se rađaju slobodna te jednaka u dostojanstvu i stečenim pravima. Konvencija o pravima djeteta ta prava i definira: pravo preživljavanja, razvojna prava, zaštitna prava. Dalnjim istraživanjima, istraživači postepeno uvode socijalni model pristupa osobama s invaliditetom kojima će se ista prava i omogućiti. Uočavaju se njihove potrebe te se prema njima organizira podrška koja im pomaže u uključivanju u svakodnevnim život regulirana zakonskim aktima.

Provedeno je istraživanje na području Sisačko-moslavačke i Virovitičko-podravske županije kojim se ispituje pruža li se djeci i odraslima s invaliditetom podrška koja im je potrebna. Uzorak se sastojao od 20 djece i 15 odraslih osoba s invaliditetom. Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom. Roditelji su ispunjavali anketni upitnik koji se odnosio na djecu s invaliditetom. Odrasle osobe s invaliditetom samostalno ili uz podršku druge osobe popunjavaju anketni upitnik.

U istraživanju polazimo od hipoteze da osobe i djeca s invaliditetom primaju podršku koja im je potrebna za uključivanje u zajednicu i savladavanje aktivnosti svakodnevnog života.

Rezultati ukazuju da djeca primaju primjerenu podršku koja im je potrebna, no odrasle osobe s invaliditetom ne primaju podršku koja im je potrebna za uključivanje u zajednicu i savladavanje aktivnosti svakodnevnog života.

Ključne riječi: invaliditet, podrška, prava, zakonska regulativa

DETE SA SMETNJAMA U RAZVOJU PRED IZBOROM ZANIMANJA I UPISOM U SREDNJU ŠKOLU

Ksenija Liščević¹, Branka Bešlić²

¹Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS,

Školska uprava Sombor, Sombor, Srbija

²OŠ „Sonja Marinković“, Subotica, Srbija

Pravovremeno, vođeno i individualizovano profesionalno informisanje i usmeravanje je izuzetno značajno za dalji nastavak školovanja dece sa smetnjama u razvoju. Uvođenjem programa *Profesionalna orijentacija u Srbiji* (Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i GIZ) uspostavljena je implementacija petofaznog modela profesionalne orientacije u poslednja dva razreda osnovne škole. Kroz niz interaktivnih radionica učenici prolaze put od samospoznaje, informisanja o zanimanjima, upoznaju se sa mogućnostima školovanja, za njih se organizuju realni susreti (susreti sa svetom rada) i vode se do konačnog izbora. Za učenike sa smetnjama u razvoju Grada Subotica petofazni model je prilagođavan u skladu sa poznavanjem i praćenjem njihovih specifičnih sposobnosti, interesovanja i preferencija; vršena je polugodišnja evaluacija implementacije programa (stepen zadovoljstva, ispitivanje potreba), uz kontinuiranu saradnju sa roditeljima.

Posebna pažnja usmerena je na saradnju sa srednjim školama u gradu koje su kao svoje specifične usluge razvile upoznavanje učenika osmog razreda i njihovih roditelja sa školom. U saradnji sa stručnim službama osnovnih škola koje su pridonele boljem razumevanju autentičnih potreba svakog deteta, tim profesora srednjih škola stvarao je uslove da učenici sa smetnjama u razvoju budu aktivni učesnici u praktičnim aktivnostima obrazovnih profila, pitaju srednjoškolce i profesore sve što ih zanima.

Ovakav pristup je istovremeno značio i kvalitetniju pripremu srednjih škola za upis učenika sa smetnjama u razvoju, a doprineo je i predupređivanju prepoznatih izazova koji se ne retko javljaju u periodu tranzicije: (dis)kontinuitet u oblicima, metodama i načinu rada; (ne)postojanje procedura i prakse razmene informacija, saradnje i timskog rada u okviru same ustanove; neinformisanost, neznanje, negativni stavovi i predrasude; nedostatak vršnjačke podrške.

Ključne reči: tranzicija, profesionalno informisanje, isprobavanje prakse u školama

HEMIJSKI EKSPERIMENTI KORIŠĆENJEM PHET SIMULACIJA U INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU

Nataša Parezanović, Biljana Marić
Hemisko-prehrambena tehnološka škola, Beograd, Srbija

Pravilnikom o bližim upustvima za utvrđivanje prava na individualni obrazovni plan, njegovu primenu i vrednovanje definisano je da pravo na individualni obrazovni plan ima učenik koji pokaže potrebu za dodatnom podrškom u obrazovanju i vaspitanju zbog teškoća u pristupanju, uključivanju, učestvovanju ili napredovanju u obrazovno-vaspitnom radu. Najveći izazov za nastavnike predstavlja izbor metoda i tehnika za ostvarivanje definisanih ishoda i standard u radu sa navedenom strukturom učenika. U ovom radu analizira se primena Phet simulacija u nastavi hemije sa akcentom na laboratorijske vežbe. Cilj rada je da se potpunije opiše primena navedenih simulacija u laboratoriji kada učenik nije u mogućnosti, s obzirom na svoje sposobnosti, izvesti ogled sa realnim laboratorijskim posuđem i hemijskim supstancama. Prednosti korišćenja simulacija u nastavi su višestruke, a kao glavne se mogu istaći interaktivnost i individualna pažnja. Prva prednost se odnosi na to da računar omogućava svakom učeniku da ima aktivnu ulogu u procesu učenja. Učenik više nije posmatrač već aktivni učesnik u procesu učenja. Druga prednost se odnosi na činjenicu da su učenici različiti, tj. nemaju svi isto predznanje i ne uče na isti način. Prednost računara je u tome što se dobrim softverom može individualizovati podučavanje. Primena simulacija u nastavi je savremen način izvođenja nastave pomoću računara, i pogodnija je u prirodnim naukama u kojima postoji mogućnost vizualizacije procesa. U inkluzivnom obrazovanju simulacija se koristi kao zamena za eksperimente jer mnogi učenici zbog slabo razvijene motorike nisu u stanju realizovati laboratorijske eksperimente „u realnom vremenu“. Još jedna prednost korišćenja računarskih simulacija u nastavi danas jeste i to što je većina obrazovnih računarskih simulacija napisana u programskom jeziku Java koji ima besplatnu podršku, veoma je jednostavna za upotrebu i postoji mnoštvo gotovih programske alata koji izvoze simulacije koje se mogu implementirati u web strane. Zbog svoje obrazovne vrednosti u skoroj budućnosti računarske simulacije bi trebalo da bude standardan alat u nastavi.

Ključne reči: hemija-laboratorijske vežbe, PhET simulacija, autizam

PROJEKTNA NASTAVA – PRIMER DOBRE PRAKSE U RADU S UČENICIMA SA RAZVOJnim TEŠKOĆAMA OD 5. DO 8. RAZREDA U OSNOVNOJ ŠKOLI JOSIPA MATOŠA, VUKOVAR

Marica Filipović, Maja Papst Milanović
OŠ Josipa Matoša, Vukovar, Hrvatska

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opšte obavezno i srednjoškolsko obrazovanje (NOK, 2011) je dokument u Republici Hrvatskoj koji pruža osnovne odrednice za rad i razvoj vaspitno-obrazovnih ustanova.

Kroz NOK odgoj i obrazovanje usmereni su na učenička i njegova dostignuća. To podrazumeva prilagođavanje vaspitno-obrazovnih i nastavnih oblika, metoda i sredstava sposobnostima svakog učenika. Umesto dosadašnjih krutih nastavnih programa učiteljima je data sloboda u kreiranju nastave.

Školski kurikulum su sadržaji, procesi i aktivnosti usmereni na ostvarivanje ciljeva i zadataka vaspitanja i obrazovanja kako bi se promovisao intelektualni, lični, društveni i telesni razvoj učenika. Objavljen je na mrežnim stranicama naše škole te tako dostupan učenicima, roditeljima i svima zainteresovanim za život i rad škole.

S obzirom da su učenici naše škole deca sa teškoćama u razvoju uspeli smo povezati teoretsku nastavu kroz mogućnost međupredmetnog povezivanja sa praktičnom i terenskom odabirom određenih vaspitno-obrazovnih područja.

Na samom početku svaki učenik i roditelj dobio je kratki upitnik u kojem se trebao izjasniti koja područja i aktivnosti žele u kurikulumu. Na osnovu analize učeničkih i roditeljskih želja te potreba koje smo uskladili sa mogućnostima škole i lokalne zajednice urađen je školski kurikulum.

S učenicima od 5. do 8. razreda tokom školske godine 2014/2015. godine provodile smo projektnu nastavu na temu „Dunav”.

Svaka aktivnost je analizirana i evaluirana kroz izveštaje na Učiteljskom veću, roditeljskim sastancima, zidnim plakatima, izložbama.

U ovom radu prikazati ćemo kako nastaje i izgleda naš školski kurikulum te prikazati provedene aktivnosti.

Ključne reči: školski kurikulum, učenička dostignuća, projektna nastava

PODRŠKA OBITELJI DJETETA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU S ASPEKTA RANE INTERVENCIJE

Patricija Karaman¹, Lorena Koštić²

¹Osnovna škola Eugena Kumičića, Slatina, Hrvatska

²Osnovna škola 22. lipnja, Sisak, Hrvatska

Rana intervencija je planirano i usmjereni poticanje cjelokupnog razvoja djeteta koje mora započeti u trenutku kada se uoči postojanje prvi znakova rizika ili razvojnih odstupanja. Služi dobrobiti djeteta, potiče razvoj kompetencija, minimalizira razvojne teškoće, pomaže kod prilagodbe roditelja i cjelokupnog obiteljskog funkcioniranja.

Osnovni cilj ovog rada je strukturiranje edukacijsko-rehabilitacijskog programa namijenjenog poticanju kognitivnih, emocionalnih, socijalnih, motoričkih, komunikacijskih i govornih vještina djeteta s teškoćama te podrška i edukacija njegove obitelji.

Daljnji cilj bila je primjena INDIFF komponentne analize stanja djeteta kroz niz jednakih udaljenih vremenskih točaka.

Program se provodio u obitelji djeteta sa Silver-Russell sindromom kronološke dobi tri godine.

Rani razvojni integracijski program za dijete s teškoćama u razvoju koji se koristi u ovom radu obuhvaća elemente relaksacije, programa senzorne integracije, kognitivne elemente razvoja (Piagetova teorija poticanja kognitivnog razvoja i funkcionalno učenje), komponente govora i jezika, orofacialnu stimulaciju te važnost podrške i rada u obitelji djeteta s teškoćama.

U postupcima procjene i evaluacije korišteni su Münchenska funkcionalna razvojna dijagnostika i Gunzburgov test, čije se komponente koriste kao varijable ovog istraživanja. U svrhu obrade podataka korišten je program INDIFF komponentne analize stanja djeteta kroz niz jednakih udaljenih vremenskih točaka. Jednako tako, primijenjen je i Indeks roditeljskog stresa kroz dvije vremenske točke (inicijalno i finalno).

Ključne riječi: rana intervencija, Silver-Russell sindrom, Rani razvojni integracijski program, INDIFF komponentna analiza

MODELI PODRŠKE OSOBAMA SA INVALIDITETOM KROZ USLUGE SOCIJALNE ZAŠTITE U LOKALNOJ ZAJEDNICI

Biserka Jakovljević

Gradski centar za socijalni rad, Jagodina, Srbija

Modeli podrške osobama sa invaliditetom, na lokalnu, egzistiraju kroz usluge socijalne zaštite: pomoći i nega u kući, dnevni boravci, gerantservis, personalna asistencija, pedagoška asistencija, porodično savetovalište itd. Koncept pružanja usluga u socijalnoj zaštiti, jeste pristup ka zadovoljavanju potreba korisnika, iz razloga što usluge socijalne zaštite u većoj ili manjoj meri teže da stave fokus na korisnika, na njegove resurse i teškoće. Korisnik postaje aktivan učesnik u svim procesima koji se tiču njega samog i njegovog najboljeg interesa.

Cilj ovog rada je analiza postojećih modela podrške kroz analizu usluga socijalne zaštite u lokalnoj zajednici, sa fokusom na pitanje da li postoje kapaciteti za dalji razvoj različitih modela.

Za analizu su korišćeni sledeći izvori informacija: projektna dokumentacija, predlozi projekata, periodični izveštaji, evaluacioni upitnik, izveštaji sa monitoringa, izdate brošure i publikacije nastale u okviru projekata, kao i novinski članci, zapisnici sa sastanaka projektnih timova iz pet lokalnih zajednica

Prilikom analize podataka korišćena je rudimentalna statistička analiza.

Modeli podrške imaju inovativni karakter. Naizgled slični modeli razlikuju se po sadržaju rada, dostupnosti, organizaciji, stepenu i specifičnostima invaliditeta. Modeli se realizuju u javnom ili u nevladinom sektoru i karakteriše ih nestandardizovanost i neprofitnost. Modeli podrške se realizuju kroz usluge socijalne zaštite, a one se u najvećoj meri ostvaruju kroz projekte. Javni sektor je najčešći nosilac projekata, jer poseduje bolje startne resurse u vidu ljudstva, obučenosti, prostornih mogućnosti i sredstava za rad.

Iz ovog rada se može zaključiti da je razvoj različitih modela podrške za mlada i odrasla lica u lokalnoj zajednici moguć i potreban kroz realizaciju usluga socijalne zaštite.

Ključne reči: modeli podrške, usluge socijalne zaštite, standardi, projekti

ZNAČAJ PREVENCIJE GOVORNO-JEZIČKIH POREMEĆAJA U RANOM RAZVOJNOM PERIODU DETETA

Nada Dobrota-Davidović¹, Jadranka Otašević¹, Nadica Simić-Jovanović¹,
Mile Vuković¹, Maja Davidović²

¹Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i
rehabilitaciju, Beograd, Srbija

²Klinika za psihijatrijske bolesti „Dr Laza Lazarević“, Beograd, Srbija

U razvijenim zemljama prevencija je na prvom mestu, dok je proces habilitacije i rehabilitacije različito uređen i međusobno se razlikuje.

Prioritetni problemi kod nas su: visoka stopa incidencije patoloških stanja pri rođenju, neblagovremeno otkrivanje psihofizioloških i govorno-jezičkih poremećaja, nedovoljna informisanost roditelja o merama prevencije i ranom prepoznavanja smetnji u razvoju kao i nizak obuhvat ciljne populacije dece sa smetnjama u razvoju u redovim sistematskim pregledima. Zdravstveni sistem treba da prepozna značaj prevencije kao osnov za značajno smanjenje broja dece sa smetnjama u razvoju, a i ukoliko se smetnje pojave učiniti sve da se one što manje ispolje.

Jedna od preventivnih mera jeste rano otkrivanje, blagovremena dijagnostika i tretman dece sa smetnjama u razvoju.

Blagovremeno postavljanje dijagnoze omogućava da se uzročnoci u nastanku nepravilnosti blagovremeno otklone, kako bi habilitaciono-reabilitacioni postupak bio uspešniji.

Nakon dijagnostičke obrade pacijenata pravi se odgovarajući terapijski program.

Multidisciplinarni pristup je bitan kako u dijagnostičkom tako i u terapijskom postupku, te se logopedski tretman kombinuje sa ostalim tretmanima za koje se ukaže potreba. Sa ciljem očuvanja normalnog razvoja funkcije govora i jezika preduzimaju se preventivno, profilaktičke mere i postupci.

Cilj ovog rada je bio da istaknemo značaj preventivnog rada logopeda koji svojim aktivnostima omogućava rano otkrivanje govorno-jezičkih poremećaja i blagovremenu organizaciju tretmana.

Ključne reči: prevencija, govorno-jezički poremećaji, tretman

POVEZANOST SAMOPOIMANJA I KVALITETA ŽIVOTA KOD OSOBA SA OŠTEĆENJEM VIDA*

Ksenija Stanimirov, Branka Jablan, Dragana Stanimirović
Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i
rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Samopoimanje predstavlja funkciju interakcija bioloških, razvojnih i socijalnih procesa tokom života. To je način na koji pojedinac sebe percipira. Ta percepcija stiče se kroz interakcije sa okruženjem i sa značajnim osobama iz okruženja, ali i kroz interpretaciju okoline, a menja se kako deca i odrasli razvijaju nove kognitivne i intelektualne sposobnosti i kako se suočavaju sa novim socijalnim zahtevima i procesima. Pozitivno samopoimanje je u vezi sa mnogim pozitivnim postignućima i ponašanjima u društvu, uključujući liderske sposobnosti, zadovoljstvo, sniženu anksioznost i poboljšana akademska i fizička postignuća. Međutim, prisustvo invaliditeta, samim tim i oštećenja vida, može da utiče na proces formiranja ličnosti neke osobe. Oštećenje vida predstavlja jedan od vodećih uzroka invaliditeta kod odraslih osoba i može da dovede do ograničenja u mnogim oblastima života.

Kvalitet života u društvu se može definisati kao ukupan nivo blagostanja ljudi koji u tom društvu žive. Blagostanje odslikava ne samo uslove života i kontrolu nad resursima u spektru životnih domena, već i osećanja koja ljudi imaju povodom svog života u tim domenima.

Dosadašnjim istraživanjima je utvrđeno da na samopoimanje utiču potkrepljenja, evaluacija od strane značajnih osoba iz okruženja i procena sopstvenog ponašanja. Pojedinci sa pozitivnim samopoimanjem navode da su srećniji, imaju bolji subjektivni osećaj blagostanja, zadovoljniji su životom, tj. imaju bolji subjektivni kvalitet života. Dakle, na osnovu svega navedenog, može se prepostaviti da je pozitivna slika o sebi cilj kome svi treba da teže. Takođe, s obzirom na to da se subjektivni kvalitet života povezuje sa boljim fizičkim i mentalnim zdravljem, među istraživačima je postojala ideja da se ova dva koncepta (samopoimanje i subjektivni kvalitet života) pokušaju dovesti u vezu.

Cilj ovog rada je pregled istraživanja koja su se bavila ispitivanjem samopoimanja i kvaliteta života kod osoba sa oštećenjem vida.

Ključne reči: samopoimanje, kvalitet života, oštećenje vida

* Članak predstavlja rezultat rada na projektu „Socijalna participacija osoba sa intelektualnom ometenošću“ ev. br. 179017, čiju realizaciju finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

DRAMSKIE RADIONICE U FUNKCIJI PREVENCije PROBLEMA PONAŠANJA: ISKUSTVA U RADU SA DECOM BEZ RODITELJSKOG STARANJA

Vesna Popović^{1,4}, Lidija Bukvić^{2,4}, Branislava Popović-Ćitić^{3,4},

Ana Radović¹, Nina Živković⁴

¹Gradski centar za socijalni rad, Beograd, Srbija

²Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine, Beograd, Srbija

³Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i
rehabilitaciju, Beograd, Srbija

⁴Centar za pozitivan razvoj dece i omladine, Beograd, Srbija

Karakteristike populacije dece bez roditeljskog staranja koje se ogledaju u specifičnostima njihovog porodično-pravnog i socijalnog statusa stvorile su potrebu za kreiranjem novog pristupa u radu, a u cilju pružanja sveobuhvatne podrške u razvoju individualnih kompetencija. U okviru programa „Razvojno-preventivni centar“ koji je iniciran u avgustu 2013.g. od strane Centra za pozitivan razvoj dece i omladine razvijena je metodologija razvojno-preventivnog rada koja se zasniva na komplementarnoj primeni razvojnih, socijalnih, edukativnih, kreativnih i dramskih tehnika.

Dramske radionice kao jedna od komponenti rada sa ovom populacijom podrazumevaju pripremanje performansa kroz proces u kome se komplementarno sprovode aktivnosti prikupljanja dramskog materijala (lične priče učesnika) i uvežbavanja dramskih scena, dok se u završnom segmentu procesa definiše struktura i sadržaj pripremljenog materijala. Dramski proces podrazumeva radionicarski rad na nedeljnem nivou u kom se krajnji rezultat (performans) dobija na osnovu iskustava sa radionica, a ne na osnovu unapred datog dramskog predloška. Odabrana dramska ideja se, u skladu sa tematikom, prikazuje kroz jednu od dramskih formi kao što su forum teatar, lutkarstvo, dramski prikaz, plejbek teatar, teatar senki i dr.

Analizom dosadašnjih postignuća u radu sa decom bez roditeljskog staranja koja se nalaze na smeštaju u Centru za zaštitu odojčadi, dece i omladine, Beograd u radu će pored strukture, sadržaja i dinamike rada biti prikazani i najznačajniji rezultati primene dramskih radionica i izvedeni zaključci o efektima ostvarenim na nivou preventivnog delovanja u domenu problema u ponašanju dece bez roditeljskog staranja.

Ključne reči: dramske radionice, dramske tehnike, problemi ponašanja, deca bez roditeljskog staranja

PREVENCIJA I TRETMAN PONAŠANJA MLADIH U VEZI SA PUŠENJEM

Jasmina Milošević, Jasmina Todorović
KBC „Dr Dragiša Mišović – Dedinje”, Bolnica za dečije
plućne bolesti i TBC, Beograd, Srbija

Pušenje predstavlja javnozdravstveni problem savremenog društva, sa jasnim naučnim dokazima da cigarete sadrže izuzetno toksične supstance, a konzumiranje duvana i izlaganje duvanskom dimu prouzrokuju bolest, invaliditet i smrt. Prema izveštajima Svetske zdravstvene organizacije, u svetu puši više od 1 milijarde ljudi, a pušenje svake godine odnese oko 5,4 miliona života (WHO, 2015). U ICD-10 klasifikaciji, SZO pod šifrom F17.2 navodi mentalni poremećaj ponašanja usled upotrebe duvana – sindrom zavisnosti.

Procenjuje se da mlađi koji puše tri puta češće konzumiraju alkohol i osam puta češće koriste marihuanu u odnosu na vršnjake nepušače (Kovačević-Lepojević, Žunić-Pavlović, 2013). Rezultati studije sprovedene u Srbiji 2002. godine, pokazuju da je 47,7% devojčica i 48,5% dečaka probalo cigarete bar jednom u životu, kao i da je 7,3% dece svoju prvu cigaretu popušilo sa 11 godina (Dimitrijević, 2009).

Početak pušenja je povezan sa uticajima sredine (npr. uticaj vršnjaka, roditelja), a tokom ove inicijalne faze mlađi najčešće eksperimentišu sa cigareta. Pušenje se održava zahvaljujući psihološkim i fiziološkim potrebama i postaje neraskidiv deo pušačevog života. U praksi prevencije i redukovanja pušenja kod adolescenata, neophodno je kombinovanje ciljanih i sadržajnih preventivnih programa koji bi se kontinuirano realizovali u porodici, školi i lokalnoj zajednici, uključujući medijske aktivnosti u promociji zdravih stilova života. Osnovne faze u procesu prestanka pušenja su donošenje odluke o prekidu pušenja i postavljanje ciljeva, zatim akcionala faza sa kombinacijom terapijskih opcija prilagođenih individualnim karakteristikama pušača među kojima sunajefikasnije bihevioralni i kognitivno-bihevioralni pristup i održavanje apstinencije sa evaluacijom. Pored volje i motivacije pacijenta, trajni oslonci u tretmanu su porodična i socijalna mreža, uz aktivnu koordinaciju multidisciplinarnih timova.

Ključne reči: prevencija i tretman pušenja, interdisciplinarna saradnja

DRUŠTVENE MREŽE U SLUŽBI INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA

Biljana Marić
Hemijosko-prehrambena tehnološka škola, Beograd, Srbija

Kao relativno novo otkriće koje je izuzetno brzo uzelo maha u svetu jesu društvene mreže. Počev od Facebook-a, nastavile su da se nižu socijalne mreže poput Twitter-a, Instagrama, Linkedin-a, Tumblr-a, Edmoda i još mnoge druge. Mada je stvarna korist i prava upotreba ovih mreža još uvek diskutabilna, najviše zbog njihovog nekontrolisanog i u većini neadekvatnog korišćenja od strane mlade populacije, ipak, one su umnogome pomogle ljudima da napreduju u poslu, lakše prate aktuelna dešavanja i gotovo uvek budu u toku sa svim onim što ih interesuje. Takođe, društvene mreže su se pokazale kao potencijalno vrlo korisne u okviru obrazovnog procesa, posebno u srednjoškolskom obrazovanju. Ovaj rad će se baviti onim što autor smatra pravilnim korišćenjem društvene mreže Edmodo u domenu inkluzivnog obrazovanja sa ciljem njegovog kvalitetnijeg razvoja i daljih inovacija. Edmodo je i društvena mreža i platforma za elektronsko učenje.

Grupe u Edmodu su osnovni princip rada. Formiranje grupa je preduслов svakog rada na Edmodu. Grupe ne treba da mešamo sa članovima i zajednicama koje se baziraju na članstvu. Grupe su pre vezane za teme koje ćemo obrađivati, a na te grupe (teme) svakako pozivamo članove. U okviru grupe možemo da kreiramo male grupe. Podgrupe kreiramo za različite namene i po različitim principima. Podgrupe možemo kreirati da bismo raščlanili temu na podteme. Ako smo, recimo, grupu nazvali po sekciji, male grupe možemo formirati po temama koje u sekciji obrađujemo elektronskim putem. Kreiranje malih grupa važno je zbog bolje organizacije i preglednosti. U okviru teme kroz podgrupe možemo da predvidimo i po njima nazovemo vrste aktivnosti. Podgrupe možemo da namenimo za diferenciranu nastavu, pa u okviru jedne teme i jedne grupe, možemo da izdvojimo podgrupe po težini zadatka. Iz prikazanih mogućnosti zaključujemo da je Edmodo društvena mreža u službi inkluzivnog obrazovanja.

Ključne reči: društvene mreže, Edmodo, inkluzivno obrazovanje

PRIMITIVNI REFLEKSI KAO TEMELJI RAZVOJA CENTRALNOG NERVNOG SISTEMA

Aleksandra Ivančić
„Vukov centar“ Os-Ossis, Novi Sad, Srbija

U ovom radu obrađena je problematika integracije primitivnih refleksa i njen značaj za adekvatan razvoj centralnog nervnog sistema, sa posebnim osvrtom na uticaj primitivnih refleksa na psihomotorni razvoj dece sa različitim oblicima smetnji u razvoju. Dajemo teorijsku elaboraciju integracije primitivnih refleksa po Masgutovoj i Blumbergu, kao i praktična iskustva vezana za implementaciju ovog metoda u rehabilitaciju dece sa smetnjama u razvoju.

Ključne reči: rehabilitacija, refleksi, smetnje u razvoju

DNEVNIM BORAVKOM KA MALIM PORODIČNIM ZAJEDNICAMA

Lidija Nikolić Novaković¹, Radomirka Božinovski²

¹OŠ „Novi Beograd”, Beograd, Srbija

²Udruženje za pomoć MNRO „Novi Beograd”, Beograd, Srbija

U ovom radu biće predstavljeni rezultati desetogodišnjeg iskustva Udruženja u pripremi osoba sa intelektualnom ometenošću i njihovih porodica za život. Male porodične zajednice su jedan od prihvatljivih modela humanijeg zbrinjavanja. One podrazumevaju ostanak osoba sa intelektualnom ometenošću, obuhvaćenih institucijalnim dnevnim boravkom, u porodičnom domu. U okviru ovog rada opisacemo pripremu osoba sa intelektualnom ometenošću za samostalan život u malim porodičnim zajednicama, sa ciljem njihovog trajnog zbrinjavanja. Metodologija rada: anketiranje korisnika i njihovih porodica; izrada individualnih lista praćenja i individualnih planova rada za svakog korisnika; proces kontinuiranog praćenja deskriptivnim tehnikama, u periodu od 10 godina, određenih indikatora koji ukazuju na razvoj samostalnosti, socijalnih veština, komunikacijskih veština, radnih i fizičkih sposobnosti osoab sa intelektualnom ometenošću. Rezultati analizu pokazuju da je kroz dnevni boravak, kao oblik projektnih aktivnosti u periodu od 10 godina prošlo 73 osoba sa intelektualnom ometenošću, prosečne starosti 35 godina. Rezultati su obrađeni na nivou individualnih i grupnih postignuća, a izraženi su numerički i procentualno: 1) 80% korisnika je osamostaljeno da brine o sebi i domaćinstvu, samostalno dolazi od kuće do udruženja koristeći prevoz i funkcioniše uz minimalni nadzor; 2) 60% korisnika je socijalizovano da se snalazi u široj socijalnoj sredini; 3) 85% korisnika je ovladalo komunikacijskim veštinama; 4) 74% korisnika je ospozobljeno da se odvoji od porodice na kampu osamostaljivanja kao prvom koraku ka životu u maloj porodičnoj zajednici; 5) 57% korisnika pokazuje odgovornost prema radu i sredstvima za rad; 6) 97% korisnika je poboljšalo opštu pokretljivost i kondiciju. Zaključak izведен na osnovu dobijenih rezultata ukazuje da su korisnici pokazali napredak u svim praćenim oblastima, što ukazuje na mogućnost funkcionisanja ovih osoba uz minimalan nadzor u malim porodičnim zajednicama.

Ključne reči: dnevni boravak, male porodične zajednice, intelektualna ometenost

STAVOVI NASTAVNIKA O IMPLEMENTACIJI INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA

Sanja Nikolić

Student doktorskih studija,

Univerzitet u Beogradu – Učiteljski fakultet, Beograd, Srbija

Inkluzijom u obrazovanju započinje proces koji za svakog pojedinca obezbeđuje uslove u redovnom obrazovanju, kao i za marginalizovane društvene grupe koje su zbog svog etičkog porekla, socijalne depravacije, mentalnih sposobnosti, invaliditeta ili bolesti marginalizovane. Cilj ovog rada usmeren je ka tome da se na osnovu dostupne literature napravi sinteza podataka koja bi ukazivala na stavove nastavnika prema inkluzivnom obrazovanju. Pregledom istraživanja dolazimo do zaključka da su stavovi nastavnika uglavnom pozitivni i zavise od stručne spreme nastavnika, godina radnog staža, kao i kvalitetne stručne podrške koja im je dostupna u školi.

Ključne reči: inkluzivna nastava, stavovi nastavnika, inovativni modeli, obrazovanje, osnovna škola

DEČIJA REHABILITACIJA I UPOTREBA INTERAKTIVNOG PODA U RADU SA UČENICIMA OMETENIM U RAZVOJU

Nataša Kulić¹, Vojislav Todorović², Slobodan Vuletić²

¹Univerzitet u Novom Sadu – Medicinski fakultet, Novi Sad, Srbija

²Univerzitet Singidunum – Fakultet za kulturu i medije, Beograd, Srbija

U OŠ „NH Dušan Dugalić“ u Beogradu, učenici sa višestrukim smetnjama u razvoju svakodnevno koriste tehničke mogućnosti interaktivnog poda, pospešujući auditivne, vizuelne i taktilne funkcije. Tehnike rada sa interaktivnim podom se koriste u relaksacione i edukativne svrhe, pre realizacije nastavnih sadržaja ili nakon toga. Interaktivni pod u ovoj školi aktivno koristi 51 učenik koji uz nadzor defektologa vrši motoričke aktivnosti koje imaju za cilj fizičku i mentalnu stimulaciju. U cilju utvrđivanja efikasnosti interaktivnog poda u rehabilitaciji dece sa različitim fizičkim i razvojnim poteškoćama (Daunov sindrom, autizam, laka, duboka i višestruku ometenost), formirana je fokus grupa, koju je činilo 10 specijalnih edukatora – defektologa. Učesnicima je postavljeno više otvorenih pitanja. Rezultati istraživanja pokazuju da su, prema mišljenju defektologa, učenici aktivniji na časovima osmišljenim putem interaktivnog poda. Kod jedne učenice je primećeno brže i sigurnije kretanje nakon dva meseca jer je ranije imala problema sa ravnotežom i osloncem. Učenici aktivno učestvuju u igrama koje se reprodukuju na interaktivnom podu, brže se i bolje kreću. Primetno je poboljšana amplituda pokreta kod jednog učenika, koji ima problem sa zglobovima ramena i šake. Učenici imaju slobodnije pokrete, kao i veći obim pokreta u zglobovima. Digitalni sadržaji ih stimulišu jer tada imaju potrebu za stalnim, dinamičnim kretanjem. Učenici bolje auditivno i motorički reaguju na sadržaje koji su im ponuđeni. Jednom učeniku se pušta sadržaj sa relaksirajućim efektom i njegova hiperaktivnost se blago smiruje. Upotreba interaktivnog poda prema mišljenju defektologa kod većine učenika primarno povećava amplitudu pokreta, unapređuje kretanje i ravnotežu te ima relaksacioni efekat na decu kod koje je evidentirana hiperaktivnost a utiče i na pojedince koji imaju poremećaje iz spektra autizma. Opšti zaključak je da asistivne tehnologije doprinose povećanju motivacije za učešće u fizičkim aktivnostima učenika mlađeg školskog uzrasta.

Ključne reči: interaktivan pod, asistivne tehnologije, učenici, smetnje u razvoju

STIGMA U PSIHIJATRIJI – MOŽE DRUGAČIJE

Gordana Nikolić-Balkoski^{1,2}, Danijela Tiosavljević^{1,2}, Jovana Stojković²,
Slađana Pavić², Ida Prica², Miliša Kunarac², Rada Tešić²,
Zlata Ćirić², Radica Đurić², Mirela Dimić²

¹Univerzitet u Beogradu – Medicinski fakultet, Beograd, Srbija

² Klinički centar Srbije, Klinika za psihijatriju, Beograd, Srbija

Dobro je poznata činjenica da duševni bolesnici nose teško breme stigmatizacije sa kojim se, manje ili više uspešno, nosi oni sami, ali i članovi njihovih porodica i njihovi terapeuti. Stigma, kao i proces destigmatizacije prolazili su kroz različite faze. Dugo vremena su oboleli od psihotičnih poremećaja bili osuđeni na društvenu izolaciju i briga o njima svodila se na njihovu izolaciju. Azilarni smeštaj i zaborav bio je najčešći izbor. Pronalazak antipsihotika srušio je neprobojne ograde starih bolnica čime je srušen mit o opasnosti i nemogućnosti življenja psihotičnih pacijenata u grupi, pored i zajedno sa „zdravima“. Razvoj nauke i tehnološka duguću omogućila su razumevanje mehanizma nastanka bolesti i postojećih deficitova.

Aktuelni pristup je identifikacija kognitivnih, neuropsiholoških i socijalnih insuficijentnosti obolelih i ispitivanje faktora, psihoterapijskih, koji utiču na njih. Stav autora je da je došlo vreme da se promeni ovakavo stanovište, da treba napraviti korak dalje. Jedini način uspešne destigmatizacije je uspešna i efikasna rehabilitacija. Takvu rehabilitaciju je moguće postići ne kroz označavanje onoga što je oštećeno ili je zauvek izgubljeno, već kroz stimulisanje postojećih, očuvanih sposobnosti. Potrebno je identifikovati očuvane kognitivne, neuropsihološke i socijalne veštine i njih razvijati. Rad je propraćen video materijalom koji ilustruje pionirski pokušaj ovakvog pristupa.

Ključne reči: rehabilitacija, psihijatrija, stigma

SOCIJALNA ZAŠTITA OSOBA SA SMETNJAMA U RAZVOJU KROZ PRAVA I USLUGE LOKALNE ZAJEDNICE

*Dragana Marković, Jelena Posinković, Milica Dulović, Jelena Filipović Subin,
Tatjana Jovanović, Ana Petrović, Vasić Jelena, Jelena Ivković Ristić,
Gordana Kljajić, Radmila Dajić*
Centar za socijalni rad Smederevo, Smederevo, Srbija

Socijalna zaštita obuhvata razne programe i aktivnosti koje za cilj imaju smanjenje siromaštva, pomoć ugroženima, zaštitu bolesnih, invalida, starih, nemoćnih osoba, kao i socijalnu rehabilitaciju devijanata. Kroz rad su prikazani ciljevi i institucije socijalne zaštite kao i indikatori procene ugroženosti

Korisnici socijalne zaštite su podeljeni prema uzrastu na: maloletna lica (odnosno decu), mlade, odrasle i punoletna lica starija od 60-65 godina (stariji).

Cilj ovog rada je da prikaže prava iz oblasti socijalne zaštite o čijem obezbeđivanju se stara Grad Smederevo, među kojima su najzastupljenija: Jednokratna i Vanredna novčana pomoć, Troškovi pogrebnih usluga, Troškovi prevoza učenika osnovne i srednje škole sa smetnjama u razvoju i invaliditetom i troškovi prevoza za njegovog pratioca, Besplatan obrok ("Narodna kuhinja"), Besplatna užina u đačkoj kuhinji, Smeštaj u prihvatište, Prihvatalište za žrtve nasilja ("Sigurna kuća"), Socijalno stanovanje u zaštićenim uslovima, boravak u Ustanovi Dnevnom boravku dece, mladih i odraslih osoba sa smetnjama u razvoju „Sunce“ Smederevo i dr.

Od jula 2015.godine Centar za socijalni rad je uključen u donošenje Rešenja o upućivanju na opservacioni period kao i na boravak korisnika u Ustanovi Dnevnom boravku dece, mladih i odraslih osoba sa smetnjama u razvoju „Sunce“ Smederevo. Mnogi stanovnici grada Smedereva koriste ne samo jedno već više navedenih prava i usluga koje je međusobno prepliću.

Kroz evidenciju Centra za socijalni rad Smederevo, zaključujemo da je sve veći broj korisnika usluga i prava lokalne zajednice, među kojima je evidentan i porast korisnika sa smetnjama u razvoju. U praksi je uočljiv visok stepen dostupnosti različitih vidova materijalne podrške osobama sa invaliditetom, ali i nedovoljna razvijenost mreže usluga koje podstiču njihov život u prirodnom okruženju.

Ključne reči: socijalna zaštita, korisnici, prava i usluge lokalne zajednice, osobe sa invaliditetom

SOCIJALNA PARTICIPACIJA OSOBA SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU KROZ UČEŠĆE NA POZORIŠNIM FESTIVALIMA

Biljana Gvozdenović¹, Ivana Gvozdenović²

¹Ustanova za dnevni boravak dece, mlađih i odraslih osoba sa smetnjama u razvoju «Sunce», Smederevo, Srbija

²Gradski savez socijalno humanitarnih organizacija, Smederevo, Srbija

Rad ima za cilj prikazivanje socijalne participacije osoba sa intelektualnom ometenošću u okviru učešća na pozorišnom festivalu koji im omogućava poboljšanje kvaliteta društvenog života. Prikazaćemo značaj dramskog podsticaja za njihovu socijalnu participaciju kroz pripremu predstave, odabir kostima i sam nastup na sceni. Osobe sa intelektualnom ometenošću (umerene i teške intelektualne ometenosti) koje su uključene u Ustanovu za dnevni boravak dece, mlađih i odraslih osoba sa smetnjama u razvoju „Sunce“ Smederevo već nekoliko godina nastupaju na Republičkom pozorišnom festivalu „DEDAR“ koji organizuje PU „Naša radost“. Zbog stepena i vrste ometenosti koji je kod korisnika Ustanove „Sunce“ prisutan, većina njih nije bila uključena ni jedan deo vaspitno-obrazovanog procesa, tako da im je dolazak u dnevni boravak jedini oblik socijalizacije. Ove godine, korisnici su veoma uspešno izveli adaptiranu verziju „Malog princa“ ponašajući se kao pravi, veliki glumci, ponosni što glume pred publikom koja je sa uživanjem posmatrala predstavu i aplauzima nagrađivala njihovu interpretaciju. Festival „DEDAR“ pruža mogućnost deci opšte populacije da prihvate različitost, da budu tolerantni i da nemaju predrasude prema osobama sa invaliditetom, a osobama sa invaliditetom se omogućava aktivno učešće u kulturnom životu društvene zajednice. Kroz rad dramske sekcije vršena je i opservacija korisnika i primećen je napredak u socijalnom razvoju i podsticaju individualnih kreativnih potencijala, a javno izvođenje predstave je omogućilo da se šira društvena zajednica zainteresuje za populaciju sa umerenom i teškom mentalnom retardacijom.

Ključne reči: osobe sa intelektualnom ometenošću, socijalna participacija, pozorište

PSIHOLOŠKI ASPEKTI REHABILITACIJE OSOBA SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Jelena Radović

Udruženje građana za dečiju i cerebralnu paralizu Novi Sad, Novi Sad, Srbija

U ovom radu biće predstavljeno lično iskustvo osobe sa cerebralnom paralizom, kroz opis edukacijsko-rehabilitacijskih programa za ovu populaciju, od najranijeg detinjstva do zrelog doba, sa posebnim osvrtom na psihološke aspekte rehabilitacije. Takođe, analiziraćemo aktuelnu zakonsku regulativu u Republici Srbiji koja se tiče rehabilitacije osoba sa invaliditetom u adultnom dobu, kao i potrebe osoba sa invaliditetom za kontinuiranom rehabilitacijom.

Ključne reči: rehabilitacija, cerebralna paraliza, osobe sa invaliditetom

VAŽNOST EDUKACIJE STRUČNOG I DRUGOG OSOBLJA U PROCESU TRANSFORMACIJE USTANOVA SOCIJALNE ZAŠTITE

Slavenka Martinović

Centar za obrazovanje odraslih Validus, Zagreb, Hrvatska

“Od svih „sila trenja”, ona koja najviše usporava ljudski napredak je neznanje, ono što Buda naziva „Najveće zlo u svetu”.

Nikola Tesla

Vrijednosti učenja i obrazovanja su trajne – bez obzira u kojim se životnim okolnostima i kojoj se životnoj dobi nalazimo. Obrazovanje odraslih važna je komponenta sistema cjeloživotnog učenja. Znanjem mijenjamo stavove i ponašanje u perspektivi ličnog razvoja pojedinca i u perspektivi sudjelovanja u uravnoteženom i nezavisnom socijalnom, gospodarskom i kulturnom razvoju. Neznanjem i ignorancijom radimo štetu čije su posljedice ogromne. Iskustva zemalja Evropske unije ukazuju na snažan otpor struke u provođenju transformacije i deinstitucionalizacije ustanova kao pružalaca socijalnih usluga. Strah, predrasude, nepovjerenje i manipulacija stručnjaka su rezultat nedovoljnih znanja. Izlazak iz „zone ugodе“, napuštanjem medicinskog modela u rehabilitaciji lica s intelektualnim teškoćama i prihvaćanjem socijalnog modela i modela ljudskih prava je izazov za sve. Proces deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne zaštite usmjerava se prema razvijanju modela pružanja usluga u zajednici i u skladu s tim postojanju adekvatnih službi podrške usmjerenih na uključivanje lica u različite aktivnosti, kako bi lices intelektualnim teškoćama u što je moguće većoj mjeri postiglo socijalnu uključenost. Ovakav model transformacije zahtijeva stjecanje novih znanja i vještina postojećih radnika stacionarnih ustanova socijalne zaštite.

Centar za obrazovanje odraslih Validus (COO Validus), prva je ustanova koja provodi jedinstvene programe obrazovanja za jačanje profesionalnih kompetencija stručnjaka i organizacija u pružanju i razvijanju usluga u zajednici za lica s invaliditetom u Hrvatskoj i regiji. Validus je osnovala Udruga za promicanje inkluzije (UPI) krajem 2010. godine iz potrebe za provođenjem kvalitetnih formalnih i neformalnih programa (programi usavršavanja) obrazovanja za jačanje kapaciteta osoblja u neposrednoj podršci kao i sručnjaka koji rade s licima s invaliditetom u zajednici.

Ključne riječi: obrazovanje odraslih, deinstitucionalizacija

KARIJERNO VOĐENJE I SAVETOVANJE OSOBA SA INVALIDITETOM – ULOGA NVO

Mirko Marković^{1,2}, Mirjana Nikolić^{3,2}

¹Gimnazija Vuk Karadžić, Loznica, Srbija

²NVO Centar za edukaciju i socijalno uključivanje, Loznica, Srbija

³Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare – Sirmium, Sremska Mitrovica, Srbija

Karijerno vođenje i savetovanje (KViS) predstavlja niz aktivnosti koje osposobljavaju pojedince bilo kog uzrasta, u bilo kom trenutku njihovog života da identifikuju sopstvene sposobnosti, kompetencije i interesu i donesu odluku o svom obrazovanju, osposobljavanju i profesiji, i budu sposobni da upravljaju tokovima svog života u oblasti učenja i rada. S obzirom da strategiju KViS, usvojenu 2010. godine na nacionalnom nivou ne prate strategije ili modeli koji se realizuju na lokalnom nivou, a postojeći programi KviS, još uvek u dovoljnoj meri ne prepoznaju specifične potrebe osoba sa invaliditetom – NVO Centar za edukaciju i socijalno uključivanje je planirala pokretanje projekta KViS za područje grada Loznicе gde su posebna ciljna grupa osobe sa invaliditetom. Izradi projekta prethodio je intervju u fokus grupu od 6 osoba sa različitim vrstama i stepenima invaliditeta koji pripadaju Udruženju osoba sa invaliditetom na području grada Loznicе sa ciljem da se identifikuju glavni problemi i potrebe ove ciljne grupe korisnika u procesu KViS. Projektnim aktivnostima predviđen je set od 10 iskustvenih radionica koje bi obuhvatale razvijanje znanja i razumevanja, kao i veština i stavova potrebnih za otkrivanje sopstvenih karijernih mogućnosti. Planirano je da se deo radionica realizuje uz pomoć informaciono komunikacione tehnologije, odnosno aplikacija za grupne i individualne razgovore, što je u skladu sa evropskim trendom za jačom individualizacijom i dostupnošću usluga KviS, posebno kada je reč o osobama iz osetljivih društvenih grupa. Prednost lokalnih NVO koje se bave KviS je u tome što prepoznaju raznolike životne okolnosti sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditeom, te aktivnosti KviS mogu prilagoditi posebnim životnim situacijama. Očekivani efekti projekta su povećanje osvešćenosti osoba sa invaliditetom u pogledu sopstvenih znanja i mogućnosti, kao i povećanje zapošljivosti. Preporuka je da NVO pojačano participiraju na nivou lokalnih zajednica u podršci strategiji KviS, posebno za osetljive grupe.

Ključne reči: izbor karijere, osobe sa invaliditetom, NVO, projekt

OD – ČUJEM, VIDIM, RAZUMEM, DO – ŠTA ZNAM I UMEM

Tatjana Grumić
OŠ „Dr Dragan Hercog“, Beograd, Srbija

Primenom različitih tehnika i stimulativnog nastavnog materijala pri radu sa učenicima sa smetnjama u razvoju postižemo povećanje njihove motivacije, aktivnije učešće, poboljšanje pamćenja, poboljšanje komunikacije (učenik-učenik, učenik-nastavnik), efikasnije učenje i bolju pripremu za život, jer usvajaju znanja na zanimljiv, izazovan i njima pristupačan način. Primenom šablonu, šema, tabela i materijala jarkih boja, primenjuje se najefikasniji – vizuelni tip učenja. Obrada pojedinih nastavnih jedinica može da se realizuje na više načina. Učenik prolazi kroz sve oblike i nivo rada i bira onaj koji mu najviše odgovara (od lakšeg ka težem, od poznatog ka nepoznatom). Nastavni materijal je lak za kreiranje i dostupan je na blogu učitelja, vaspitača i defektologa. Kao takav, može se razmenjivati sa kolegama, učenicima, roditeljima i drugima. Primenom različitih tehnika, kao i stimulativnog nastavnog materijala realizujemo učenje usmereno na učenika koje je usaglašeno sa njegovim individualnim potrebama, predznanjima, veštinama i interesovanjima, kao i tempom rada. Ono mogućava neverbalnim učenicima da pokažu svoje znanje. Ovakav način rada doprinosi većem zadovoljstvu kod učenika, pozitivnijem stavu prema pojedinim predmetima, kao i školi u celini. Stečena znanja su trajnija jer se povezuju sa praktičnom primenom.

Ključne reči: različite tehnike, stimulativni nastavni materijal, učenici sa smetnjama u razvoju

MODELI PRUŽANJA PODRŠKE DECI SA SMETNJAMA U RAZVOJU: BAŠ KAKVI SMO POGLEDAJ NA SLICI, LEPOTA JE U NAŠOJ RAZLICI

*Tamara Hodalić, Daliborka Mitić, Marina Tolić, Marija Mudrić,
Dragana Rančić, Uroš Šotarević
OŠ "Dragan Kovačević", Beograd, Srbija*

Pružanje podrške deci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama u osnovnoj školi „Dragan Kovačević“ se obavlja kroz specifično metodičko-didaktički i organizaciono-inovativni rad. Osim praćenja redovnog nastavnog plana i programa, uz primenu IOP-a u slučajevima kad je potrebno prilagođavanje gradiva, deci od 3 godine do navršene osnovne škole omogućeni su i korektivno-stimulativni tretmani.

Korektivno-stimulativni rad podrazumeva individualni rad sa defektologom i obuhvata sledeće oblasti: logopedske tretmane, ortoptičko-pleoptičke vežbe, vežbe vizuelnog treninga, reeduksiju psihomotorike, korektivnu gimnastiku, senzornu integraciju i muzičku stimulaciju.

Ključne reči: podrška, redovni i prilagođeni nastavni plan i program, korektivno-stimulativni rad, individualni rad

PSIHOSOCIJALNA PODRŠKA PORODICI OSOBA SA INVALIDITETOM

Sandra Petričković, Ivana Trmčić

Ustanova Gerontološki centar Beograd – RJ Dom „Bežanijska kosa“, Beograd, Srbija

Suočavanje porodice sa tim da bliski član ima invaliditet, stresan je i rezultira promenama u funkcionisanju porodice. Teškoće zavise od aktuelne faze invaliditeta. Briga o osobi sa invaliditetom zahteva angažman porodice, negu i pomoć u obavljanju aktivnosti dnevnog života kao što su održavanje lične higijene, promena pelena, oblačenje i obuvanje, hranjenje i pojenje, uzimanje propisane terapije, fizikalni tretman, odvođenje na kontrole i pregledе. Usled svega navedenog članovi porodice imaju sve manje vremena za svoj lični život i obaveze. Kvalitet života članova porodice osobe sa invaliditetom menja se usled smanjenih funkcionalnih kapaciteta. Porodica troši znatna finansijska sredstva za lečenje, negu i rehabilitaciju ovih lica. Sve ovo dovodi do iscrpljenosti članova porodice, čime se opcija institucionalnog zbrinjavanja nameće kao najbolje rešenje.

Iz dosadašnjeg iskustava stručnih radnika Ustanove GC Beograd, konstatuje se da je odluka porodice o smeštaju jednoglasna i donešena tek pošto su iscrpljene mogućnosti zbrinjavanja u kućnom okruženju. Smeštajem u Ustanovu Gerontološki centar Beograd, briga članova porodice ne prestaje. Stručni socijalni rad bazira se na multidisciplinarnom radu sa porodicom ili starateljem. Najvažniji princip stručnog socijalnog rada je pružanje informacija o invaliditetu, smeštajnim uslovima i usluga-ma. Timski rad ima za cilj blagovremeno informisanje srodnika/staratelja o stanju, promenama i funkcionisanju korisnika na smeštaju.

Savetodavni rad i psiho-socijalna podrška srodnicima od strane socijalnog radnika u UGCB-u, prilagođeni su promenama u funkcionisanju korisnika, a u skladu sa aktuelnim fazama invaliditeta. Srodnici se suočavaju sa pomešanim osećanjima usled odluke o smeštaju. Stručni rad usmeren je na pomoć srodniku da ta osećanja, prepozna i prevaziđe kroz osnaživanje i podršku. Od velikog je značaja spoznaja da nisu „sami“ i da smeštajem bliske osobe u ustanovu postaju deo organizovanog, stručnog i profesionalnog sistema podrške.

Ključne reči: invaliditet, podrška, porodica, stručni rad

RADIONIČARSKI RAD U FUNKCIJI AFILIJACIJA DECE OSNOVNOŠKOLSKOG UZRASTA

Mirsada Džaferović

Državni univerzitet u Novom Pazaru, Novi Pazar, Srbija

Sva deca imaju iste potrebe. Žele da vole i budu voljena; idu u školu i obrazuju se; hrane se i zdravo odrastaju u okviru svoje porodice, u bezbednoj i zdravoj sredini; igraju se, otkrivaju i druže se s vršnjacima; budu zaštićena kada je potrebno i podržana od strane odraslih... Sadržaji koji se realizuju u školi, bilo na časovima Odeljenjske zajednice, izbornih predmeta ili redovne nastave, građanskog vaspitanja i veronauke, šalju jedinstvenu poruku koja se odnosi na uvažavanje, prihvatanje različitosti, razvijanje empatije i asertivnosti sa tendencijom da pojavnici oblici nasilne komunikacije ustupe mesto nenasilnoj (saosećajnoj) komunikaciji. Igra kao oblik stvaralačke delatnosti, može značajnije doprineti uspešnom rešavanju konflikata i svađa među decom. Kroz igru, dete ima priliku, ponovo ostvariti ulogu u kojoj se našlo ili je svojim ponašanjem dovelo drugo dete u scenski osmišljenu situaciju. Ponašanje i lični primer nastavnika predstavljaju moćno sredstvo u vaspitno–obrazovnom procesu. „Prevencija u obrazovno–vaspitnim ustanovama je skup mera i aktivnosti koje imaju za cilj stvaranje sigurnog i podsticajnog okruženja, negovanje atmosfere saradnje, uvažavanja i konstruktivne komunikacije, u kome neće biti nasilja ili će ga biti što manje“ (Priručnik za primenu posebnog protokola, 2009: 18). Radioničarski rad, kao „oblik saradničkog učenja, u kojem učesnici rade zajedno u grupama, u kojima se podstiče pozitivna međuzavisnost, a pozitivna međuzavisnost razvija se tako da se podstiče individualna odgovornost za sopstveno učenje i aktivno učestvovanje u rešavanju zadataka (Abram et al., prema Klarin, 1998, 640)“, predstavlja dobar izbor aktivnog učenja, prepoznavanja i razumevanja emocija, potreba i siguran put prevladavanja konflikta. Ovaj rad predstavlja dobar primer radioničarskog rada namenjen učenicima osnovnoškolskog uzrasta, koji ima za cilj prevladavanje stereotipa, predrasuda i unutrašnjih konflikata pri čemu se preventivno i uspešno realizuje priprema prijema novog učenika sa poteškoćama u razvoju (konkretno devojčica u kolicima).

Ključne reči: afiliacija, konflikt, predrasude, radioničarski rad, stereotipi

POZITIVAN UTICAJ AKTIVNOSTI DNEVNOG BORAVKA NA PSIHIČKA STANJA OSOBA SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Jelena Ilić, Danica Jović Milošević

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine
ometene u razvoju, Beograd, Srbija

Aktivnosti u Dnevnom boravku, kao jednom od najzastupljenijih oblika socijalne zaštite u lokalnoj zajednici, usmerene su na proširenje nivoa adaptacije osoba sa smetnjama u razvoju u cilju što većeg stepene socijalizacije.

U ovom radu prikazan je slučaj korisnice N. B. (osoba sa smetnjama u razvoju) koja je zbog zdravstvenih tegoba, hiruške intervencije i rehabilitacije, napravila dužu pauzu u korišćenju usluga Dnevног boravka. U vreme odsustva dolazi do značajnog pogoršanja njenog psihičkog stanja. Primenom stručnih intervencija primetan je vidan napredak u opštem funkcionisanju korisnice u boravku, što je osnažilo njeno samostalno delovanje u različitim okruženjima. Promene u ponašanju zasnovane su na naučenim, ranije stečenim obrscima.

Metodologija: Analiza medicinske dokumentacije i dosijea korisnice, razgovori sa majkom, opservacija stanja i ponašanja, vođenje i praćenje tretmana u Dnevnom boravku.

Cilj: Prikaz pozitivnog uticaja aktivnosti i metoda rada u Dnevnom boravku na psihička stanja osoba sa smetnjama u razvoju. Cilj je da se ukaže na značaj usluge Dnevног boravka u lokalnoj zajednici i socijalizacije kao ključne podrške osobama sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama, a posebno u dodatno otežavajućim situacijama kao što su krize usled pogoršanja zdravstvenog stanja, bilo osobe sa smetnjama u razvoju, drugog člana porodice ili uticaja negog drugog negativnog faktora koji utiče na porodicu.

Ključne reči: *dnevni boravak, stručne intervencije, socijalizacija, psihička stanja osobe sa smetnjama u razvoju*

DELIMIČNA INKLUZIJA UČENIKA SA OŠTEĆENJEM VIDA KROZ PRIKAZ VEŽBE IZ STRUČNIH PRAKIČNIH PREDMETA U MEDICINSKOJ ŠKOLI „BEOGRAD”

Ljiljana Šimpraga, Marija Trajkov
Visoka zdravstvena škola strukovnih studija, Beograd, Srbija

Kreiranje adekvatne inkluzivne prakse u kontekstu razrednog okruženja usmereno je na primenu novih metoda i oblika rada učitelja i nastavnika. Uloga nastavnika u realizaciji inkluzivnog vaspitno-obrazovnog procesa ogleda se u njegovom upravljanju inkluzivnim razredom, kako uticajem na didaktičko-metodičku tako i na socijalnu komponentu nastave, kroz različite aktivnosti, stvaranje i održavanje inkluzivne atmosfere, organizovanje prostora za učenje i praćenje učeničkog ponašanja.

U Medicinskoj školi „Beograd“ postoji delimična inkluzija učenika sa oštećenjem vida obrazovnog profila fizioterapeutski tehničar. Ovi učenici pohađaju posebna odeljenja, ali zajednički učestvuju u nastavi sa drugim učenicima iz pojedinih predmeta. Na vežbama iz stručnih praktičnih predmeta u mogućnosti smo da kombinujemo manju grupu učenika sa oštećenjem vida sa grupom vršnjaka. U tako integrisanoj grupi važno je poštovati inkluzivne principe kako bi se ostvarila uspešna socijalna interakcija, a vežba za sve učenike bila podsticajna i zanimljiva.

Cilj ovog rada jeste prikaz vežbe u okviru koje su kombinovana dva stručna predmeta koja su u direktnoj korelaciji, spajajući dve grupe – učenike sa oštećenjem vida četvrtog razreda i učenike trećeg razreda istog obrazovnog profila, fizioterapeutski tehničar.

Novina u nastavi ogleda se u interaktivnom pristupu i korišćenju savremene tehnologije i savremene asistivne tehnologije u sticanju funkcionalnog znanja. Na ovom času podstiče se razvoj svih učenika, svaki učenik ima važnu ulogu i poštovan je. Pored očekivanih i empirijski potvrđenih blagodeti inkluzivne prakse, učenici sa oštećenjem vida kroz aktivnu ulogu na času bogate socijalne interakcije sa vršnjacima, prihvaćeni su, dobijaju pohvalu i priznanje vršnjaka. Ostali učenici, vršnjaci, uče se humanom odnosu, empatiji, uvažavanju različitosti, razvijaju saradničke veštine i opštu toleranciju prema individualnim razlikama.

Svesni smo da je inkluzivno obrazovanje neophodan korak u razvoju svakog društva, pa je pozitivan pristup i давање konkretnih примера из vaspitno-obrazovne prakse najbolji način formiranja pozitivnog stava ka novom načinu razmišljanja.

Ključne reči: delimična inkluzija, učenici sa oštećenjem vida, vršnjaci

UTICAJ STAROSNOG DOBA NA ISHOD REHABILITACIJE PACIJENATA SA POVREDOM KIČMENE MOŽDINE

Sanja Trgovčević¹, Lidija Milenović², Sunčica Ivanović²

¹Visoka medicinska škola strukovnih studija, Ćuprija, Srbija

²Visoka medicinska škola strukovnih studija „Milutin Milanković”, Beograd, Srbija

Godišnja incidence povreda kičmene moždine u Srbiji ekvivalentna je zemljama Evrope i iznosi oko 35 povređenih osoba na million stanovnika. Pored fizičkih i psihosocijalnih problema sa kojima se susreću povređeni i njihove porodice, ovi pacijenti opterećuju sistem zdravstvene zaštite, ne samo u fazi akutne nege, već u toku čitavog životnog veka. Kako su se etiološki uzročnici nastanka povrede u zadnjih nekoliko decenija promenili, a životni vek produžio, ne iznenađuje podatak da je 12% povređenih osoba starije od 65 godina. Potreba za rehabilitacionim tretmanom u svakoj populaciji je ista, ali je pretpostavka da osobe iz starijih starosnih struktura sporije i teže reaguju na rehabilitacioni tretman.

Cilj ovog istraživanja bio je da se utvrde efekti rehabilitacije ispitanika u odnosu na životnu dob.

Uzorak istraživanja činilo je 90 pacijenata sa povredom kičmene moždine. Uzorak je podeljen na osnovu starosnog doba – ispod i iznad 65 godina. Obe grupe ujednačene su po polu, rehabilitacionom tretmanu, protokolu i dužini lečenja. Indikatori oporavka su prosečni skorovi grupa na Bartel indeksu (BI) i Rankinovoj skali onesposobljenosti (RSO).

Uočene su promene u karakteristikama pacijenata sa povredom kičmene moždine. Prosečna dob u trenutku povrede raste i osobe starije od 65 godina čine 12% populacije. Iako je odnos muško-ženski veći od 4:1, procenat muškaraca se značajno smanjuje. Padovi koji su uzročnik nastanka povreda kičmene moždine se dramatično povećavaju. Starije osobe češće kao posledicu imaju paraplegiju, dok je kod mlađe populacije zastupljenija tetraplegija.

Potvrđena je pretpostavka da veće godine života imaju direktni negativan uticaj na funkcionalni oporavak nakon povrede kičmene moždine.

Ključne reči: povreda kičmene moždine, starosno doba, rehabilitacija

BRIGA O MENTALNOM ZDRAVLJU OSOBA SA SMETNJAMA U RAZVOJU I MODELI PODRŠKE

Neda Novaković, Marina Vidojević

Centar za smeštaj i dnevni borvak dece i omladine ometene u razvoju,
Beograd, Dnevni boravak „Sunce“, Beograd, Srbija

Socijalno-ekonomski razvoj i mentalno zdravlje društva su suštinski povezani, jer socio-ekonomski i psihosocijalni faktori (siromaštvo, nezaposlenost, nesigurni uslovi života i marginalizacija) u najvećoj meri definišu zdravlje stanovništva, i mentalno zdravlje u užem smislu. Osetljive odnosno vulnerabilne grupe, podložne riziku faktorima, izložene su dominaciji negativnih faktora u odnosu na faktore zaštite i snage. U ovoj populaciji problem osetljivosti najčešće nije prisutan samo kod pojedinka već se reflektuje na čitavu porodicu. Osobe sa smetnjama u razvoju i njihove porodice izložene su posebnom izazovu i iziskuju veliku snagu da bi zadovoljili svoje elementarne potrebe za blagostanjem. U tome bitnu ulogu igra društvo.

Cilj rada je da se ukaže na značaj integrativnog pristupa u radu sa vulnerabilnim populacijama u interesu zaštite i prevencije mentalnog zdravlja osobe u stanju potrebe, članova najuže porodice i interesu mentalnog zdravlja zajednice. Neophodnost jačeg umrežavanja institucija sistema, ojačavanje stručnih službi, uvođenje tretmana i psihosocijalne podrške u obrazovanje i sve oblike socijalne zaštite kao osnovni princip integrativnog pristupa. U radu je obuhvaćen i primer dobre prakse kroz uslugu dnevnog boravka Centra za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, (Dnevni boravak „Sunce“).

U ovom radu potencira se na integrativnom pristupu kao glavnom modelu podrške u sistemu podrške i inkluziji u ustanovama otvorenog tipa u lokalnoj zajednici. Integrativni pristup koji potencira bio-psihoso-socijalni model, predstavlja više od nege i zbrinjavanja, više od obrazovanja i doprinosi većem kvalitetu života u svakom pogledu i zaštiti mentalnog zdravlja, kako u preventivnom smislu tako i u praćenju i brzom reagovanju ukoliko se primete veći problemi koji nastaju.

Ključne reči: mentalno zdravlje, osobe sa smetnjama u razvoju, porodica, modeli podrške, integrativni pristup

SPECIFIČNOSTI VASPITNO-OBRZOZOVNOG RADA SA DECOM SA SMETNJAMA U RAZVOJU U RAZVOJnim GRUPAMA VRTIĆA VENČIĆ

Snježana Kojić, Dragana Nestorović Dvornjicki, Lucija Smiljanić
PU „Savski venac“ – vrtić „Venčić“, Beograd, Srbija

Predškolska ustanova Savski venac u svom sastavu od 1989. godine ima razvojni vrtić Venčić koji pohađaju deca sa posebnim potrebama. Specifičnost rada ovog vrtića je što se u njemu radi sa višestruko ometenom decom koja su raspoređena u četiri razvojne grupe. Program specijalne edukacije i rehabilitacije sprovodi osam defektologa različitih profila.

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje ima za cilj da obezbedi uslove za fizički, intelektualni, socijalni i emocionalni razvoj deteta. Rad sa višestruko ometenom decom sprovodi se na osnovu brižljivo proučenih karakteristika i načina učenja svakog deteta. Sadržaj i oblik vaspitno-obrazovnog rada određuju priroda smetnje i mogućnosti deteta. Observacijom i praćenjem svakog deteta izrađuje se pedagoški profil. Na osnovu jakih i slabih strana pristupamo izradi IVOP-a. IVOP-om se obuhvataju sve oblasti individualnog razvoja, pri čemu se zadovoljavaju sve osnovne potrebe prilagođavanja i učenja. Stvaramo strategiju i atmosferu koja će podsticati razvoj fizičkih veština, socio-emocionalni razvoj i sposobnost komunikacije kako verbalne tako i neverbalne. Obezbeđujemo sigurno okruženje i stvaramo atmosferu koja će podsticati na učenje. Kroz ustaljene predvidive rutine deca u našem vrtiću najbolje stiču znanja i veštine. Služimo se pozitivnim potkrepljenjem, usmeravamo se na trud, a ne na ishod. U radu sa višestruko ometenom decom koristimo raznovrstan didaktički materijal i decu podstičemo da uče kroz igru. Kroz igru radimo na interakciji sa drugima kroz koju deca usvajaju socijalna pravila. Aktivnosti u koje uključujemo višestruko ometenu decu moraju da budu interaktivne, zanimljive i prilagođene sposobnostima i interesovanjima dece. Višestruko ometena deca i deca sa kombinovanim smetnjama su izrazito osetljiva i kao takva nisu prihvaćena od strane dece tipičnog razvoja u učestvovanju u njihovim aktivnostima.

U našem vrtiću specifičnost u radu je što podstičemo razvijanje očuvanih sposobnosti kod dece u cilju da se deca sa posebnim potrebama osposebe za što samostalniji i nezavisniji život i rad.

Ključne reči: višestruko ometena deca, vrtić

STRES RODITELJSTVA KOD MAJKI I OČEVA DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Milana Rajić¹, Ivana Mihić², Dijana Kopunović Torma³, Jelena Branković⁴

¹PU „Radosno detinjstvo“, Novi Sad, Srbija

²Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet, Odsek za psihologiju, Novi Sad, Srbija

³PU „Naša radost“, Subotica, Srbija

⁴Centar za podršku ranom razvoju i porodičnim odnosima, Novi Sad, Srbija

Stres roditeljstva se najčešće definiše kao uznemirujući doživljaj, nužno povezan sa roditeljskom ulogom, koji je rezultat procene da socijalni, lični, materijalni zahtevi prevazilaze raspoložive resurse. Postoji nivo stresa koji je uobičajen i adaptivan za sve roditelje, ipak kod roditelja dece sa smetnjama u razvoju, zahtevi za brigom su brojniji, neretko se akumuliraju, pa je stres roditeljstva posledično izraženiji. Najčešći izvori stresa u potrođicama dece sa smetnjama u razvoju su: neizvesnost u vezi sa ishodom detetovog zdravstvenog stanja, neuobičajeni zahtevi za brigom usled specifičnosti razvojne smetnje, veći finansijski zahtevi, učestale posete lekari, loša saradnja sa ustanovama koje pružaju podršku itd.

Cilj ovog istraživanja je bio da se ispitaju razlike u stresu roditeljstva, u odnosu na pol i pripadnost grupi roditelja. Uzorak je činilo 202 roditeljska para, od toga 75 parova roditelja dece sa smetnjama u razvoju i 127 parova roditelja dece tipičnog razvoja. Za procenu roditeljskog stresa korišćene su neke od dimenzija skale PSI (Parenting Stress Index, Abidin, 1990), koje pripadaju domenu roditelja (Socijalizacija, Osujećenje, Kompetencija) i domenu deteta (Podsticanje, Prihvatanje, Zahtevnost).

Analiza varianse je dala rezultate koji ukazuju na statistički značajno viši stres kod roditelja dece sa smetnjama u ravoju ($F=17,46$, $df(1)$; $p<0,01$), dok se pol i interakcijski efekat pola i pripadnosti grupi nisu pokazali kao statistički značajni. Daljom analizom, izdvojena je jedna statistički značajna diskriminativna funkcija ($w\lambda=0,79$, $F(6,287)=12,49$, $p<0,01$), a analiza strukture razlika između dve grupe roditelja ukazala je na podatak da se oni najviše razlikuju po dimenzijama Prihvatanje deteta i uloge roditelja i Zahtevnost, gde roditelji dece sa smetnjama u razvoju postižu više skorove. Dobijeni rezultati otvaraju pitanje daljeg istraživanja izvora stresa kod roditelja dece sa smetnjama u razvoju i planiranja tematski jasno usmerenog programa podrške za njih, a to sve u cilju podizanja kvaliteta brige o deci sa smetnjama u razvoju.

Ključne reči: stres roditeljstva, roditelji dece sa smetnjama u razvoju, kvalitet brige

VAŽNOST RANE EDUKACIJSKO-REHABILITACIJSKE PROCJENE IZRADE IEPA-A I EDUKACIJE RODITELJA DJECE SA DOWN SYNDROMOM

Arnela Pašalić¹, Inga Bišćević²

¹Centar za odgoj, obrazovane i rehabilitaciju „Vladimir Nazor“, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

²Škola za srednje stručno obrazovanje i radno ospozobljavanje, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Rana intervencija ogleda se u pružanju pomoći djeci čim se pokažu rizici koji bi mogli dovesti do zaostajanju u razvoju i djeci koja su već pokazala odstupanja u razvojnim miljokazima kao i roditeljima kao primarnoj okolini u kojoj se razvija dijete poštujući neuroplastičnost mozga i tkz. kritične periode.

Osnovni cilj ovog rada je pokazati važnost rane intervencije koja se ostvaruje u prirodnim uslovima života djeteta sa Down sy, kroz izrađen IEP od strane educiranog defektologa iz područja Rane intervencije, a kasnije uključivanjem i drugih stručnjaka logopeda, fizioterapeuta.

Program se provodi u domu djeteta sa Down sy hronološke dobi 13 mjeseci, a poslije i u prostorijama Centra „Vladimir Nazor“.

Pružanje usluga RI provodi se u najoptimalnijim uslovima rada, u domu djeteta, zato je važno pružanje pažnje edukaciji roditelja u kriznim razdobljima, ukazivanje na pomoći zajednice, te savjetovanje i obućavanje roditelja za provođenje program RI.

Za postupke procjene i evaluacije koristit će se razvojne smjernice: miljokazi HELP CHECKLIST; osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi; razvojna mapa; analiza videosnimaka.

Uzimajući u obzir analizu video snimaka i evaluaciju postavljenih ciljeva u periodu od 3 mjeseca može se zaključiti da je Rani razvojni IEP imao pozitivan uticaj na razvoj djevojčice, a djevojčica i dalje ostvaruje poticaj kroz udruženje „Kutak“ i ERK Centra „Vladimir Nazor“.

Ključne riječi: rana intervencija, Down syndrom, HELP skale procjene, rani razvojni program, IEP

MODEL PRUŽANJA STRUČNE DEFEKTOLOŠKE PODRŠKE UČENIKU REDOVNE ŠKOLE SA ADHD-OM

Gordana Mirkov, Tijana Banjac
OŠ „6. oktobar“, Kikinda, Srbija

Cilj ovog rada je prikaz praktične primene stručne defektološke podrške učeniku u redovnoj školi sa ADHD-om i kombinacija tretmana logopeda i reeduksatora psihomotorike.

Sve veći broj učenika u osnovnim školama pokazuje smetnje fokusiranja i tenaciteta pažnje kao i hiperaktivnost, čemu sledi otežano usvajanje i upamćivanje školskog gradiva. To se posebno odražava na sve akademiske oblasti, sa akcentom na Srpski jezik i Matematiku. Takođe, impulsivnost, kao jedan od parametara ADHD-a, često je teško prepozнат i pogrešno definisan u socijalnoj sredini kao „preterano nestašno dete“ ili „bezobrazno dete“. Pravovremenu dijagnostiku i tretman otežava često nepostojanje rane procene i intervencije, te se problem prepozna tek po ulasku deteta u učionicu, gde zahtevi za njega postaju složeni a stimulanski iz sredine prenaglašeni.

Defektološkom procenom postojanja i stepena izraženosti simptoma, se zapravo uočava, a zatim i dijagnostikuje, postojanje i stepen izraženosti smetnji. Ovi učenici odjednom, pod zahtevom sredine, ne uspevaju da inhibiraju društveno nepoželjno ponašanje i diskriminišu nepoželjne sredinske podražaje. Učenik postaje vidno uzneniren, kako od spoljnih, tako i od unutrašnjih ometajućih faktora. Nešto što je učeniku redovne škole stimulativno, na ovo dete deluje frustrirajuće. Tada nastaje problem u učionici za sve prisutne, kako za grupu, tako i za učenika sa ADHD-om. Kombinacija individualnog tretmana reeduksatora psihomotorike i logopeda, u kontrolisanim uslovima, kao i postepeno uključivanje u manju vršњačku grupu, smanjuje napetost i hipersenzitivnost na spoljne faktore. Tretman relaksacije pomaže samokontrolu sopstvene tonične napetosti, inhibiranje neželjenih oblika ponašanja kao i fokusiranje i održavanje pažnje a potom i adekvatnu fleksibilnost. Naše iskustvo vezano za ovu problematiku jeste da je učenik nakon tretmana relaksacije (prilagođene uzrastu), spreman za nastavak tretmana a to je logopedski tretman. Ovo ukazuje i na značaj postupnosti u radu tj. ko-tretmana reeduksatora psihomotorike i logopeda. Simultano i kontinuirano delovanje, u našoj praksi, pokazuje rapidan napredak učenika, kako u kabinetima defektologa, tako i u njegovoj matičnoj školi.

Ključne reči: defektološka podrška, ADHD, kombinacija tretmana, individualni tretman

ZNAČAJ RANE INTERVENCIJE U SOCIJALNOJ PODRŠCI PORODICI DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Ankica Simona Kovačević

Student doktorskih studija, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka,
Beograd, Srbija; Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje
i vaspitača u Aleksincu, Aleksinac, Srbija

Kako je porodica primarna zajednica gde dete sa smetnjama u razvoju zadovoljava svoje bazične potrebe, neophodnost socijalne podrške porodici u najranijem detinjstvu bitan je faktor operacionalizacije socijalne inkluzije porodice i unapređenja razvoja deteta. Cilj ovog rada jeste da empirijskim putem istraži iskustva roditelja dece sa smetnjama u razvoju sa procesom rane intervencije. Kvalitativnim istraživanjem, primenom metode polustrukturisanog upitnika, ispitani su roditelji dece sa smetnjama u razvoju o programima rane intervencije i socijalne podrške. Rezultati istraživanja pokazuju da je roditeljima socijalna podrška u pogledu informacija, usluga koje su im dostupne, kao i edukativno-savevodavna pomoć službi za socijalni rad od velikog značaja u osnaživanju sopstvenih kapaciteta i kompetencija. S druge strane, roditelji upućuju da nedovoljno organizovana sistemska podrška onemogućava i smanjuje njihovu sposobnost da se suoče i izbore sa problemima i izazovima koje ovakvo roditeljstvo nosi. Dobijeni empirijski pokazatelji osvetljavaju put ka unapređenju postojeće prakse u socijalnom radu i obezbeđivanju stimulativnog i podržavajućeg društvenog okruženja u cilju stvaranja uslova za pružanje podrške detetu u prirodnom okruženju.

Ključne reči: rana intervencija, porodice, deca sa smetnjama u razvoju, socijalna podrška

MODELI PRUŽANJA PODRŠKE DECI I ODRASLIM OSOBAMA SA INVALIDITETOM – SOCIJALNI RAD U DNEVNOM BORAVKU ZA OSOBE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Minja Mandrapa¹, Zagorka Blagojević²

¹Dom za smeštaj starih lica „Vita medialis“, Beograd, Srbija

²Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju, Beograd, Srbija

Definicija Internacionalnog udruženja socijalnih radnika ističe da je socijalni rad organizovana i na naučnim principima zasnovana profesija u cilju pomoći pojedincima, grupama i zajednicama da ponovo uspostave svoje izgubljene mogućnosti za socijalno funkcionisanje i stvaranje povoljnijih uslova za ostvarivanje postavljenih ciljeva. Prema definiciji Međunarodne federacije socijalnih radnika (IFSW), profesija socijalnog rada promoviše socijalne promene, rešavanje problema kroz međuljudske odnose i osnaživanje i oslobođenje ljudi kako bi se poboljšala njihova dobrobit.

Dnevne usluge u zajednici obuhvataju aktivnosti koje podržavaju boravak korisnika u porodici i neposrednom okruženju. Dnevni boravak za osobe sa smetnjama u razvoju je dnevna usluga iz domena socijalne zaštite koju obezbeđuje jedinica lokalne samouprave, preko uputnog organa, nadležnog Centra za socijalni rad, pružajući uslugu dnevnog zbrinjavanja osoba sa intelektualnim i pridruženim drugim poteškoćama. Usluge dnevnog boravka dostupne su: deci i mladima sa telesnim invaliditetom, odnosno intelektualnim teškoćama, koji imaju potrebu za dnevnom negom i nadzorom, i podrškom u održanju i razvijanju potencijala na način koji ne ometa njihovo školovanje; odraslima sa telesnim invaliditetom, odnosno intelektualnim teškoćama, koji imaju potrebu za dnevnom negom i nadzorom, i podrškom u održanju i razvijanju potencijala.

Metodologija socijalnog rada obuhvata: socijalni rad sa pojedincem, grupni socijalni rad, vođenje slučaja, kao i socijalni rad u lokalnoj zajednici.

Cilj je unapređenje kvaliteta života korisnika u vlastitoj socijalnoj sredini kroz održanje i razvijanje socijalnih, psiholoških i fizičkih funkcija i veština. Takođe, cilj je i da se korisniku pruži pozitivno i konstruktivno iskustvo boravka izvan porodice, a članovima porodice slobodno vreme za bavljenje radnim i drugim aktivnostima.

Ključne reči: socijalni rad, korisnik, vaninstitucionalna zaštita, dnevni boravak

GLUMA I PLES KAO SREDSTVA SOCIJALNE PARTICIPACIJE I INKLUIZIJE GLUVIH I NAGLUVIH OSOBA

Ivana Gvozdenović¹, Biljana Gvozdenović²

¹Gradski savez socijalno humanitarnih organizacija, Smederevo, Srbija

²Ustanova za dnevni boravak dece, mladih i odraslih osoba sa smetnjama u razvoju «Sunce», Smederevo, Srbija

Gluma i ples predstavljaju umetnička ostvarenja u kojima gluve i nagluve osobe mogu pokazati svoj talenat i potencijal. One mimikom i pokretima tela ispoljavaju emocije, razumljivo i uverljivo pričaju priče na sceni bez upotrebe bilo kakvih reči.

Gluma je kompleksna umetnost koja zahteva sposobnost transformacije, a da bi osoba u tome uspela, mora spoznati i razumeti i sebe i druge. Ples i gluma predstavljaju načine da se osobe oslobole svih stega, stida i kompleksa, da steknu samopouzdanje i budu samouverene. Upravo to je ključno za gluve i nagluve osobe koje se, zbog barijera u komunikaciji i predrasuda čujućih osoba, teško uključuju u društvenu sredinu.

Dramsko-pantomimska ostvarenja i ples su kanali kojima gluvi i nagluvi glumci i plesači ostvaruju kontakt sa osobama koje čuju, prenose im svoju energiju i pokazuju da je sa njima moguće komunicirati ravноправno kao i sa svim drugim osobama. Svoje glumačko i plesačko umeće najčešće imaju priliku da pokažu na festivalima koje organizuje Savez gluvih i nagluvih Srbije, ali su sve češće prisutni i na različitim televizijski takmičenjima na kojima i pobedjuju.

Gradska organizacija gluvih i nagluvih Smederevo je 2010. godine osnovala dramsku sekцију u saradnji sa Omladinskim pozorištem «PATOS», a rezultati su postali odmah vidljivi. Osim brojnih nagrada koje su osvojene u proteklih 5 godina, najvažniji rezultat ostvaren je na planu socijalne participacije i inkluzije gluvih i nagluvih osoba u Smederevu. Zahvaljujući javnim izvođenjima predstava i plesnih tačaka, veliki broj građana Smedereva zainteresovao se za učenje znakovnog jezika i za uspostavljanje komunikacije sa gluvim i nagluvim osobama.

Ključne reči: gluma, ples, gluve i nagluve osobe, socijalna participacija i inkluzija

UTICAJ MANIFESTNOG STRABIZMA NA TRETMAN FINE MOTORIKE ŠAKE KOD DECE SA CEREBRALNOM PARALIZOM

Lidija Milenović¹, Sanja Trgovčević²

¹Visoka medicinska škola strukovnih studija „Milutin Milanković“, Beograd, Srbija

²Visoka medicinska škola strukovnih studija, Ćuprija, Srbija

Deca sa cerebralnom paralizom, odnosno rano stečenim motornim deficitima često imaju teškoća u izvođenju selektivnih pokreta ekstremiteta koji imaju veliki značaj u svakodnevnim aktivnostima života i funkcionalisanju u socijalnoj sredini. Vid ima posebno mesto u kontroli izvršenja voljnih pokreta među kojima su i školski zadaci, crtanje, pisanje itd. Pojava strabizma predstavlja dodatnu teškoću deci sa motornim deficitima, jer onemogućava binokularni vid, odnosno saradnju oba oka. Potreba za rehabilitacionim tretmanom kod dece sa cerebralnom paralizom je ista, a prepostavka je da manifestni strabizam nema presudnu ulogu.

Cilj ovog istraživanja je procena uspešnosti somatopedskog tretmana za finu motoriku šake kod asociranih poremećaja (cerebralna paraliza i strabizam).

Uzorkom je bilo obuhvaćeno 64-oro dece hronološkog uzrasta u rasponu od 5-10 godina (predškolski i mlađi osnovno-školski uzrast). Deca su sa prosečnim intelektualnim sposobnostima da bi se izbegao uticaj nedovoljne mentalne razvijenosti na finu motoriku šake. Uzorak je podeljen na dve podgrupe: eksperimentalnu grupu (E), koju je sačinjavalo 32 deteta sa manifestnim strabizmom i kontrolnu grupu (K) koju je sačinjavalo 32 deteta bez strabizma. Istraživanje se odvijalo u trajanju od dvanaest nedelja tokom kojih su deca bila izložena somatopedskom tretmanu.

Dobijenim rezultatima došli smo do podataka da su u međugrupnim razlikama nešto lošiji rezultati E grupe u odnosu na K grupu, ali nema statistički značajnih razlika. Sagledavajući rezultate pre i posle tretmana, nismo dobili vrednosti koje bi pokazivale statističku značajnost.

Potvrđena je prepostavka da manifestni strabizam nema presudnu ulogu na somatopedski tretman za finu motoriku šake kod dece sa cerebralnom paralizom.

Ključne reči: cerebralna paraliza, manifestni strabizam, rehabilitacija

MULTIDISCIPLINARNI PRISTUP U RANOJ PROCENI I RANOJ INTERVENCIJI: PRIKAZ STUDIJE SLUČAJA

Jelena Simonović, Danka Tomić

Zavod za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju

“Prof. dr Cvetko Brajović”, Beograd, Srbija

Zavod za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju „Prof. dr Cvetko Brajović“ je zdravstvena ustanova sa sedištem u Beogradu, koja obavlja zdravstvenu delatnost iz oblasti psihofizioloških i govornih poremećaja. Osnovna orijentacija Zavoda u radu je davanje doprinosa optimizaciji psihomotornog razvoja i unapređenju mentalnog zdravlja celokupne dečije populacije. Ovo podrazumeva rad na unapređenju psihomotornog razvoja i mentalnog zdravlja, prevenciji poremećaja razvoja, poseban tretman razvojno-rizičnih grupa (deca sa senzornim, motoričkim i neurološkim oštećenjima), rano otkrivanje i tretman teškoća u razvoju (problemi sa pažnjom, problemi u ponašanju, emocionalni problemi, specifične teškoće u učenju).

U radu će biti predstavljena studija slučaja dečaka S. N. koji je pacijent Zavoda od 2012. godine, kada je imao 2 godine i 1 mesec, zbog kašnjenja u psihomotornom razvoju. Nakon dijagnostičkih pregleda, urađena je timska obrada i započet kompleksan tretman koji je kontinuirano sproveden tri godine. Tretman je osmišljen prema individualnim potrebama dečaka, a u njegovom kreiranju i sprovećenju učestvovao je multidisciplinarni tim (psiholog, logoped, oligofrenolog i fizioterapeut, uz konsultacije dečjeg neurologa, dečjeg psihijatra, fizijatra i pedijatra). Tretman je sproveden kako u Zavodu, tako i u porodičnom okruženju. Sve vreme, sa roditeljima je vođeno aktivno savetovanje i pružana im psihosocijalna podrška kako bi se osnažili njihovi kapaciteti za rad sa detetom. Na svim procenama opšteg psihomotornog razvoja kašnjenje dečaka za vršnjaci ma se smanjivalo, da bi poslednja procena pokazala da je većina sposobnosti dečaka razvijena u skladu sa uzrasnim parametrima. Dečak trenutno pohađa pripremni predškolski program u redovnoj vrtićkoj grupi i u potpunosti je adaptiran. U Zavodu se sprovode samo redovne kontrole.

Ključne reči: Zavod za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju, studija slučaja, multidisciplinarni pristup, rani razvoj

TRANZICIJA – KONTINUITET PODRŠKE KROZ SISTEM OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Vesna Radulović, Sonja Miladinović
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Republike Srbije – Školska uprava Novi Sad, Novi Sad, Srbija

Tranzicija je proces koji se planira. Plan tranzicije je specifičan vid do-
datne podrške pri upisu deteta sa smetnjama u razvoju, teškoćama u
učenju, invaliditetom, deteta iz socijalno nestimulativnih sredina, deteta
koje pokazuje neke elemente darovitosti u određeni nivo obrazovnog si-
stema. Može se smatrati i specifičnim mehanizmom koji doprinosi boljoj
pripremljenosti obrazovno-vaspitne ustanove za uključivanje deteta/
dece.

Plan tranzicije obezbeđuje da se stvore dobri uslovi za socijalnu i
obrazovnu inkluziju, da se dete oseća da je dobrodošlo i prihvaćeno i da
se prepreke za učenje i razvoj uklone i uklanjaju.

Fokus pri izradi plana tranzicije je na osobama koje su važne za dete
(učitelj, nastavnici, stručni saradnici, direktor, druga deca, roditelji druge
dece, pomoćno-tehničko osobnje), na prilagođavanju prostora (učionič-
kom i vanučioničkom), na osmišljavanju pedagoških situacija.

Dobar plan tranzicije će smanjiti strepnje koje su posledica iščekivanja
nepoznatog: nepoznatog deteta, nepoznatog učitelja/nastavnika, nepo-
znatog prostora, nepoznate dece i dr. Kao što plan tranzicije obezbeđuje
da se očuva samopouzdanje deteta, roditelja, učitelja/nastavnika tako
isto i utiče na stvaranje slike o „odgovornoj školi“ za sve.

U procesu izrade plana tranzicije važnu ulogu imaju vaspitači, stručni
saradnici, učitelji, nastavnici, saradnici koji su radili sa detetom i roditelji
deteta koji zahvaljujući dobrom poznavanju deteta pomažu u izradi plana
tranzicije koji je specifičan (nije tipski) i odnosi se baš na određeno dete.

Dobar proces izrade plana tranzicije podrazumeva učešće svih koji su
za određeno dete važni (roditelji, vaspitači, stručni saradnici, drugi zapo-
sleni u PU, učitelj/nastavnici, stručni saradnici, samo dete, druga deca,
drugi zaposleni u Školi) i dobar „tajming“.

U praksi su najčešći oblici tranzicije kroz različite nivoe u predškolskoj
ustanovi, pri prelasku iz predškolske u osnovnu školu, iz četvrtog u peti
razred osnovne škole, iz osnovne u srednju školu, iz škole za obrazova-
nje dece sa smetnjama u razvoju u osnovnu školu, paralelno pohađanje
osnovne/škole za obrazovanje dece sa smetnjama u razvoju i muzičke
škole.

Primeri iz prakse, jedan se odnosi na plan tranzicije iz predškolske
ustanove u osnovnu školu a drugi na plan tranzicije iz pet osnovnih

škola u pet srednjih škola, govore o procesu podrške i dobrobiti za dete/ učenika.

Izrada plana tranzicije za decu sa smetnjama u razvoju je otpočela sastankom u predškolskoj ustanovi na kome su bili prisutni: roditelj, vaspitačice, stručne saradnice predškolske ustanove, stručne saradnice iz osnovne škole, predstavnice Mreže podrške inkluzivnog obrazovanja, prosvetne savetnice. Sastanak je održan u martu 2015. godine. Aktivnosti su osmišljavane tako da budu u funkciji ostvarivanja određenog cilja odnosno određenog ishoda.

Izrada plana tranzicije za petoro dece sa smetnjama iz spektra autizma otpočela je savetovanjem uz aktivno uključivanje roditelja dece, dece, nastavnika i stručnih saradnika iz osnovne škole, srednje škole, prosvetnih savetnica, predstavnice MIO.

Postoje značajne razlike u procesu tranzicije od pre osam godina kada je pomenutih petoro dece upisivalo prvi razred osnovne škole i danas kada upisuju prvi razred srednje škole. Razlike su značajne i u podgledu spremnosti, profesionalizma, kompetencija, informisanosti, uključenosti roditelja, stavova i vrednosti zaposlenih u školama i dr.

Polazište za izradu plana tranzicije je pedagoški profil deteta. Dobar plan tranzicije treba da bude operativan, da bude fokusiran na dete i da budu vidljivi očekivani ishodi ili efekti svake planirane aktivnosti. Dobar plan tranzicije sadrži i aktivnosti u vidu pripreme u organizaciji na nivou Škole, razreda, odeljenja i samog deteta u vidu mera individualizacije.

Ključne reči: tranzicija, plan tranzicije, kontinuitet, podrška, modaliteti

SPECIFIČNOSTI INKLUZIVNOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U SUSTAVU REDOVNIH ŠKOLA BOSNE I HERCEGOVINE

Ivana Soldo

Fakultet društvenih znanosti dr Milenka Brkića,
Mostar, Bosna i Hercegovina

Provđenja koncepta inkluzivnog odgoja i obrazovanja na razini školske prakse u čitavoj Evropi pa tako i u Bosni i Hercegovini predstavlja dinamičan i kontinuiran proces u kojem se međusobno upotpunjuju i sugrađuju svi sudionici odgojno obrazovne prakse u školi. Pri tome se misli na postojanje kvalitetne međusobne suradnje svih učenika, nastavnog osoblja, stručnih suradnika, ravnatelja, roditelja te lokalne zajednice. Provđenja odgojno obrazovne inkluzije u školi podrazumijeva prihvatanje i uvažavanje različitosti među djecom kao poticaja, a ne prepreke u procesu učenja i poučavanja. Također, provđenje inkluzije potiče na razvoj i korištenje moralnih ljudskih vrijednosti na nivou čitave lokalne zajednice ali i moralni razvoj cjelokupnog društva. Primjena inkluzivnog odgoja i obrazovanja u redovnim školama je usmjerena na postavljanje novih zadataka, metoda i oblika rada, no što je najvažnije jest to da se u takvoj praksi uvažavaju individualne mogućnosti svih učenika s posebnim potrebama. Za kvalitetnu primjenu inkluzije u društvu potrebna je promjena u našim stavovima, uvjerenjima, znanjima i umijećima pomoći kojih razumijemo različite potrebe učenika.

Ključne riječi: inkluzija, individualno obrazovanje, djeca s posebnim potrebama

SEKCIJA ZA RAZVOJ I KOREKCIJU MOTORIKE DECE SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU

Nenad Kulic¹, Milka Milovanović Minci², Suzana Miković²

¹Humanitarna organizacija „ Radost Deci“, Beograd, Srbija

²Ustanova za decu i mlade „Sremčica“ , Beograd, Srbija

Za pravilan rast i razvoj dece sa intelektualnom ometenošću, bavljenje sportskim aktivnostima ima veliki značaj.

Cilj rada je da se prikažu pozitivni efekti sportskih aktivnosti koje su realizovane u okviru programa Sekcija za razvoj i korekciju motorike dece sa intelektualnom ometenošću.

Fizičke aktivnosti koje se realizuju u okviru programa Sekcije za razvoj i korekciju motorike dece sa intelektualnom ometenošću, ogledaju se u razvoju i pravilnom formiraju telo, kao i ublažavanju i otklanjanju posledica nedostataka i poremećaja u razvoju. Sekundarni cilj aktivnosti ogleda se u osposobljavanju korisnika da vežbaju samostalno i u grupi.

U okviru Sekcije za razvoj i korekciju motorike dece sa intelektualnom ometenošću sprovodi se Program bazičnih fizičkih vežbi i Program usmerenih fizičkih vežbi. Aktivnosti koje su realizovane u sklopu programa vođene su pod nadzorom defektologa i sportskog trenera. U radu se detaljno obrađuju uslovi i metode realizacije programa, kao i koncept rada kroz treninge.

Tokom šest meseci učestvovalo je 30 dece i mlađih sa umerenom intelektualnom ometenošću, uzrasta od 12 do 30 godina, korisnika Ustanove za decu i mlade „Sremčica“, u saradnji sa H. O. „Radost deci“.

Zapaženi su pozitivni efekti koji se odnose na: pravilno držanje tela prilikom izvođenja aktivosti, viši stepen istrajnosti i upornosti u izvođenju složenih aktivnosti, porast motivacije za učešćem u aktivnostima, posebno kada je u pitanju reprodukcija aktivnosti u ustanovi, smanjenje anksioznosti, veće samopouzdanje i slobodnije samozastupanje.

Ključne reči: sportska aktivnost, intelektualna ometenost

VAŽNOST POKRETA KOD OSNOVNOŠKOLSKE DJECE S POSEBNIM POTREBAMA

Nevenka Mravlincić

Osnovna škola Kralja Tomislava, Zagreb, Hrvatska

Tjelesno vježbanje ne odvija se „samo po sebi”, nego se ostvaruje u sasvim konkretnim uvjetima odgojno-obrazovnog procesa, optimalnim planiranjem i programiranjem odgojno-obrazovnog rada, korištenjem točno određenih kinezioloških operatora, metodičkih organizacijskih oblika rada, metoda rada, sredstava te uz primjenu sasvim konkretnih odgojno-obrazovnih postupaka pod rukovođenjem učitelja. Planiranje je od izuzetne važnosti. Odlučujemo koji su ciljevi sata što proizlazi da je potrebno postaviti ciljeve u relaciji sa učenjem novih stvari, ciljevi koji razvijaju kreativnost, a ne samo stereotip ponavljanja određenog uzorka, te cilj kao promjenu u sposobnostima ili u novim znanjima kroz određeni period vremena. Unutar jednog razreda učenici će se razlikovati na mnogo načina: po sposobnostima kretanja, kako dobro čuju ili vide i kako usvajaju različite informacije iz okoline. Individualizacijom programa možemo postaviti adekvatnu težinu zadataka, možemo priлагoditi djeci: oblike kretanja, okolinu, opremu, pravila, upute. Djeci sa poteškoćama potrebno je da učitelj izloži svoje ideje, izazvati ga da sam razmisli o novim prilagodbama, upotrijebiti njegove prijatelje iz razreda u aktivnostima simulacije. Pokret je neophodan djeci je za njihov fizički i zdravstveni razvoj. U igri pokretom se zadovoljavaju potrebe za kretanjem, razvijaju senzorni organi, i više psihofizičke strukture. Dijete s posebnim potrebama je vrlo aktivan promatrač svega što ga okružuje, a kroz igru se najlakše oponašaju ostala djeca i odrasli. Dijete, ne samo da oponaša drugu djecu dok govore, crtaju, pišu, kreću se, ujedno iotkriva i svoj odnos i stav prema onome što ga okružuje, upoznaje odnose među vršnjacima, izgrađuje svoj odnos prema svijetu, putem igre se najlakše motivira za aktivnosti, odnosno dijete se socijalizira i humanizira jer igra odgovara dječjim cjelokupnim psihofiziološkim osobinama, te njegovim biološkim, psihološkim i socijalnim potrebama.

Ključne riječi: dijete, igra, pokret, sport

POTICANJE SAMOREGULACIJE KOD DJETETA S RAZVOJnim ODSTUPANJIMA

Petra Burčul¹, Renata Pinjatela¹, Dajana Bulić²

¹Sveučilište u Zagrebu – Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Odsjek za motoričke poremećaje, kronične bolesti i art terapije, Zagreb, Hrvatska
²Centar za rehabilitaciju „Zagreb“, Zagreb, Hrvatska

Samoregulacija je najvažnije svojstvo emocionalnog razvoja, a definira se kao sposobnost praćenja i kontrole ponašanja u funkciji odgovora na socijalna očekivanja. Spoznaje o ranom emocionalnom razvoju i regulaciji pomažu u prevenciji, ranom otkrivanju i ranom liječenju poremećaja kod male djece zato je njezino poticanje od iznimne važnosti. Temelj razvoja samoregulacije je upravljanje fiziološkim podražajima, emocijama i pozornošću. Ovi temeljni zadaci u ranom djetinjstvu povlače za sobom vrlo različite utjecaje i razvojne procese.

Cilj ovog istraživanja je utvrditi učinkovitost edukacijsko-rehabilitacijskog programa poticanja samoregulacije kod dvoje djece s razvojnim odstupanjima kronološke dobi 36 mj.

Program se provodio u trajanju od tri mjeseca, 1-2 puta tjedno.

U sklopu procjene i evaluacije napretka programa korišten je Ages and Stages Questionnaires SE, a kao metoda obrade podataka primijenjena je modifikacija algoritma INDIF koja služi za komponentnu analizu stanja ispitanika opisanog nad skupinom varijabli registriranih kroz određeni vremenski period.

Dobiveni rezultati pokazuju da je kod djece došlo do poboljšanja na području samoregulacije nakon primjene edukacijsko-rehabilitacijskog programa.

Ključne riječi: rana intervencija, samoregulacija, edukacijsko-rehabilitacijski program

ULOGA DRŽAVNOG SAVETA ZA PREVENCIJU DEČJE DELINKVENCIJE U IZGRADNJI PREVENTIVNE POLITIKE U MAKEDONIJI

Nevena Petrovska

Državni savet za prevenciju maloletničke delinkvencije
Republike Makedonije, Skoplje, Makedonija

Osnova za stvaranje sistema pravde za decu u Republici Makedoniji je sadržan u Zakonu o pravde za decu. Zakon predviđa prevenciju i tretman dece sa poremećajem u ponašanju t.e. tretman dece u riziku, dece u sukobu sa zakonom i dece žrtava zločina. Zakon takođe predviđa osnivanje Državnog saveta za prevenciju maloletničke delinkvencije, kao centralno tijelo odgovorno za prevenciju maloletničke delikvencije.

Ovaj rad daje pregled rada Državnog saveta, koji funkcioniše kao nezavisno telo, a administrativna pitanja su u nadležnosti Ministarstva pravde. Državni savet je formiran 2009. godine. Sastoji se od 15 članova, pripadnika Ministarstva pravde, Ministarstva rada i socijalne politike, Ministarstva za obrazovanje i nauke, Ministarstva unutrašnjih poslova, javnog tužioca, Advokatske komore, Vrhovnog suda, istaknutih naučnika i stručnjaka i NVO. Članovi su birani od strane Parlamenta Republike Makedonije. Na sednicima Saveta učestvuje i ombudsman.

Državni savet u skladu sa svojim ovlašćenjima usvojio je Nacionalnu strategiju za prevenciju maloletničke delinkvencije (2010-2020). Strategija predviđa preventivne politike i mјere za implementaciju uz učešće porodica, škola, zajednica, medija, parlamenta i svih drugih aktera koji rade sa decem u riziku. Prevenciju treba razvijati na tri nivoa jer Strategija daje mјere i preporuke na nivou primarne, sekundarne i tercijarne prevencije. Primarna prevencija adresuje uzroke ili faktore rizika dečje delinkvencije. Sekundarna prevencija fokusira se na decu koja su u riziku da urade ili koja su počinila zločin. Ona nastoji da dijagnozu i tretman dece preduzme pre nego što eskalira ili se razvije u ozbiljne ili teže oblike kriminala. Tercijarna prevencija se odnosi na programe prevencije i alternativnih mera kako bi se osiguralo da maloletnik preuzme odgovornost za zločin i posledicu slučaja, kao što je smeštaj u ustanova, uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom, usluge u zajednici i posredovanje.

Državni savet analizira situaciju na terenu i inicira uspostavljanje Opštinskih saveta za prevenciju delinkvencije dece uz učešće lokalne samouprave.

Rad Državnog saveta je podržan od strane UNICEF-a. Izveštaj o svom radu, Državni savet za prevenciju maloletničke delinkvencije podnosi Parlamentu i Vladi Republike Makedonije, Sudskom savjetu i Vrhovnom sudu. U izveštaju se daje pregled o stanju dečje delinkvencije kroz 32 indikatora za praćenje Zakona o pravdi za djecu i dostignuća prava i interesa dece.

Ključne reči: Državni savet za prevenciju maloletničke delinkvencije, prevencija i tretman dece sa poremećajem u ponašanju

ULOGA KREATIVNOG PLESA U OBRAZOVNO-VASPITNOM RADU SA DECOM SA SMETNJAMA U RAZVOJU – PRIMER IZ PRAKSE

Jelena Milekić
OŠ „Sava Jovanović Sirogojno“, Zemun, Srbija

U savremenom životu i radu, kompleksnost plesnog izraza i društvene vrednosti plesnog stvaralaštva imaju posebno značenje. Ples povezuje umetnost i sport, vaspitanje i obrazovanje i doprinosi učvršćivanju zdravlja, umetničkoj, muzičkoj i estetskoj nadgradnji. On unosi lepotu i radost u svakodnevni život čoveka, pozitivno deluje na različite aspekte dečijeg razvoja (kognitivni, fizički, socijalni, emocionalni).

Kao kontrolisana primena specijalne organizacije telesne i psihičke aktivnosti, ples se može koristiti kao rehabilitacijsko i terapeutsko sredstvo za decu i odrasle koji imaju motorne, senzorne, intelektualne i emocionalne poremećaje.

Priče koje telo priča toliko su bogate, često i bogatije od onih ispričanih rečima. Telo je svojevrstan provodnik informacija iz uma, često i pouzdani tumač emocija, i onih koje smo potisnuli, koje su deo naše podsvesti, naročito kada su deca u pitanju.

Ples predstavlja lični izraz, pomaže nam da se bolje upoznamo i zблиžimo. Uz ples rastemo i razvijamo se, učimo i saznajemo, osvećujemo svoje sposobnosti i probleme, pokrećemo unutrašnju snagu i intuiciju. Upravo u tome ogleda se terapeutска moć plesa.

U našoj školi, kreativni ples izvodi se kroz aktivnosti regionalnog programa „Rastimo uz ples“ (autor – Dečja plesna asocijacija, Beograd), čiji je cilj promovisanje značaja plesa za svestrani razvoj deteta, uspostavljanje i širenje prijateljstava, brisanje granica i prihvatanje različitosti.

S obzirom na pozitivno iskustvo vezano za primenu plesa u radu sa decom sa smetnjama u razvoju, želja nam je da motivišemo što veći broj ustanova da nam se pridruže u ovom programu.

Ključne reči: ples, pokret, aspekti razvoja, deca sa smetnjama u razvoju

PREVLADAVANJE STRESA I ADAPTACIJA PORODICA OSOBA SA MULTIPLOM SKLEROZOM

Nina Brkić-Jovanović¹, Sanela Slavković¹, Mila Beljanski²,

Tatjana Krstić¹, Vojislava Bugarski-Ignjatović¹

¹Univerzitet u Novom Sadu – Medicinski fakultet,

Katedra za specijalnu rehabilitaciju i edukaciju, Novi Sad, Srbija

²Univerzitet u Novom Sadu – Pedagoški fakultet,

Katedra za društvene nauke, Sombor, Srbija

Porodično prevladavanje stresa se definiše kao odgovor porodice na stresnu situaciju koja zahteva ulaganje dodatnog napora radi opservacije i redefinisanja situacije, kao i preduzimanje posebnih aktivnosti kako bi se porodični sistem adaptirao i kako bi se porodica vratila na prethodni nivo funkcionsanja. Multipla skleroza (MS), kao hronična bolest sa brojnim sekundarnim problemima koji je prate, predstavlja hronični stresor za porodicu u celini.

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi koje mehanizme prevladavanja stresa najčešće koriste porodice osoba sa MS, kao i utvrđivanje odnosa pojedinačnih mehanizama prevladavanja sa porodičnom adaptacijom na stres.

Istraživanje je sprovedeno tokom 2015. godine na teritoriji AP Vojvodine. Uzorak je činilo 74 porodice osoba sa MS. Od instrumenata su korišćene Skala porodične adaptacije (*Family Adaptation Scale*; Antonovsky & Sourani, 1988) i Skala odnosa porodice prema krizi (*Family Crisis Oriented Personal Evaluation Scales*; McCubbin, Olson & Larsen, 1981). Skala odnosa porodice prema krizi meri učestalost korišćenja pet porodičnih mehanizama prevladavanja stresa: redefinisanje, pasivno prevladavanje, traženje socijalne podrške, traženje duhovne podrške i traženje institucionalne podrške.

Jednosmernom analizom varijanse utvrđeno je da postoje značajne razlike u učestalosti korišćenja različitih porodičnih mehanizama prevladavanja stresa koje koriste porodice osoba sa MS ($F=25,04$, $p<0,01$). Porodice pri suočavanju sa stresnom situacijom najčešće koriste redefinisanje ($M=3,98$, $SD=0,72$), a potom pasivno prevladavanje ($M=3,30$, $SD=0,85$), dok preostala tri mehanizma prevladavanja koriste u jednakoj meri. Takođe, postoji značajna pozitivna korelacija između mehanizma prevladavanja stresa redefinisanje i stepena porodične adaptiranosti ($r=0,38$, $p<0,01$), dok je korelacija porodične adaptacije sa pasivnim prevladavanjem značajna ali negativna ($r=-0,38$, $p<0,01$).

Potrebno je osmisiliti intervencije kojim bi se porodice osnažile i obučile da koriste redefinisanje kao mehanizam prevladavanja stresa čime bi se pospešila porodična adaptacija na stres, podigao nivo funkcionalnosti porodica osoba sa MS i poboljšao kvalitet programa psihosocijalne podrške obolelima.

Ključne reči: multipla skleroza, porodični mehanizmi prevladavanja stresa, psihosocijalna podrška

ULOGA ŠKOLE U SOCIJALNOJ PARTICIPACIJI UČENIKA KOJIMA JE POTREBNA DODATNA PODRŠKA U OBRAZOVANJU

Nataša Birovljev, Jelena Sovrić
OŠ „Gavrilo Princip“, Zemun, Srbija

Cilj ovog rada je primena inkluzivnog obrazovanja u školi. Predmet proučavanja je školska praksa i način na koji se teorijski aspekti inkluzivnog obrazovanja, socijalna participacija učenika kojima je potrebna dodatna podrška primenjuju u samom obrazovnom procesu. Istraživanje iz oblasti inkluzivne prakse sprovedeno je u OŠ „Gavrilo Princip“ u Zemunu, primenom studije slučaja. Instrument istraživanja je bio polustrukturisan intervju. Rezultati istraživanja su stavovi učesnika obrazovnog procesa (nastavnika, učenika i roditelja) o socijalnoj participaciji učenika kojima je potreban dodatna podrška u obrazovanju. U pojedinačnim intervjuima učestvovalo je sedam nastavnika, pet učenika i pet roditelja. Analizirajući rezultate istraživanja autori su došli do određenih obrazovnih preporuka. Prva grupa obrazovnih preporuka odnosi se na aktivnosti škole u podizanju nivoa obrazovne kulture svih učesnika obrazovnog procesa nastavnika, roditelja i učenika. Ovakav zaključak je donet na osnovu nedovoljno tolerantnog stava jedne grupe ispitanika prema učenicima kojima je potrebna dodatna podrška u obrazovanju. Druga grupa preporuka bi se odnosila na pojašnjavanje novina vezanih za inkluzivnu politiku, jer većina ispitanika nije dovoljno upoznata sa zakonskom regulativom po ovom pitanju, dok bi treća grupa preporuka podrazumeva bolju komunikaciju i saradnju škole sa lokalnom zajednicom.

Ključne reči: socijalna participacija, inkluzivna praksa, obrazovne preporuke

PRISTUP OSOBA SA INVALIDITETOM VISOKOM OBRAZOVANJU NA UNIVERZITETU U BEOGRADU

Suzana Mihajlović Babić¹, Milena Despotović²

¹Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Beograd, Srbija

²Student doktorskih studija, Univerzitet u Kragujevcu – Medicinski fakultet, Kragujevac, Srbija

Uprkos nepostojanju zvanične statistike koja bi omogućila kontinuirano praćenje broja i potreba studenata sa invaliditetom, podaci iz različitih izvora upućuju na zaključak niskog učešća ovih studenata u ukupnoj studentskoj populaciji. Slaba efikasnost sistemskih mera podrške na prethodnim nivoima obrazovanja jedan je segment ovog problema, dok nedovoljna prilagođenost studijskih programa i fizičke barijere na fakultetima predstavljaju prepreke zbog kojih se mladi sa invaliditetom retko odlučuju za nastavak školovanja. Cilj ovog istraživačkog rada je detekcija prepreka sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom prilikom pristupa visokom obrazovanju na Beogradskom univerzitetu, kao i analiza ostvarenosti pravnih prepostavki koje predviđaju afirmativne mere za jednak pristup u praksi.

Sprovedeno istraživanje pripada grupi opservacionih studija. U uvodnom delu rada biće sistematizovani pravni i institucionalni dizajn predviđene podrške studentima sa invaliditetom na nacionalnom nivou. Nadovezujući se na ove postavke, u nastavku rada slede tri nivoa analize. Najpre se analiziraju pravni akti fakulteta Beogradskog univerziteta korišćenjem metode analize sadržaja dokumenata i utvrđuje postojanje i sadržaj politika usmerenih prema studentima sa invaliditetom. Zatim, za potrebe istraživanja kreiran je upitnik neophodan za prikupljanje podataka, a upućen je fakultetima pri Univerzitetu u Beogradu krajem septembra 2015. godine. Za opis podataka od značaja, u zavisnosti od njihove prirode, korišćene su mere deskriptivne statistike. Istraživanje je upotpunjeno podacima dobijenim zahvaljujući Udruženju studenata sa hendikepom iz Beograda, uvidom u bazu podataka i intervjuem sa predstavnicima Udruženja. Istraživanje je ukazalo na višestruke prepreke sa kojima se suočavaju studenti sa invaliditetom, počevši od načina polaganja prijemnog ispita i nepostojanja prilagođene literature do teškoća vezanih za infrastrukturu fakulteta.

Ključne reči: studenti sa invaliditetom, obrazovanje, inkluzija

ODNOS ZAPOSLENIH U ZAŠTITNIM RADIONICAMA I OTVORENOJ PRIVREDI PREMA SOCIJALnim KOMPETENCIJAMA GLUVIH RADNIKA

Marina Radić Šestić¹, Ivana Mitrović Đorđević²

¹Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

²OŠ „Dušan Dugalić”, Beograd, Srbija

Opšti cilj istraživanja je utvrditi da li postoji razlika u odnosu zaposlenih u zaštitnim radionicama i otvorenoj privredi prema socijalnim kompetencijama gluvih radnika. Posebno će se utvrditi da li neke demografske karakteristika ispitanika (pol, starosna dob, stepen obrazovanja) utiču na odnos zaposlenih prema gluvim radnicima. Uzorkom je obuhvaćeno 140 ispitanika oba pola (65/46,4% muškaraca i 75/53,6% žena), starosne dobi od 21 do 56 godina, koji su zaposleni u zaštitnim radionicama (DES u Kajmakčalanskoj i Kumodraškoj ulici) i otvorenoj privredi (građevinske firme, štamparije, zdravstvene ustanove, kozmetički i frizerski saloni, perionice i magacini). Najveći broj ispitanika ima završenu srednju školu (58/41,4%), fakultet (29/20,7%), višu školu (26/18,6%), a najmanje je onih sa osnovnom školom (12/8,6%) i zanatom (15/10,7%). Uzorak je ujednačen prema tipu preduzeća ($p \leq 1,000$) i polu ($p \leq 0,398$). Pored ankete za prikupljanje demografskih podataka karakteristika ispitanika, korišćena je *Skala za procenu stavova poslodavaca prema socijalnim kompetencijama gluvih radnika* (Radić Šestić, 2011) koja se sastoji iz dve supskale: Supskala za procenu komunikacionih veština (7 ajtema) i Supskala za procenu socijalnih veština (9 ajtema). Za testiranje interne konzistentnosti Skale za procenu stavova poslodavaca prema socijalnim kompetencijama gluvih radnika korišćen je Cronbach α koeficijent. Interna konzistentnost skale je solidne pouzdanosti i iznosi $\alpha = 0,668$. U statističkoj obradi podataka korišćeni su deskriptivna statistika, χ^2 test, Kruskal-Wallis test i relijabilna analiza. Rezultati istraživanja ukazuju da ispitanici iz zaštitnih radionica i otvorene privrede imaju statistički značajno različit odnos prema socijalnim kompetencijama gluvih radnika ($H = 20,438$, $p \leq 0,000$). Razlika između ispitanika muškog i ženskog pola u odnosu prema socijalnim kompetencijama gluvih radnika nije utvrđena ($H = 0,705$, $p = 0,401$). U odnosu na starosnu dob procenjena je statistički marginalna razlika ($H = 5,782$, $p = 0,056$) između najmlađe grupe ispitanika (do 29 godina) i starijih grupa, dok stepen obrazovanja značajno ($H = 1,215$, $p = 0,024$) određuje odnos ispitanika prema socijalnim kompetencijama gluvih radnika.

Ključne reči: odnos zaposlenih, zaštitne radionice, otvorena privreda, socijalne kompetencije, gluvi radnici

PRIMJENA MONTESSORI METODE U RADU S DJECOM S POSEBNIM POTREBAMA

Kristina Topić

Sveučilište u Mostaru – Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti,
Odsjek za pedagogiju, Mostar, Bosna i Hercegovina

Pedagoška koncepcija nastala u okviru reformske pedagogije na samom početku 20. stoljeća neizbjježno je povezana s imenom Marije Montessori. Aktualna danas kao i prije 100 godina, Montessori pedagogija postala je predmetom brojnih znanstvenih istraživanja koja su ukazala na to kako djeca iz Montessori škola pokazuju veću motivaciju za učenjem te pozitivan odnos prema radu, za razliku od djece iz drugih škola. Ono što je još važnije, odgajatelji koji u praksi primjenjuju Montessori metodu potvrđuju kako je riječ o pedagogiji koja po svim svojim elementima (poticanju samostalnosti, posebnom odnosu prema pojmu slobode, didaktičkim materijalima, poticajnom okruženju) na najbolji način odgovara na razvojne potrebe djece.

Vodeći se filozofijom i pedagogijom Marije Montessori brojni su vrtići i škole u svijetu odlučili svoj rad usmjeriti prema jednoj od najosjetljivijih grupa – djeci s posebnim potrebama. Primjenom načela, didaktičkih materijala i dosljednim odnosom prema djetetu, koje uvijek treba biti u centru odgojno-obrazovnog programa, uspjela se potvrditi misao vodilja Montessori pedagogije – „Pomozi mi da uradim sam“ i u slučaju djece s posebnim potrebama. U ovom radu je na primjeru studije slučaja petogodišnjeg djeteta kojem je dijagnosticiran poremećaj iz autističnog spektra prikazano kako se primjenom Montessori pedagoških načela, tj. uklanjanjem prisile, kod djeteta potiče primjereno razvoj vještina i sposobnosti ključnih za njegovo funkcioniranje u svakodnevnim aktivnostima.

*Ključne riječi: Montessori pedagogija, djeca s posebnim potrebama,
„Pomozi mi da uradim sam“*

RAZLIČITI PRISTUPI NASTAVNIKA I STRUČNIH SARADNIKA U RADU SA RODITELJIMA DECE SA POREMEĆAJIMA U PONAŠANJU

Maja Petakov Vučelja¹, Svetlana Stojšin²

¹OŠ „Žarko Zrenjanin“, Novi Sad, Srbija

²OŠ „Ivan Gundulić“, Novi Sad, Srbija

Prema ICD-10 klasifikaciji, poremećaji u ponašanju, predstavljaju ponavljanje ili trajno prisustvo obrazaca antisocijalnog, agresivnog i izazivačkog ponašanja. Prilikom organizacije strategija rada sa ovom decom, uspeh je spor ako se ne uključe i roditelji u realizovanju najdelotvornijih načina pružanja podrške. Postoje teorije kojima se objašnjavaju uzroci poremećaja u ponašanju. Veliki broj njih, uzroke ovog poremećaja kod dece pripisuje značaju porodice. Takve teorije su: Teorija učenja po modelu, Kognitivno-bihevioralni model i Sistem model. Uticaj porodice je veliki kako u nastanku poremećaja u ponašanju tako i u redukciji istog. Međutim, u školskoj praksi često se dešava da se deca sa poremećajem u ponašanju etiketiraju kao „nevaspitana“, „bezobrazna“, a njihovi roditelji kao neodgovorni i nezainteresovani za problem. Takav odnos stvara distancu između nastavnog osoblja i roditelja i zbog ovoga, uspeh u radu sa ovom decom je neizvestan. Najdelotvorniji je humanistički pristup u komunikaciji na relaciji roditelj-nastavnik. On podrazumeva uspostavljanje partnerskog odnosa. Po Teoriji frustracije, agresivno ponašanje je prvenstveno posledica frustracije i obrnuto, postojanje frustracije vodi uvek ka nekom obliku agresije. Ako izostane taj partnerski odnos sa roditeljima od strane nastavnika, kod njih se javlja stanje frustracije koju često prate otpori, nepredvidiva ponašanja, bes, napadi, kritikovanje škole... Saradnja sa roditeljima dece sa poremećajem u ponašanju ostvaruje se kroz individualni i grupni rad. Osnovne metoda rada u individualnom kontaktu nastavnika sa roditeljima je: decentracija, pokazivanje empatije, razumevanje za njihove emocije. U grupnom radu, roditeljima se na roditeljskim sastancima prikazuju produkti rada dece sa raznih kreativnih radionica („Moje vrline“, „Da li sam ja ljubičica, gerber ili ruža?“). Voditelji će prikazati kako realizacija navedenog izgleda u praksi.

Ključne reči: poremećaj u ponašanju, roditelj, dete

PRIMENA ASISTIVNE TEHNOLOGIJE U NASTAVNOM PROCESU

*Ivana Mitrović Đorđević, Vojislav Todorović, Biljana Petrović
OŠ "Dušan Dugalić", Beograd, Srbija*

Opšti cilj istraživanja je utvrditi da li postoji napredak u odnosu na uspeh učenika primenom asistivnih tehnologija u nastavnom procesu.

Uzorak je činilo tri odeljenja petog razreda, oba pola, starosne dobi od 12 godina, koji pohađaju OŠ „Dušan Dugalić“ (dva odeljenja su činila eksperimentalnu grupu, a jedno odeljenje je činilo kontrolnu grupu). Eksperimentalnu grupu je činilo 20 ispitanika, u kome je primenjivana asistivna tehnologija u nastavnom procesu, dok je kontrolnu grupu činilo osam ispitanika koji nisu koristili asistivnu tehnologiju u nastavi tokom istraživanja. Uzorak je ujednačen prema uzrastu ($p \leq 1,000$) i polu ($p \leq 0,398$).

Uvidom u školsku dokumentaciju analizirane su ocene svih učenika petog razreda koji su učestvovali u istraživanju iz svih predmeta na polugodištu i na kraju školske godine.

U statističkoj obradi podataka korišćene su metode deskriptivne statistike i χ^2 test.

Rezultati istraživanja ukazuju na to da ispitanici koji su u nastavi koristili asistivnu tehnologiju imaju statistički značajno bolji uspeh od ispitanika koji nisu koristili asistivnu tehnologiju ($H=20,438$; $p \leq 0,000$). Nije utvrđena statistička značajnost u odnosu na primenu asistivnih tehnologija između polova ($H=0,705$; $p=0,401$).

Ključne reči: asistivna tehnologija, nastava, uspeh

DECA SA SMETNJAMA U RAZVOJU I POTEŠKOĆAMA U UČENJU U OSNOVnim ŠKOLAMA NA GO ČUKARICA

Ljiljana Veljković, Aleksandra Radojičić, Jovana Andelković,

Aleksandra Bukovica

OŠ „Miloje Pavlović”, Beograd, Srbija

Kroz dugogodišnju saradnju sa predškolskim i školskim ustanovama na teritoriji opštine Čukarica ukazala se potreba za detekcijom i korektivnim radom sa decom sa smetnjama u razvoju i teškoćama u učenju. Pokazalo se da vaspitači i učitelji imaju probleme u radu sa ovom decem, jer nisu edukovani ni za detekciju ni za adekvatan pristup toj deci. Sve ono što je neophodno bilo kom detetu, neophodno je i detetu sa smetnjama u razvoju i teškoćama u učenju, čak i više od toga. U razvojnog periodu ovoj deci je potrebna organizovana pomoć i podrška porodice, stručnjaka, uže i šire društvene zajednice, kako bi maksimalno ostvarila svoje mogućnosti u skladu sa individualnim sposobnostima. Mišljenja smo da naše istraživanje može biti višestruko korisno, prvenstveno za decu i porodice u kojima žive, za sve one koji učestvuju u obrazovno-vaspitnom procesu i širu društvenu zajednicu. Naša namera je da numerički iskažemo broj dece sa smetnjama u razvoju i teškoćama u učenju na teritoriji opštine Čukarica, u cilju blagovrenog korektivnog rada sa ovom decem, što podrazumeva uključivanje defektologa različitih profila u stručne službe predškolskih i školskih ustanova. Ne postoje precizni podaci o procentu dece sa smetnjama u razvoju i teškoćama u učenju kod nas, već se zasnovaju na procenama preuzetim iz strane literature. Cilj našeg istraživanja je da do tih egzaktnih podataka dođemo. Cilj rada: 1) Numeričko predstavljanje broja dece sa smetnjama u razvoju i teškoćama u učenju na teritoriji opštine Čukarica; 2) Identifikovanje smetnji i teškoća radi što ranije detekcije, dijagnostike i primene adekvatnog tretmana kod dece školskog uzrasta; 3) Proučavanje učestalosti smetnji i teškoća kod dece u određenoj populaciji radi preduzimanja odgovarajućih mera. Metode rada: 1) Anketiranje učitelja školskih ustanova, i 2) Statistička obrada dobijenih podataka i analiza rezultata. Rezultati istraživanja biće tabelarno prikazani i analizirani.

Ključne reči: deca sa smetnjama u razvoju, statistička obrada, anketiranje, upitnik

REHABILITACIJA GLASA PACIJENATA SA PAREZOM I/ILI PARALIZOM GLASNICA

Mila Veselinovic^{1,2}, Slobodan Mitrović^{1,2}, Renata Škrbić¹,

Nina Brkić Jovanović¹, Sanela Slavković¹

¹Univerzitet u Novom Sadu – Medicinski fakultet, Novi Sad, Srbija

²Klinički centar Vojvodine, Klinika za ORL, Novi Sad, Srbija

Disfonije uzrokovane jednostranom i obostranom parezom i paralizom glasnica spadaju u grupu primarnih neurogenih poremećaja glasa. Kao etiološki faktori, u nastanku pareze i paralize glasnica, najčešće se opisuju povrede ili oštećenja rekurentnog nerva. Vokalna rehabilitacija je sastavni deo konzervativnog tretmana pacijenata sa disfonijom. Ovi pacijenti se neretko upućuju i na psihološko savetovanje ili terapiju.

Cilj rada je da se utvrdi uticaj rehabilitacije glasa na subjektivne, objektivne i aerodinamske parametre glasa pacijenata koji su bili uključeni u terapijski postupak.

U istraživanje je bilo uključeno 23 pacijenta prosečne starosti 55,8 godina, sa Klinike za bolesti uva, grla i nosa Kliničkog centra Vojvodine, koji su imali vokalnu rehabilitaciju trajanju od 6 do 10 nedelja. Pre tretmana urađena je objektivna analiza glasa (Praat program), samoprocena glasa Indeksom vokalnog hendikepa (*Voice Handicap Index, VHI*) i aerodinamsko ispitivanje glasa procenom Maksimalnog fonacijskog vremena za glas A (*Maximal Phonatory Time, MPT*). Iste analize su ponovljene i po završetku rehabilitacije.

Pre rehabilitacije glasa, svi pacijenti su imali evidentnu disfoniju sa izraženom pneumofoničnošću glasa. Nakon terapije, stepen disfonije kod svih pacijenata je bio smanjen ili je fonacija bila uredna. Objektivna akustička analiza je pokazala da je posle rehabilitacije visina glasa je u granima normalnih vrednosti ali nije dobijena statistička značajnost u pogledu visine glasa (F0) pre i posle tretmana. Rezultati samoprocene glasa pokazuju statistički značajno poboljšanje ($p<0,001$) ukupnog rezultata na VHI skali u odnosu na vrednosti pre rehabilitacije. Ispitivanje aerodinamskog parametra glasa (MPTa) pokazuje statistički značajno poboljšanje u dužini produkcije vokala A posle završetka rehabilitacije ($p<0,001$).

Vokalna rehabilitacija ima koristan efekat na kvalitet glasa kod disfonije sa parezom i paralizom glasnica i pozitivno deluje na različite akustičke parametre.

Ključne reči: disfonia, vokalna rehabilitacija, akustički parametri

FAKTORI KOJI UTIČU NA UKLJUČIVANJE DECE SA TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U VRTIĆE I NAČINI PODRŠKE

Marija Milivojević

Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine Beograd,
Stacionar za majku i dete – Dnevni centar „Impuls“, Beograd, Srbija

Prema Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja „Lica sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom imaju pravo na obrazovanje i vaspitanje koje uvažava njihove obrazovne i vaspitne potrebe u redovnom sistemu obrazovanja i vaspitanja uz pojedinačnu, odnosno grupnu dodatnu podršku ili u posebnoj predškolskoj grupi ili školi u skladu sa ovim i posebnim zakonom“. U praksi postoje teškoće u ostvarivanju ovog prava. Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine uspostavlja novu praksu podrške porodicama dece sa smetnjama u razvoju kroz uslugu Dnevni centar Impuls, koja nastoji da omogući povezivanje porodica i deteta sa smetnjama u razvoju sa postojećim sistemima podrške u zajednici.

Cilj ovog teorijsko-metodološkog istraživanja je identifikovanje faktora koji direktno utiču na uključivanje deteta u vrtić, a tiču se samog deteta, porodice i sistema, kao i identifikovanje stavova i strahova roditelja i sistema koji doprinose uključivanju ili isključivanju deteta u vrtić i pozicija postojećih načina podrške. Rad koristi podatke prikupljene tokom pružanja usluge: intervju sa uključenim porodicama u program Impulsa, Upitnik za roditelje i analiza sekundarnih izvora podataka, odnosno analiza postojeće dokumentacije Centra. Smatramo da eksperimentalna praksa daje dobre putokaze za unapredjenje poštovanja ovog esencijalnog prava.

Ključne reči: deca sa smetnjama u razvoju, pravo na obrazovanje, uključivanje u vrtić, podrška porodicama

TRETMAN U SLANOJ PEĆINI

Tanja Dumanović, Salim Goranac
OŠ „Sava Jovanović Sirogojno“, Zemun, Srbija

Pored osnovne delatnosti, naša škola se trudi da deci obezbedi i druge sadržaje za zdravije i kvalitetnije provođenje vremena u školi, a u skladu sa savremenim dostignućima. U tom kontekstu je, zahvaljujući donaciji Fondacije „Dragica Nikolić“, opremljena Slana pećina, čime je našim korisnicima omogućeno da osete pozitivan uticaj soli na respiratorni sistem.

Slana pećina, kao specijalizovano aero okruženje, obloženo je solju, ima stalnu temperaturu i vlažnost vazduha, čime se postiže mikroklima bez alergena i drugih štetnih mikroorganizama, što pogoduje ublažavanju problema respiratornog trakta. Opremljena je i muzičkim uređajem, kao i uređajem koji proizvodi svetlosne efekte, te pruža mogućnost za realizaciju različitih sadržaja.

Haloterapija prestavlja tretman udisanja čestica soli, tj. inhaliranje solima i ima širok spektar pozitivnog uticaja na organizam.

Boravak u slanoj pećini, osim dobrobiti za zdravlje i relaksaciju, pruža mogućnost za realizaciju edukativnih sadržaja. Za svako dete, uz obveznu saglasnost roditelja, timski se izrađuje plan tretmana u slanoj pećini, koji sadrži dinamiku, trajanje, vrstu aktivnosti i ishode.

Kombinacijom realizacije edukativnih sadržaja i terapijskog efekta slane pećine, doprinosi se boljoj stimulaciji svih čula i kinestetskih osećaja, poboljšanju psihofizičkog i zdrastvenog stanja.

Ovim radom želimo da prikažemo koje su sve dobiti tretmana u slanoj pećini i kako ih koristimo u realizaciji planiranih sadržaja.

Ključne reči: slana pećina, savremeni oblici tretmana, poboljšanje zdravstvenog stanja, bogaćenje čulnih doživljaja

STAV UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU O TJELOVJEŽBENIM AKTIVNOSTIMA

Đina Brlečić, Mateja Bublić¹

¹OŠ Luka Sesvete, Zagreb, Hrvatska

Za normalan rast i razvoj uz ostale biotičke potrebe, neizostavno mjesto ima kretanje. Bez obzira na životnu dob ili spol, čovjeku su svojstveni razni pokreti i gibanja za zadovoljavanje osnovnih potreba u danu. Djeci je svojstvena igra.

Kroz nju dijete fizički, emocionalno i intelektualno napreduje. Od najmanje dobi kada ima urođen nagon za kretanjem pa kroz odrastanje kada se sve više razvija potreba za postizanjem vlastitih uspjeha.

S učenicima koji imaju teškoće u razvoju provodi se inkluzivno obrazovanje u osnovnim školama diljem Republike Hrvatske. Učenici s intelektualnim teškoćama obuhvaćeni ovim istraživanjem u djelomičnoj integraciji pohađaju nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. Kroz upitnik sunavedeni učenici izrazili svoj stav o tjelovježbenim aktivnostima u školi i slobodnome vremenu, razini motoričkih znanja te vlastitim navikama i potrebama za vježbanjem i aktivnim sudjelovanjem.

Suradnja učitelja tjelesne i zdravstvene kulture, stručnih suradnika i roditelja važna je zbog izrade ciljanog programa vježbanja u školi za navedenu populaciju učenika. Također, predložit ćemo programe koji se provode u gradu Zagrebu i okolicu, a svojim sadržajima višestruko pomažu djeci s teškoćama u razvoju.

Vježbanje izravno utječe na kinantropološka obilježja djeteta. Na transformaciju morfoloških obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti. Aktivacijom navedenih obilježja, pozitivno se pobuđuju i ostala antropološka obilježja, a time se podiže razina zdravlja i kvaliteta življena.

Ključne riječi: učenici s teškoćama u razvoju, inkluzija, tjelovježbene aktivnosti

PRIKAZ TRETMANA KOD DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU UZ PRIMENU INTERAKTIVNE TABLE

Jelena Stojanovski, Dubravka Janić
Udruženje LOGOPEDIČ, Pančevo, Srbija

Asistivna tehnologija obuhvata instrumente, aparate, sredstva i uređaje koje deca sa smetnjama i teškoćama u razvoju koriste da bi obavila zadatke koje inače ne bi mogla da realizuju, kao i alatke pomoći kojih zadatke deca mogu da ostvare lakše, brže i bolje. Ti instrumenti mogu da budu industrijski proizvodi (tablet, interaktivna tabla i sl.) ili alatke iz domaće radinosti (npr. hvataljka za olovku).

Interaktivna tabla (*SMART board interactive whiteboards*) je zamena za tradicionalnu tablu. Interaktivna tabla je kombinacija mogućnosti: računara, projektoru i velikog ekrana koja može da kontroliše računar, s toga terapeuti i deca mogu da komuniciraju na osnovu slika koje se pokazuju putem projektoru na velikom ekranu. Po tabli se može pisati specijalnim olovkama ili pritiskom prsta. Praktična primena interaktivne table nam ukazuje na sledeće pozitivne strane: privlačenje i zadržavanje pažnje kod dece; bolja motivisanost dece; višestruko korišćenje slika, crteža; stimulacija vizuelne, auditivne i taktilne percepcije putem interaktivnih igara.

U radu na interaktivnoj tabli defektolozi se vode sledećim aspektima učenja kod dece sa smetnjama i teškoćama u razvoju: 1. Senzorni stimulus (da li dete dobro vidi, cuje); 2. Hotimična pažnja (da li dete može da održi pažnju ili ne može); 3. Razumevanje (može li razumeti ono što od njega tražimo); 4. Određen odgovor (da li ono zna šta se od njega zahteva); 5. Organizacija i izvršenje (može li samo da krene da uradi i da završi); 6. Povratna informacija (može li ono kontrolisati i znati da li je nešto dobro odradilo ili nije).

U radu sa decom sa smetnjama i teškoćama u razvoju je bitno da se metode i sredstva biraju adekvatno dečjem uzrastu, njihovom iskustvu i interesovanjima, a neke od preporučenih vežbi na interaktivnoj tabli pomažu deci da lakše nauče i primene svoje znanje i kontrolišu svoje ponašanje za koje se nauče.

Ključne reči: asistivna tehnologija, interaktivna tabla, praktična primena

ISCELITELJSKI VRT – PROJEKAT UREĐENJA ŠKOLSKOG DVORIŠTA

*Salim Goranac, Tanja Dumanović, Ana Nikolić
OŠ „Sava Jovanović Sirogojno“, Zemun, Srbija*

Školsko dvorište je najzanimljivije mesto u školskom kompleksu, mesto za igru, razonodu, rekreaciju, učenje, jednom rečju, mesto sa puno potencijala. Zahvaljujući Fondaciji „Dragica Nikolić“, zamisli Salima Goranca, direktora škole i idejnog projektu „Isceliteljski vrt“ pejzažnog arhitekte Nade Zeremski, naša škola je u mogućnosti da uredi dvorište po standardima koji odgovaraju i zadovoljavaju sve potrebe učenika, a u skladu su sa savremenim metodama rada sa decom sa posebnim potrebama. Isceliteljski vrt čine ravnomerno raspoređene i opremljene zone različitih namena za boravak dece na otvorenom: igrališta, terapijski vrt i voćnjak.

Stimulisanje motornih aktivnosti se odvija u zonama igrališta. Za tu namenu su predviđeni objekti za igru koji zahtevaju osećaj za ravnotežu i oprema čijom upotrebom se jačaju mišići tela. Boravak napolju pruža mogućnosti za manipulisanje sitnim predmetima. U okviru ovog dela vrta, predviđena je i grupa lakih, pokretnih elemenata koji se mogu koristiti u različitim kombinacijama.

Zonu senzorne integracije čine elementi od različitog materijala koji stimulišu sva čula i pojavljuju se svuda. Vegetacija je raznovrsna i ima niz varijacija u oblicima, boji, mirisu i teksturi kore stabla i lišća. Zemlja, pesak, šljunak imaju različite teksture i stvaraju različiti osećaj za dodir. Cvrkut ptica, razne zvečkalice okačene o grane drveća ili objekte za igru, muzički kutak u vrtu sa raznim objektima koji mogu proizvesti zvukove pružaju mogućnost za razvijanje audio opažaja.

Isceliteljski vrt je multisenzorno opremljen i komunikacijski dobro organizovan prostor, predstavlja terapijsku celinu jer omogućuje hortikulturalnu terapiju, muzikoterapiju, terapiju igrom i pokretom, art terapiju, senzomotornu i psihomotornu stimulaciju, a i odmor i relaksaciju.

Ključne reči: senzomotorna integracija, psihomotorne vežbe, igra

INKLUZIONICA

Ana Nikolić, Nataša Mandić
OŠ „Sava Jovanović Sirogojno“, Zemun, Srbija

U okviru partnerske saradnje OŠ „Sava Jovanović Sirogojno“, Zemun i redovnih škola na teritoriji opštine Surčin, defektolozi u okviru mobilnog tima pružaju dodatnu podršku učenicima kojima je podrška potrebna prema rešenju interresorne komisije uz svakodnevnu razmenu informacija i profesionalnih iskustava između defektologa, pedagoga i učiteljica i individualne razgovore sa roditeljima u cilju savetovanja i uključivanja u buduće aktivnosti.

Kroz jednogodišnji projekat realizovane su inkluzivne aktivnosti koje su uključile učenike pomenutih škola s ciljem njihovog međusobnog upoznavanja, saradnje i stvaranja povoljne socijalne klime, kao i prostora za bolje ostvarenje obrazovno – vaspitnih ciljeva: Novogodišnja inkluzivna družionica, Uskršnja čarolija, Izložba likovnih radova, Inkluzivni časovi, Novogodišnji inkluzivni maskenbal. Svi učenici, kao i njihovi roditelji su dali svoj doprinos u izradi dekorativnih predmeta.

Izložbu likovnih radova učenika sa teškoćama u intelektualnom razvoju posetili su vršnjaci iz redovnih razreda sa učiteljicama. Povratne informacije posetilaca izložbe su pozitivni komentari i pohvale, što je do prinelo povećanju motivacije i samopouzdanja autorima likovnih radova.

Primetan je porast zainteresovanosti za obrazovne zadatke učenika uključenih u program podrške (prema izveštajima učiteljica i roditelja). Deca koja su imala prilike da se upoznaju i da sarađuju druže se u toku školskih odmora, uključuju se u vannastavne aktivnosti sa vršnjacima odeljenja redovne škole. Vršnjaci su toleratniji i lakše prihvataju saradnju, pomažu i poštuju razlike, a veličaju sličnosti što govori u prilog inkluzivnoj atmosveri.

Inkluzionica je naša nova učionica koja nam daje prostor i vreme gde svi možemo biti jednakо vredni, uspešni i ponosni na to što jesmo.

Ključne reči: podrška, inkluzivne družionice, savetodavni rad

METODIČKI PRISTUPI U RADU SA DECOM SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Biljana Vujsasin
Visoka škola strukovnih studija za vaspitače
„Mihailo Palov“, Vršac, Srbija

U radu se sagledava doprinos savremenih metodičkih pristupa deci sa smetnjama u razvoju na predškolskom uzrastu. Polazi se od činjenice da se individualizovano podučavanje u svom najčistijem obliku dešava onda kada su vaspitač i dete u interakciji, te se sagledava pedagoška vrednost *floor-time* pristupa.

Ključne reči: deca, smetnje, metode, floor-time

TEŠKOĆE U PISANJU UČENIKA NIŽIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE – POGLED IZ PERSPEKTIVE NASTAVNIKA RAZREDNE NASTAVE

Marina Vujanović¹, Danijela Ilić-Stošović², Ivana Sretenović³

¹OŠ „Miodrag Matić”, Beograd, Srbija

²Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i
rehabilitaciju, Beograd, Srbija

³Savez za cerebralnu i dečiju paralizu Srbije, Beograd, Srbija

Pisanje, kao kompleksna motorno-kognitivna veština zahteva koordinisano angažovanje mnogobrojnih sposobnosti. Kako predstavlja aktivnost kojoj se u školi posvećuje najviše pažnje i u čijem savladavanju se mnogi učenici suočavaju sa problemima, nastavnici razredne nastave ocenili su važnost aktivnosti koje su značajne za veštinu pisanja. Istraživanje je sprovedeno u tri osnovne škole u Beogradu, a uzorak je formiran od 37 nastavnika, starosti od 25 do 60 godina (46% uzorka su ispitanici starosti od 41 do 50 godina), pri čemu najveći deo nastavnika, 41% ima između 11 i 20 godina radnog staža. Kao instrument procene korišćena je skala Likertovog tipa sa 19 pitanja. Nastavnici u svakom odeljenju uočavaju učenike sa teškoćama u pisanju i smatraju da je njihova rana identifikacija jako bitna (97,3%). Iako većina nastavnika (83,8%) odmah obavesti stručnu službu, blagovremenu podršku dobija samo 43,2% nastavnika. Slažu se sa tvrdnjom da je za rad sa ovom grupom učenika neophodno dodatno stručno usavršavanje (91,9), kao i da je defektolog neophodan član stručnog tima (94,6). Najveći broj nastavnika (89,2) učenike koji sporo i/ili nečitko pišu ne vide kao lenje učenike, ali se 27,1% slaže da ovi učenici ostvaruju lošija školska postignuća. Smatraju da je pažnja najznačajnija sposobnost koja je povazana sa pisanjem (86,5%) i čiju je deficit u najvećoj korelaciji sa teškoćama u pisanju, a zatim orijentacija u prostoru (78,4), odgovarajući hvat olovke (70,3), vizuomotorna koordinacija i diskriminacija boja, oblika i veličina (64,9%), ali ne prepoznaju značaj taktilne i kinestetičke percepcije kao determinante koje su povezane sa pisanjem. Vaspitno-obrazovni rad po individualizovanom pristupu organizuje 91,9% nastavnika, iako 89,2 smatra da im je za to ipak neophodna pomoć defektologa. Iako se zbog malog uzorka dobijeni rezultati ne mogu generalizovati, posebna pažnja u inkluzivnim uslovima se mora posvetiti angažovanju defektologa kao člana stručnog tima škole, kako se nastavnici razredne nastave ne bi suočavali sa problemima prilagođavanja nastavnog procesa učenicima koji imaju teškoće u pisanju.

Ključne reči: defektolog, prilagođavanje nastavnog procesa, teškoće u pisanju

PORODIČNI SMEŠTAJ KAO MODEL PODRŠKE DECI I ODRASLIMA SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Tamara Borisavljević, Svetlana Milenković
Centar za porodični smeštaj i usvojenje Beograd, Beograd, Srbija

Veliki broj dece sa razvojnim smetnjama je, na žalost, bio uskraćen za pravo odrastanja u porodici i je smešten u institucije, jer njima i njihovim roditeljima nije bila blagovremeno pružena društvena podrška. Mnogi od njih su postali odrasli ljudi bez dana iskustva života u porodici, u udaljenim ustanovama nalik azilima.

Poslednjih godina, u okviru reformskih procesa se ulažu veliki napori da se ovakvo stanje promeni. Razvoj porodičnog smeštaja za decu i mlade sa smetnjama u razvoju pružio je velikom broju dece šansu da se razvijaju u stimulativnoj sredini i budu uključeni u društvene proceze. Kroz niz projekata i kreiranje edukativnih programa za pripremu i podršku pružaocima usluga – hraniteljskim porodicama stvoreni su preduslovi za adekvatnu brigu o ovoj grupi dece i mladih kroz dva oblika zaštite – hraniteljstvo uz intenzivnu i/ili dodatnu podršku i povremenih porodični smeštaj. Povremeni porodični smeštaj je vid podrške koji prevenira izgaranje bioloških porodica koje brinu o detetu sa smetnjama u razvoju i obezbeđuje bolji kvalitet brige o detetu.

Najveći strah roditelja odraslih osoba sa smetnjama u razvoju je što će biti sa njihovom decom kada oni više ne budu mogli da brinu o njima. Zbog toga je veoma važno razvijanje porodičnog smeštaja za odrasle osobe sa različitim oblicima invaliditeta, što bi im omogućilo kontinuitet aktivnog života i uključenosti u zajednicu kojoj pripadaju.

Ključne reči: porodični smeštaj, podrška biološkoj porodici

PROCENA ISPOLJAVANJA PSIHOSOCIJALNIH PROBLEMA KOD DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA NA OSNOVU UPITNIKA PSC-35 (PEDIATRIC SYMPTOM CHECKLIST-35)

Sanja Drača

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kruševcu, Kruševac, Srbija

Cilj ove studije je utvrditi opravdanost primene instrumenta Pediatric Symptom Checklist-35 (PSC-35) za procenu ispoljavanja psihosocijalnih problema kod dece predškolskog uzrasta od strane vaspitača u predškolskim ustanovama.

U istraživanje je uključeno 49 dece, uzrasta 4-7 godina, selektovanih u dve uzrasne grupe i prema polu.

U ukupnom uzorku je kod 16% dece registrovana pozitivnost na ukupnom PSC-35 skoru, odnosno prisutvo bihevioralnih i afektivnih problema. Kod 14% dece su registrovani simptomi depresije i anksioznosti, kao i problemi u ponašanju, a kod 12% dece deficit pažnje. Kod dece mlađeg uzrasta je registrovana veća učestalost bihevioralnih i afektivnih problema u odnosu na decu starijeg uzrasta (22% vs. 12%), kao i značajno ($p<0,01$) više srednje vrednosti skora na ukupnom PSC-35 i skorova na svim podskalama upitnika u odnosu na decu starijeg uzrasta. Dečaci mlađeg uzrasta su imali značajno više srednje vrednosti skora na ukupnom PSC-35 ($p<0,05$), kao i skora na podskali depresije/anksioznosti ($p<0,01$) u poređenju sa dečacima starijeg uzrasta, dok su devojčice mlađeg uzrasta imale značajno ($p<0,01$) više srednje vrednosti skora na ukupnom PSC-35, kao i skorova na svim podskalama upitnika u odnosu na devojčice starijeg uzrasta. Kod dece mlađeg uzrasta su najučestaliji bili simptomi depresije i anksioznosti (22%), a kod dece starijeg uzrasta problemi u ponašanju (12%).

Bihevioralni i afektivni problemi su bili učestaliji kod dečaka u odnosu na devojčice (21% vs. 12), što je bilo uočljivije na starijem uzrastu (17% vs. 7%). Kod devojčica su najčešće opservirani simptomi depresije i anksioznosti, kao i problemi u ponašanju (12%), dok je kod dečaka najčešće opserviran deficit pažnje (21%).

Rezultati ove studije ukazuju na opravdanost primene pomoćnih instrumenata za procenu ispoljavanja psihosocijalnih problema od strane vaspitača kod dece predškolskog uzrasta, obzirom da pravovremeno detektovanje otvara put za kliničku evaluaciju ovih poremećaja i primenu odgovarajućih mentalno-higijenskih mera.

Ključne reči: psihosocijalni problemi, predškolski uzrast, instrument PSC-35

SPECIFIČNOSTI PROGRAMA RADA U DNEVNOM CENTRU „IMPULS“

Nina Stamenčić, Sandra Dragović
Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine – Dnevni centar „Impuls“, Beograd, Srbija

Dnevni centar (DC) „Impuls“ je nova usluga u sistemu dečije zaštite Srbije namenjena deci ranog uzrasta (od rođenja do 7 godina) sa teškoćama u razvoju, a pilotira se u okviru Centra za zaštitu odojčadi, dece i omladine (CZODO) Beograd, Zvečanska 7.

„Impuls“ je inovativni model u radu sa decom sa teškoćama u razvoju i njihovim porodicama. Grupa dece koja je uključena je heterogena, deo grupe su deca koja su na smeštaju u CZODO Zvečanska, a drugi deo grupe čine deca koja su u svojim biološkim, hraniteljskim i usvojiteljskim porodicama. Program pruža podršku deci i porodicama dece s ciljem da stimuliše razvoj dece i podrži porodicu kako bi deca i porodice maksimalno iskoristila svoje kapacitete, ostvarila svoja prava i uključila se u lokalnu zajednicu. U DC-u je naglašen značaj rane intervencije koja se sprovodi kroz sveobuhvatne aktivnosti. Ovaj rad predstavlja uslugu „Impuls“, kontekst nastanka, ciljnu grupu, ciljeve rada, program rada kao i njegove specifičnosti. Ukazuje na značaj rada sa roditeljima, podršku u odnosu roditelja sa drugim uslugama u lokalnoj zajednici. Takođe, ovaj rad prezentuje prve rezultate u dosadašnjoj praksi i daje određene preporuke i smernice za delovanje u oblasti podrške porodicama dece i deci sa teškoćama u razvoju.

Ključne reči: rana intervencija, porodica dece sa teškoćama u razvoju, socijalni model, rani razvoj

RAZVOJ VEŠTINA SAMOZASTUPANJA OSOBA SA INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU – PRELIMINARNO SAOPŠTENJE*

Srećko Potić¹, Goran Nedović¹, Milovan Marković²,

Mirjana Đorđević¹, Ivana Sretenović¹

¹Resursni centar za specijalnu edukaciju, Beograd, Srbija

²Srednja zanatska škola, Beograd, Srbija

U skladu sa težnjama specijalne edukacije i rehabilitacije za što potpunjom socijalnom integracijom osoba sa smetnjama u razvoju i njihovom adekvatnom participacijom u društvenoj zajednici, Resursni centar za specijalnu edukaciju je realizovao programske aktivnosti usmerene na razvoj veština samozastupanja osoba sa intelektualnom ometenošću. Korisnici programskih aktivnosti su osobe sa lakom intelektualnom ometenošću, stručnjaci koji su u direktnom radu sa pripadnicima ove populacije, ali i članovi šire društvene zajednice.

U početnoj fazi realizacije programa izvršena je inicijalna procena razvijenosti veština samozastupanja osoba sa intelektualnom ometenošću instrumentom *Self-Determination and Self-Advocacy Skills Questionnaire – Student form* (Miller, Lombard & Corbey, 2007), kao i inicijalna procena informisanosti i stavova stručnjaka prema samozastupanju osoba sa intelektualnom ometenošću instrumentom *Self-Determination and Self-Advocacy Skills Questionnaire – Teacher form* (Miller, Lombard & Corbey, 2007). Uzorak je činilo 120 osoba sa intelektualnom ometenošću i 140 stručnjaka koji se profesionalno bave edukacijom i rehabilitacijom osoba sa intelektualnom ometenošću, sa teritorije Grada Beograda.

Po sticanju uvida u problematiku, realizованo je osam radionica za razvoj veština samozastupanja, namenjenih osobama sa intelektualnom ometenošću, u kojima su voditelji radionica kroz diskusiju, igre uloga i dramatizaciju podsticali razvoj sledećih veština: asertivnosti i komuniciranja, vršenja izbora, rešavanja problema i donošenja odluka i preuzimanja odgovornosti za iste. Takođe, realizovan je i trening stručnjaka za razvoj veština samozastupanja kod osoba sa intelektualnom ometenošću, kroz četiri radionice u kojima su stručnjaci imali priliku da steknu nova znanja o savremenim pristupima u radu sa osobama sa intelektualnom ometenošću, kao i da interaktivno razmene svoja iskustva i razreše dileme vezane za problematiku samozastupanja osoba sa intelektualnom ometenošću.

Po okončanju radioničarskog rada, izvršena je finalna procena, na isti način i istim instrumentima kao i inicijalna. Rezultati ukazuju na statistički

* Rad je proistekao iz programa „Radionice za razvoj veština samozastupanja osoba sa intelektualnom ometenošću“ čiju realizaciju finansira Gradska uprava Grada Beograda – Sekretarijat za socijalnu zaštitu.

značajno podizanje nivoa veština samozastupanja kod osoba sa intelektualnom ometenošću koje su prošle trening ($p<0,001$) i statistički značajno podizanje nivoa informisanosti i poboljšanje stavova stručnjaka o značaju samozastupanju osoba sa intelektualnom ometenošću ($p<0,001$), nakon sprovedenog treninga.

Na osnovu realizovanih programskih aktivnosti i evaluacije efektivnosti programa, možemo zaključiti da su kod naših ispitanika sa intelektualnom ometenošću nedovoljno razvijene veštine samozastupanja, kao i da informisanost i stavovi stručnjaka o samozastupanju osoba sa intelektualnom ometenošću nisu potpuno afirmativni, ali i da je efektivnost realizovanih aktivnosti zadovoljavajuća, s obzirom da je došlo do statistički značajnih promena u procenjivanim oblastima nakon sprovedenog treninga.

Ključne reči: samozastupanje, intelektualna ometenost, socijalna integracija

SAMOPOŠTOVANJE I BEZNADEŽNOST KOD MLADIH KOJI SU KORISNICI USLUGE „STANOVANJE UZ PODRŠKU”

Jelisavka Milošević, Željka Bozalo
Dom za decu i omladinu bez roditeljskog staranja „Spomenak”, Pančevo, Srbija

Pojedini aspekti života kao i individualne karakteristike mladih ljudi u različitom stepenu dovode do samopoimanja individue. Depresivni simptomi i gubitak samopoštovanja su česta stanja u adolescentskom periodu. Međutim, dok se jedan deo javlja u okviru razvojnih promena, drugi deo će prerasti u patologiju. U ovom radu pokušavamo da ispitamo nešto čime se nije bavilo mnogo autora, a to je pitanje samopoimanja mladih ljudi koji borave u „Stanovanju uz podršku”, nakon što su detinjstvo i mladost proveli u instituciji socijalne zaštite ili u hraniteljskoj porodici, i nalaze se na korak do osamostaljenja.

Osnovna ideja rada je da što bolje razumemo samopoštovanje i depresivne simptome kod mladih korisnika „Stanovanja uz podršku”. Cilj sprovedenog istraživanja je bio utvrditi da li postoji razlika u stepenu samopoštovanja i doživljaju beznadežnosti kod naše grupe ispitanika iz zaštićenog stanovanja i opšte populacije.

U istraživanju je učestvovalo osmoro adolescenata, četiri mladića i četiri devojke, uzrasta 19 do 26 godina, čija je dužina boravka u stanicima od mesec dana do devetnaest meseci. Troje mladih dolazi iz hraniteljske porodice, dok je njih pet boravilo u instituciji. Četvoro mladih je zaposleno, četvoro nezaposleno, dok je visina prihoda od 0 do 40.000 hiljada dinara.

Instrumenti koji su primjenjeni u istraživanju jesu Rozenbergova skala globalnog samopoštovanja (*Rosenberg Self-Esteem Scale*) i Bekova skala beznadežnosti (*Beck Hopelessness Scale*). *Zbog izuzetno malog uzorka, u statističkoj obradi korišćeni su neparametrijski testovi* (Hi kvadrat test i Spirmanov test korelacije).

Rezultati istraživanja pokazuju da ne postoji značajna razlika u stepenu samopoštavanja i doživljaju beznadežnosti između grupe mladih u „Stanovanju uz podršku” i opšte populacije. Utvrđeno je da postoji pozitivna povezanost između visine prihoda i samopoštovanja, uzrasta ispitanika i doživljaja beznadežnosti, kao i visine prihoda i dužine boravka u zaštićenom stanovanju. Drugim rečima, mlađi koji više zarađuju imaju veći nivo samopoštovanja, što su stariji, beznadežnost je veća.

Ključne reči: *beznadežnost, samopoštovanje, stanovanje uz podršku*

TEORIJA I PRAKSA UKLJUČIVANJA I UČEŠĆA SVIH UČENIKA ŠKOLSKOG UZRASTA U OBRAZOVNI SISTEM HERCEGOVAČKO-NERETVANSKOG KANTONA

Enisa Gološ¹, Đenana Peco², Aida Milavić³

¹Pedagoški zavod, Mostar, Bosna i Hercegovina

²Srednja tekstilna i poljoprivredna škola, Mostar, Bosna i Hercegovina

³Centar za djecu i omladinu „Los Rosales“, Mostar, Bosna i Hercegovina

U radu je predstavljena teorijska osnova, pravni okvir Hercegovačko-neretvanskog kantona za školovanje učenika sa posebnim potrebama. Istovremeno, ukazano je na teorijsku osnovu pedagoških standarda i normativa te Konvenciju o pravima deteta kao posebno važnu.

Polazište i osnova istraživanja u ovom radu jesu deca obuhvaćena radom u Centru „Los Rosales“ koji okuplja, pored učenika uključenih u nastavni proces, i decu od ranog detinjstva do zrele dobi, konkretno do 21. godine života. Potom se gledište pomerilo na srednjoškolski uzrast i nastavak školovanja učenika u Srednjoj tekstilnoj i poljoprivrednoj školi gde se stiče zvanje pomoćnog krojača.

I dok na jednoj strani imamo teoriju, cilj rada je bio da ukaže na primere dobre prakse kako na nivou Centra tako i na nivou srednje škole. Zbog toga je korišteno pedagoško iskustvo dugogodišnjih prosvetnih radnika koji su u nameri da osvetle praksu proveli ispitivanje. Dakle, rad je nastao kao proizvod promišljanja i analize postojećeg stanja korištenjem instrumenta samovrednovanja što je dovelo do određenih rezultata i izdvajanja zaključaka. Pre svega, to je potreba za stalnom edukacijom nastavnog kadra, zatim donošenjem pravilnika o osnovnoškolskom i srednjoškolskom vaspitanju i obrazovanju učenika sa posebnim potrebama, kontinuiranom radu na izradi i usvajanju individualiziranih nastavnih planova i programa prilagođenih potrebama svakog učenika te praćenje i utvrđivanje psihofizičkog stanja deteta/učenika. Kao posebnost navodimo potrebu za povećanjem broja zanimanja u skladu sa potrebama i mogućnostima školovanja navedenih učenika, odnosno uključivanjem istih u redovan nastavni proces bez izdvajanja jer je to ono što se zagovara inkluzivnim vaspitanjem i obrazovanjem – stvoriti jednakе mogućnosti za svako dete.

Ključne reči: teorija, praksa, osnovnoškolski nivo, srednjoškolski nivo

DECA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU I MOGUĆNOSTI TERAPIJE GOVORA U VRTIĆU

Radmila Zeba
Zagreb, Hrvatska

Zastupljenost govorno-jezične patologije u dečjem vrtiću, raznolika je i različita, obzirom na etiologiju, simptome, udružene smetnje i manifestacije kako u dece urednog psihofizičkog razvoja tako i kod dece s teškoćama u razvoju. Komparativnim prikazom slučaja devojčice i dečaka iste kronološke dobi, ali različite etiologije i simptomatologije, osvrnut ćemo se na razlike i eventualne sličnosti, u svim segmentima razvoja, a napose govorno-jezičnog i komunikacijskog.

Sagledavanje objektivnih poteškoća i potreba dece i realnih mogućnosti terapije govora, kao i očekivanja i angažmana roditelja u kontekstu vrtića kao odgojno-obrazovne institucije, koja prema savremenom konceptu ranog odgoja i obrazovanja zastupa slobodu izbora, spontanost i proizvoljnost, ključni su faktori za uspeh.

Ključne reči: govor i jezik, teškoće, vrtić, terapija

ISKUSTVA U IMPLEMENTACIJI INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA

Snežana Đurić
OŠ „Dimitrije Todorović – Kaplar“, Knjaževac, Srbija

Cilj ovog rada jeste sagledavanje realnog stanja u inkluzivnom obrazovanju komparativnom analizom rezultata anketiranja nastavnog kadra tokom 2013. i 2014. godine u OŠ „Dimitrije Todorović – Kaplar“. Povodi za realizaciju ove studije bili su: „ukidanje“ logopeda u Opštini Knjaževac, koja broji preko 30.000 stanovnika, ukidanje specijalnih odeljenja; nedobravanje od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a koje se tiče jednog izvršioca logopeda/defektologa na tri osnovne škole na poslovima pružanja obrazovne podrške deci sa teškim smetnjama u razvoju. Iskazane su potrebe nastavnog kadra u oblasti podrške učenicima sa problemima u učenju i razvojnim smetnjama. Dati su rezultati anketiranja Interresorne komisije za petogodišnji period rada na proceni i predlozima najboljih rešenja za školovanje i podršku deci sa smetnjama u razvoju i problemima u učenju. Sadržaj rada je i nezvaničan izveštaj gubitka „privilegija“ socijalne podrške ovoj kategoriji dece. Za prikupljanje podataka korišćene su ankete i upitnici. Podaci su statistički obrađeni i priazan u ovom radu. Takođe, navedeni su i autentični navodi stavova i potreba nastavnog kadra u inkluzivnom obrazovanju. Rezultati ukazuju na nezamenljivu ulogu defektologa u inkluzivnom obrazovanju. Može se zaključiti da nepripremljenost potrebnih uslova za realizaciju inkluzivnog obrazovanja ima za posledicu nedovoljne rezultate u obrazovanju i osposobljenosti za život i integraciju dece sa razvojnim smetnjama i dece sa problemima u učenju. Uloga defektologa je veoma značajna, a defektolozi predstavljaju stručnjake koji pružaju najpotrebniju podršku učenicima, roditeljima i nastavnom kadru. Sa druge strane, u praksi je situacija drugačija, defektologa je sve manje u redovnom inkluzivnom obrazovnom sistemu, što je sasvim neopravdano, „krivicom“ nejasno definisanih članova aktuelnih zakonskih ređenja, kao i različitim tumačenjem istih.

Ključne reči: podrška, inkluzivno obrazovanje, redukovana nastava, IOP, defektolog

POTREBA VASPITAČA KOJI U GRUPAMA IMAJU DJECU SA SMETNJAMA U RAZVOJU ZA PODRŠKOM STRUČNIH SARADNIKA

Jelena Perunović Samardžić
JPU „Bambi“, Tivat, Crna Gora

Inkluzivno obrazovanje podrazumijeva ravnopravno, aktivno uključivanje i učešće sve djece u svim vaspitno-obrazovnim tokovima i precesima. Uključivanje djece sa smetnjama u razvoju u redovne programe vrtića je profesionalni izazov za stručne saradnike i vaspitače i podstiče ih na primjenu različitih strategija u vaspitno-obrazovnom procesu usmjerom na dijete. Na taj način se obezbjeđuje kvalitetno obrazovanje za svu djecu i unapređuje inkluzivna praksa na širem društvenom planu.

Obezbeđivanju pozitivne klime i sredine za razvoj inkluzije značajno dopinose svojim primjerenim i stručnim angažmanom stručni saradnici. U stručnoj službi primjenom relevantnih IROP (individualno razvojnih obrazovnih planova) i koncepcijom savjetodavnog i terapijskog rada do-prinosi se kompletnom unapređivanju kvaliteta vaspitno-obrazovnog procesa i boljoj intergraciji djece sa smetnjama u razvoju u vršnjačke grupe a samim tim olakšava se posao vaspitača.

Cilj našeg istraživanja bio je da sagledamo odnos vaspitačica prema inkluzivnom vaspitanju i pomoći koju dobijaju od stručnih saradnika ako u grupi imaju dijete sa smetnjama u razvoju. Anketirano je 103 vaspitača primorske regije. Za potrebe istraživanja konstruisan je upitnik sa pitanjima otvorenog tipa. Dobijeni podaci obrađeni su metodom tematske i evaluativne analize sadržaja. Većina ispitanika ima pozitivan stav prema ideji uvođenja inkluzivnog obrazovanja u redovne grupe vrtića kao i pozitivan stav u samom učeštu i pomoći stručnih saradnika u implementaciji u realizaciji inkluzivnog vaspitanja. Vaspitači navode da im je mnogo lakše da realizuju inkluzivno obrazovanje u praksi ukoliko imaju adekvatnu podršku i pomoći stručnih saradnika. Takođe, rezultati istraživanja ukazuju na to da vaspitačice namaju negativan stav kada je u pitanju uključivanje djece sa smetnjama u razvoju u redovne grupe vrtića već da im nedostaje stručna stručna pripremljenost, obučenost i edukacije vezane za ovu oblast tako da im je pomoći stručnih saradnika veoma značajna.

Ključne riječi: inkluzivno obrazovanje, stručni saradnici, vaspitači

INKLUZIVNO FIZIČKO VASPITANJE

Ida Kabok
ŠOSO „Milan Petrović“ sa domom učenika Novi Sad

Fizičko vaspitanje, raznovrsnim i sistematskim motoričkim aktivnostima, doprinosi integralnom razvoju ličnosti učenika, razvoju motoričkih sposobnosti, sticanju, usavršavanju i primeni, motoričkih umenja, navika i neophodnih teorijskih znanja u svakodnevnim i specifičnim uslovima života i rada. Inkluzivno fizičko vaspitanje je veoma značajno i korisno za učenike sa smetnjama u razvoju. Ovi učenici na časovima fizičkog vaspitanja stiču samopouzdanje, poboljšavaju svoje motoričke sposobnosti, jačaju svoje telo, formiraju pozitivne stavove o aktivnom načinu života, socijalizuju se kroz kontakte sa vršnjacima.

Uključivanje učenika sa smetnjama u razvoju u nastavu fizičkog vaspitanja predstavlja veliki napredak, jer se izlažu stimulativnijim okruženjima, gde im vršnjaci standardne populacije učenika predstavljaju dobre modele za ponašanje. Nastava fizičkog vaspitanja obezbeđuje i razvoj fundamentalnih motoričkih veština, samoefikasnosti, samopoštovanja, socijalnih veština i osećanja pripadnosti zajednici (socijalna inkluzija). Nastavnici imaju koristi od uključivanja učenika sa smetnjama u razvoju u redovan sistem obrazovanja, poput upoznavanja sa karakteristikama svih vrsti smetnji u razvoju, kao i prihvatanja i prepoznavanja individualnih osobenosti svih učenika.

Nastavni program fizičkog vaspitanja propisan od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja ne definiše posebne programske sadržaje za decu sa smetnjama u razvoju. Samo se u delu o karakteristikama programskih sadržaja govori da učenici sa oslabljenim fizičkim, funkcionalnim sposobnostima zahtevaju poseban individualan korektivno-pedagoški rad.

Da bi se učenici sa smetnjama u razvoju u potunosti uključila u redovan sistem obrazovanja i u oblasti fizičkog vaspitanja i bila obuhvaćena svim važećim obrazovnim standardima, potrebno je na republičkom nivou utvrditi smernice za izradu individualnih obrazovnih programa, koji se izrađuje pojedinačno za svakog učenika, u zavisnosti od vrste ometenosti.

Ključne reči: inkluzija, fizičko vaspitanje, učenici sa smetnjama u razvoju

UČENJE NA DALJINU I UČENICI SA RAZVOJnim SMETNJAMA I INVALIDITETOM

*Zoran Aleksić, Ana Crnogorac, Ivana Kovačević, Tijana Radisavljević
OŠ „Dr Dragan Hercog“, Beograd, Srbija*

Učenje na daljinu nastalo je iz želje i napora da se svakom učeniku obezbedi kvalitetno kontinuirano obrazovanje, bez obzira na razlog zbog kog se učenik nalazi u procesu inkluzije i pohađa nastavu po IOP-u. Danas imamo veliki broj visokorazvijenih uređaja, programa, aplikacija i obrazovnih softvera koji se neprestano usavršavaju. Za učenika koji pohađa nastavu na daljinu neophodno je obezbediti sve ono što bi video i saznao u učionici. Kako to izgleda u praksi? Na obrazovnom portalu naše škole nastavnik postavlja nastavne sadržaje. Časovi mogu biti individualni ili grupni, zavisno od cilja časa i predviđenih aktivnosti. Učeniku su u okviru lekcije dostupne informacije o cilju časa, nastavni materijali, audio i video zapisi, interaktivna vežbanja, kvizovi i testovi znanja, motivacione igre, linkovi ka sajтовima za dodatna ili dopunska saznanja kao i zadaci za samostalan rad. Zadaci sa kojima se susreću na svakom času kreirani su da podstaknu njihovu samostalnost, istraživački duh, sposobnost do-nošenja odluka i najvažnije, dostizanje njihovih punih potencijala. Časovi na kojima se istovremeno uključuje više učenika u konferencijsku vezu obezbeđuju i vršnjačko učenje, prirodnu potrebu povezanosti generacija. Zahvaljujući radu u virtuelnom okruženju, kod učenika se podstiču i razvijaju procesi usvajanja veština za samostalni život i rad. Učenici se u modernom, elektronskom svetu kreću bez pomagala, bez poteškoća, bez obzira kakva su njihova ograničenja u realnom svetu.

Ključne reči: učenje na daljinu, učenici sa razvojnim smetnjama i invaliditetom

POLUINSTITUCIONALNE FORME TRETMANA MLADIH PRESTUPNIKA – KARIKA KOJA NEDOSTAJE

Marija Maljković, Zoran Ilić

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i
rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Tretman mladih sa poremećajem u ponašanju prošao je trnovit put od klasičnog, zavodskog–institucionalnog tretmana do raznovrsnih vaninstitucionalnih formi. Međutim, kako obe forme tretmana imaju određenih slabosti, a u praksi se ne možemo odreći ni jednog ni drugog, poslednjih decenija traga se za rešenjem koje bi objedinilo prednosti, a izbeglo ili minimiziralo nedostatke spomenutih formi. U tom smislu iznedrile su se nove mogućnosti (kuće na pola puta, kampovi, dnevni boravci) koje svrstavamo u poluinstitucionalne forme. Uspostavljanjem posebnog pravosuđa za maloletnike i na našim prostorima uvedena je takava mogućnost kroz vaspitnu meru pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitanje i obrazovanje maloletnika. O izvršenju ove mere stara se organ starateljstva, a u lokalnim zajednicama oformljeni su dnevni boravci za decu i mlade sa poremećajem u ponašanju.

Dnevni boravak se može odrediti kao sredina kontinuma „institucionalni-vaninstitucionalni“ tretman. Predstavlja skup programa različitog stepena specijalizacije i intenziteta, koji su više strukturirani nego vaninstitucionalni tretman, a koji su istovremeno manje restriktivni nego tipične forme zavodskog–institucionalnog tretmana. Programi i tretmani koji se razvijaju u dnevnom boravku imaju različite ciljeve. Oni se u savremenoj praksi kreću od podsticanja razvoja, kompenzacije propuštenog u razvoju deteta i korektivno-terapijskih pristupa. Ova mera može trajati najmanje šest meseci, a najviše dve godine i podrazumeva da maloletnik u toku dana provodi određeno vreme u ustanovi za vaspitanje i obrazovanje u kojoj se odgovarajućim sadržajima vaspitno-obrazovnog karaktera utiče na njegov budući život i ponašanje.

Iako je u naš sistem uvedena još 2006.godine, ova mera poluinstitucionalnog karaktera, spada u grupu slabo izričanih – neafirmisanih vaspitnih mera. U periodu od 2007-2013. godine izrečena je u svega 33 slučaja, što njeni učešće u ukupnom broju izrečenih vaspitnih mera svedoči na udeo od 0,4%. U tom smislu neophodna su znatna unapređenja u izričanju i primeni ove mере. Pre svega mislimo na otvaranje odgovarajućih ustanova tj. dnevnih boravaka za ovu kategoriju mladih, kao i popularizaciju pozitivnih efekata primene ove mere.

Ključne reči: mladi sa poremećajem u ponašanju, tretman u zajednici, poluinstitucionalni tretman, vaspitne mere, pojačan nadzor

PRAKTIKOVANJE JOGE KOD OSOBA SA CEREBRALNOM PARALIZOM

Marija Zulić¹, Predrag Nikić²

¹Student doktorskih studija, Karlov Univerzitet – Pedagoški fakultet,

Katedra za specijalnu edukaciju, Prag, Češka

²Međunarodno društvo za naučna interdisciplinarna istraživanja u oblasti joge, Beograd, Srbija

Cerebralna paraliza predstavlja hroničan i neprogresivni poremećaj koji je uzrokovan oštećenjem mozga u ranom razvojnom dobu. Ona se manifestuje oštećenjem motoričke funkcije, ali često su pridruženi i drugi poremećaji kao što su smetnje vida, sluha, nedovoljna intelektualna razvijenost, poremećaji govora, emocionalne ili psihološke smetnje, poremećaji u ponašanju. Redovno sprovođenje adekvatne terapije i rehabilitacije ovih osoba je od velikog značaja za održavanje i poboljšanje opšteg zdravstvenog stanja i postizanja određene samostalnosti. Najveći broj stručnjaka preporučuje terapiju u kojoj je zastupljena svakodnevna fizička aktivnost.

Istraživanja su pokazala da joga kao stil života unapređuje zdravlje i sprečava, leči ili ublažava različite bolesti i hronična stanja. Joga je disciplina samorazvoja čije praktikovanje ima duboki smisao i vrednost u razvoju ličnosti, kako u fizičkom, afektivnom, konativnom, kognitivnom tako i u socijalnom pogledu. Podrazumeva primenu telesnih položaja (asana), tehnika disanja (pranajama), tehnika koncentracije i relaksacije. Takođe, mnoga istraživanja su dokazala da osobe sa različitim vrstama invaliditeta imaju dosta koristi od joge.

Cilj ovog rada je da ukaže na značaj joge za zdravstveno stanje i ostvarivanje samostalnosti kod osoba sa cerebralnom paralizom. U radu su izloženi efekti tromesečne kontinuirane primene joge kod osoba sa cerebralnom paralizom kao dopuna već uspostavljenoj medicinskoj nezi i terapiji. Rezultati ukazuju da postoji povezanost između praktikovanja joge i kvaliteta života kod osoba sa cerebralnom paralizom. Posebno je primećeno poboljšanje zdravstvenog stanja korišćenjem vođenih tehnika disanja, relaksacije i joga položaja, a usled toga i usvojen pozitivan stav prema životu i budućnosti.

U procesu je kreiranje individualnih joga programa kod pojedinaca sa cerebralnom paralizom u cilju održavanja njihovih trenutnih mogućnosti i razvoja novih sposobnosti, doprinoseći višem kvalitetu života, većoj samostalnosti i društvenoj uključenosti.

Ključne reči: cerebralna paraliza, joga, kvalitet života

PRAĆENJE NAPREDOVANJA UČENIKA U INKLUSIVNOM OBRAZOVANJU

Danica Kocevska
Trening centar KOCEVSKI, Novi Sad, Srbija

Izazovi inkluzivne prakse posmatrani iz ugla postavki i normiranja zahteva kojima se želi dati podrška učeniku obuhvaćenim inkluzivnim obrazovanjem, podstiču na razmišljanje o postupcima praćenja njegovog napredovanja kao i imlikacijama koje ovaj postupak sa sobom nosi.

IOP kao odrednica mera podrške, u manjoj meri zadovoljava potrebe adekvatnog praćenja postignuća, efektima mera kao i angažovanja učenika. Kvalitet i kvantitet primena mera podrške i procena njihove efikasnosti u inkluzivnom obrazovanju mogu sa najadekvatnije sagledati ukoliko se one prate u kontinuitetu i sa preciziranim determinantama kao što su: uvremenjenost, responsibilnost, funkcionalnost, kauzalnost, aproksimativnost i stimulativnost na učenikov sveukupni razvoj u obrazovnom procesu uključujući u njega i razvoj komunikativnih i socijalnih kompetencija učenika.

Raščlanjenjem navednih oblasti, dolazi se do širokog spektra postupaka i mehanizama praćenja napredovanja učenika obuhvaćenim inkluzivnim obrazovanjem što praktičare može uvesti u zabludu usložnjavanja, ionako pojedincima nejasne procedure. Usklađivanje segmenata navednih oblasti sa osobenostima učenika, omogućava formiranje listi, dnevnika praćenja, beleški i slično, kao alatki koje sa sigurnošću mogu ponuditi pregršt povratnih informacija o rezultatima primene postupaka prilagođavanja koji se realizuju u obrazovno vaspitnom procesu sa inkluzivnim principima kod učenika pojedinca.

Primeri takvih alatki uspešno su primenjivani tokom četvorogodišnjeg rada sa učenicima u inkluzivnom obrazovanju te se njihovi modeli mogu preporučiti za širu upotrebu. Cilj ovog rada je da prikaže neke od njih, kao i efektivnost njihove primene.

Ključne reči: uvremenjenost, kauzalnost, stimulativnost, alati za praćenje

PRIMJENA METODE IDA KOD DJECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU – STUDIJA PRIMJERA

Branko Ravnak, Alenka Fidler
IAHD Adriatic, Maribor, Slovenija

Na osnovu pomnog posmatranja i beleženja podataka u periodu između 2002. i 2015. godine te na osnovu njihove temeljite analize, razvijena je metoda, koju smo nazvali „metoda IDA“. Metoda omogućuje uz korištenje odgovarajuće opreme vođena iskusnim instruktorima i asistentima, da osobe sa invaliditetom osjete lebdjenje u bestežinskom stanju. To bestežinsko stanje predstavlja osnovu kod terapeutskog i rekreacionog autonomnog ronjenja sa zrakom ponajviše osobama sa povredama kičmene moždine. Sukcesivno nizom godina uvođeno je niz novih postupaka is kojih se je napokon razvila jedinstvena metoda. Ona omogućuje brzo, efikasno i sigurno uklapanje osoba sa invaliditetom u vodenu sredinu. Iako se ta metoda pokazala veoma efikasna kod osoba nakon povreda kičmene moždine, ona se kod osoba sa smetnjama u razvoju za sada nalazi u početni fazi razvoja.

Cilj je da se prikaže uvođenje metode IDA i kod djece sa smetnjama u razvoju kako bi stekla iskustvo trodimenzionalnog kretanja pod vodom.

Centralnu ulogu u metodi IDA ima grupa sastavljena od instruktora, osobe sa invaliditetom i asistenta (*Instructor – Disabled – Assistant=IDA*). Njihova uloga i odnosi su najintenzivniji na osnovnom od četiri nivoa obuke. Na tom nivou koriste se terapeutski učinci ronjenja sa komprimovanim zrakom. Kod toga autonomni ronilački aparat na zrak predstavlja „lift“ sa kojim u nizu statičnih i dinamičkih vježbi u vodi omogućujemo osobama sa invaliditetom boravak u vodenoj sredini. Metoda IDA primjenjivana je kod djece u dobi između 11 i 14 godina. Ona su imala različite oblike smetnje u razvoju. Više od polovine ispitanika za kretanje koristilo je invalidska kolica. Također je više od polovine ispitanika bilo neplivača. Obuka se izvodila u bazenu dubine 1,3 metara s temperaturom vode 30 °C. Metoda IDA pokazala se veoma efikasnom jer pruža osjećaj trodimenzionalnog kretanja pod vodom. Ispitanici su uz to savladali i strah od boravka u vodenoj sredini. U poređenju sa drugim metodama (Halewick, Watsu, Burdenko ...) koje su uglavnom primenjivane samo na površini vode, metoda IDA je mnogo efikasnija zbog postepenog potapanja cjeelog tijela pod vodenu površinu. Na taj način postignuti su pozitivni učinci povišenog tlaka i svi drugi učinci hidroterapije.

Ključne reči: metoda IDA, terapeutsko ronjenje, rehabilitacija, hidroterapija, smetnje u razvoj

MODELI PRUŽANJA PODRŠKE DECI SA INVALIDITETOM I PROBLEMIMA U UČENJU U REDOVNOM SISTEMU OBRAZOVANJA

Snežana Đurić
OŠ „Dimitrije Todorović – Kaplar“, Knjaževac, Srbija

Inkluzivno obrazovanje i posle šest godina od početka primene, nije odgovorilo potrebama adekvatne individualne podrške deci sa razvojnim smetnjama, deci sa problemima u učenju, deci sa problemima u ponašanju u redovnoj nastavi. Bez pripremljenih preduslova za uključivanje dece sa razvojnim smetnjama u redovnu nastavu, teško je ostvarivo pravo ove, kao i dece tipične populacije – na kvaliteno i bezbedno školovanje uz potrebnu podršku za sve.

Postavlja se pitanje kome je sve potrebna dodatna podrška. Ona je potrebna: 1) nastavnom kadru koji u svojim odeljenjima ima dete sa razvojnim smetnjama, problemima u ponašanju, kao i problemima u učenju; 2) deci tipične populacije i deci sa razvojnim smetnjama u prihvatanju, prilagođavanju i razumevanju potreba i jednih i drugih, i 3) roditeljima obe kategorije dece, kako bi se oslabile predrasude i nepovereње u moguće zajedničko školovanje i suživot. Neophodna je i edukacija roditelja dece sa problemima u učenju i dece sa smetnjama u razvoju u redovnom sistemu obrazovanja

Što se tiče komunikacijskog trougla nastavnik-roditelj-stručni saradnik, realizovani su sledeći koraci: 1) formiran je Tim za podršku nastavnom kadru, deci i roditeljima; 2) evidentirana su deca kojoj je potrebna dodatna podrška, i 3) procenjen je psihofizički status dece, njihov obrazovni nivo, kao i vrste dodatne podrške. Pored toga, napravljen je Plan podrške nastavnom kadru i deci. Što se tiče mera, odnosno vrsta podrške, učinjeno je sledeće: prilagođavanje metoda, materijala i učila; prilagođavanje prostora/uslova u kojima se odvija učenje; izmena sadržaja aktivnosti, ishoda, učenja i standarda postignuća obrazovanja, redukacija psihomotorike. Kroz različite radionice deluje se na jačanje komunikacijskih veza na relaciji nastavnik-dete-roditelj, kroz zajedničko uključivanje dece, roditelja i nastavnog kadra u kreativno-stvaralačkim radionicama.

Zabeleženi su sledeći efekti dobre sradnje i komunikacije: timski rad, vršnjačko učenje, izrada prilagođenog didaktičkog materijala, kontinuirana obuka svih, uspostavljeni međusobno poverenje, rad u najboljem interesu deteta, mini timovi za izradu IOP-a zaduženi za pisanje, usvajanje, spovođenje i praćenje sprovođenja IOP-a.

Ključne reči: inkluzija, podrška, deca sa smetnjama u razvoju

UVEK MOŽE KORAK DALJE – PRUŽANJE PODRŠKE RODITELJIMA DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Spomenka Divljan, Mirjana Rastović Kelović
PU „Radost“, Novi Banovci, Srbija

U ovom radu se daje prikaz rada na pružanju podrške roditeljima dece sa smetnjama u razvoju u PU „Radost“ u Novim Banovcima. Program podrške roditeljima dece sa smetnjama u razvoju se realizuje sa ciljem njihovog osnaživanja, međusobnog povezivanja, kvalitetnijeg uključivanja u život predškolske ustanove, jačanja roditeljskih kompetencija i edukovanja o temama koje mogu biti bitne u životu svakog roditelja, a naročito roditeljima dece sa smetnjama u razvoju. Procena potreba je izvršena na osnovu individualnih intervjua sa roditeljema. U ovom radu biće opisana dinamika realizacije programa podrške, principe rada sa roditeljima, kao i problematika sa kojom smo se susretali u radu. Ovakav rad sa roditeljima dece sa smetnjama u razvoju se pokazao vrlo korisnim, majke su se otvorile i međusobno povezale, u potrazi su za zajedničkim rešenjima problema, uspostavljena je bolja komunikacija sa vaspitačima, a samim tim su postali bolji učesnici u vaspitno-obrazovnom procesu. Roditelji su pokrenuli i nekoliko konkretnih akcija. Smatramo da smo postigli cilj – iskorak u saradnji sa roditeljima dece sa smetnjama u razvoju.

Ključne reči: roditelji, podrška, deca sa smetnjama u razvoju

PROCENA KVALITETA ŽIVOTA STARIH LICA U VANINSTITUCIONALNIM USLOVIMA

Jelena Nikolic¹, Radmila Nikić²

¹Student, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

²Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Starost i starenje predstavljaju neminovan proces u životu svakog pojedinca. Javljuju se promene psihološke, fiziološke i socijalne prirode, koje utiču na životni kvalitet pojedinca. S obzirom da se susrećemo sa „starenjem starog stanovništva“, od velikog značaja je preduzeti određene mere, kako bi se kvalitet života starih poboljšao.

Cilj istraživanja bio je proceniti kvalitet života starih lica u vaninstitucionalnim uslovima stanovanja, kao i ispitati značaj određenih faktora kao pokazatelja kvaliteta života u odnosu na pol i starosnu grupu.

Istraživanje je sprovedeno tokom septembra i avgusta 2014. godine u Jagodini i Beogradu, a obuhvatalo je 68 ispitanika oba pola, starosti iznad 65 godina. Za prikupljanje podataka korišćen je instrument za procenu kvaliteta života, koji se sastoji od 35 pitanja, razvrstanih u 9 supskala.

Rezultati istraživanja pokazali su da su stare osobe donekle zadovoljne kvalitetom svog života, ali sa prisutnim varijacijama unutar ispitivanih grupa. Procenom u odnosu na pol ispitanika, rezultati pokazuju da se priпадnici oba pola u donekle istoj meri zadovojni kavalitetim svog života; analizom uticaja dobrih i loših faktora pokazalo se da su osobe starosti 65-69 godina zadovoljnije svojim životom u odnosu na ostale ispitane grupe.

Iako su stara lica generalno zadovoljna svojim životnim kvalitetom, neophodno je nastaviti sa daljim razvojem strategija i planova, što će uticati na prevenciju nastanka bolesti i invalidnosti.

Ključne reči: starost, starenje, kvalitet života, vaninstitucionalni uslovi

TRETMAN GRAFOMOTORNIH SMETNJI DECE SA CEREBRALNOM PARALIZOM

Irena Slavićek

Centar za edukaciju i rehabilitaciju „Goljak“, Zagreb, Hrvatska

Grafomotorna aktivnost jeste integrisovana senzomotorna funkcija koja se zasniva na sazrevanju centara unutar centralnog živčanog sistema. Neurološka lezija dovodi do odstupanja od standardnih vrednosti grafomotornog izražavanja što izaziva nemogućnost adekvatnog vršenja pokreta.

Razvoj prepoznavanja grafičkih simbola vodi od trodimenzionalnih predmeta, preko dvodimenzionalnih slika, pa do slova. Modelisanje i crtanje ovde su od bitne važnosti, jer se na taj način može da zadovoljava želja deteta za aktivnosti, a prema tome istovremeno ga se priprema i za pisanje.

Najveći procenat neurološke patologije u dečjoj dobi odnosi se na sindrom cerebralne paralize. Nalazi istraživanja provedeni u Centru za edukaciju i rehabilitaciju „Goljak“ u Zagrebu, pokazuju da se kod sve dece sa cerebralnom paralizom mogu da zapaze neki od oblika deficijentnog grafomotornog izražavanja što korelira sa rezultatima istraživanja funkcionalisanja fine motorike ruku.

U studiji su navedene najčešće pogreške u grafomotornom izražavanju dece sa neurološkom lezijom koje su klinički dijagnostikovane u Centru „Goljak“. Na osnovu kliničkog pregleda i pravo postavljene dijagnoze može da se koncipira individualni re/habilitacijski tretman senzomotornih stimulacija za svako dete sa grafomotornim smetnjama. Program se zasniva na proceni inicijalne i finalne senzomotorne obrade i modulacije koji uvrštavaju perceptivno-motorno funkcionisanje, auditivno-jezične veštine, interakciju dete-rehabilitator-roditelj te aplikaciju samog programa u praktičnom radu sa detetom.

Ključne reči: grafomotorne smetnje, deca, cerebralna paraliza, rehabilitacija

RAZUMEVANJE GOVORA, PROSTORNA I VREMENSKA ORIJENTACIJA OSOBA SA INTELEKTUALNIM POTEŠKOĆAMA

Olivera Vilimanović

Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju –
Dnevni boravak „Sunce“, Beograd, Srbije

Oblast koja je ispitivana je razumevanje govora, prostorna i vremenska orijentacija i vršena je uporedna analiza sposobnosti iz navedene oblasti kod verbalnih i neverbalnih osoba sa intelektualnim poteškoćama. Od ukupno 6 oblasti izdvojene su 2 i dobijeni rezultati su korišteni za uporednu analizu verbalnih i neverbalnih korisnika tj. postignutih rezultata u test situaciji i podataka dobijenih opservacijom.

U okviru procene govorno-jezičkih sposobnosti korisnika sa intelektualnom ometenošću opservirane i testirane su: veštine prostorne i vremenske orijentacije, razumevanje govora, razumevanje reči, govorna produkcija, vizuelno i verbalno pamćenje i grafomotorne sposobnosti. Procenom je obuhvaćeno 100 korisnika u okviru Dnevnog boravka „Sunce“. Od ukupnog broja 26 korisnika nema razvijen govor kao oblik komunikacije a razumevanje je na nivou situaciono potkrepljenih zahteva, 27 korisnika komunicira ograničenim repetitivnim govorom, govor na nivou pojedinačnih reči ili kraćih fraza a razumevanje na nivou poznatih pojmoveva i situaciono potkrepljenih zahteva i 47 korisnika ima razvijen govor u većoj ili manjoj meri razumljiv širem socijalnom okruženju a razumevanje je na nivou jednog do dva zahteva u nizu. Prostorna orijentacija je na nivou poznatog okruženja, a u zavisnosti od stepena razumevanja govora i razvijenosti prostorne i vremenske orijentacije kreće se od snaženja u boravku, u kući pa do poznatih relacija koje se često ponavljaju.

Razumevanje govora obuhvata sledeće ajteme: Da li korisnik reaguje na zvukove, na govor, da li se odaziva na ime, da li dodaje predmet na verbalnu instrukciju, da li izvršava jedan zahtev, izvršava dva ili više zahteva u nizu, da li reaguje na predmet adekvatnom upotrebom, da li razume mimiku, gest, da li prepozna slova, da li razume značenje reči, da li razume pročitan tekst, ispričanu priču, da li razume socijalnu priču ili situaciju u grupi sa korisnicima i da li može da je prepriča sa razumevanjem.

Prostorna i vremenska orijentacija je ispitivana u odnosu na test situacije koje obuhvataju sledeće ajteme: Da li prepozna raspored nameštaja u prostoriji i njegovu namenu, da li razume reči koje označavaju položaj predmeta, da li razume reči koje označavaju pravac, da li razume vremenski sled dnevnih aktivnosti, da li razume vremenski sled na nivou nedelje, meseca, godine i da li se orijenitše pomoću sata. Metodologija rada je podrazumevala analizu dokumentacije, razgovore sa roditeljima,

test sitaucije, opservacije ponašanja, uporednu analizu postignutih rezultata. Cilj je da se uporednom analizom istakne značaj razvoja prostorne orientacije i razumevanja govora kao najvažnije stavke za veću samostalnost u socijalnom okruženju.

Ključne reči: razumevanje govora, orijentacija, intelektualna ometenost

TRETMAN POKRETOM – PRIMENA MASAŽE ZA BEBE PO IAM I MARTE MEO METODAMA U RANOJ STIMULACIJI PSIHOMOTORNOG RAZVOJA

Jasmina Sjekloča
Institut za neonatologiju, Beograd, Srbija

Naučno je dokazano da je dodir od neizmerne važnosti za fizički, psihički i emotivni razvoj bebe, pogotovo u prvoj godini života kada mališani prolaze kroz niz intezivnih razvojnih promena. Dodir opušta, stimuliše, daje osećaj ljubavi, topline i sigurnosti. Jedan od načina da roditelj uspostavi bliži i kvalitetniji odnos sa svojom bebom, koristeći dodir, je masiranjem.

U radu sa decom na uzrastu bebstva ostvaruje se: razmena dodira, pokreta, predmeta; imitacija glasovima, izrazima lica, pokretom, i razmena reči, slogova, rečenica.

Pri svemu tome detetu se definišu njegova osećanja – ono najpre uči emocijom. Doživljavanje sopstvenog postojanja je uvek neposredno dodjom, i čulima uopšte, kretanjem, vegegativnim senzacijama, i misaonim procesima. Svaki dodir, glas, iskazana reč, u tom dobu podstiče zrenje samih nervnih puteva (mijelinizacija, sinaptogenza), asocijacija u tim prvim slojevima predstavnih oblasti dovodi do uzajamnog prožimanja sličnog i razlučivana suprotnog, neprihvatljivog, od osnovnih bioloških oblasti, i prvih misaonih složaja. To sve pomaže samoupoznavanju sopstvenog tela, osnovnih vidova međuljudskih odnosa, i svega onoga što se nekada prepoznaće već samim procesom opažanja – intuitivno, što je prvi način kojim dete prihvata ili odbacuje – bira (igračke, osobe itd.).

U tom kontekstu, svi ovde opisani postupci, uvek praćeni adekvatnim rečima i nazivima, imaju svojevrsnu vrednost podsticanja razvoja samoupoznavanja sebe u svetu i sveta okruženja, nosioci su i određenih psihoterapijskih vrednosti ovih tretmana, za dete na tim uzrastima.

Ključne reči: rani razvoj, stimulacija, masaža

INDIVIDUALNI VASPITNO-OBRZOVNI PROGRAM ZA DETE SA SLUŠNIM OŠTEĆENJEM

Tamara Danji, Dragutin Rajić

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Subotica, Srbija

Cilj ovog rada jeste predstaviti pre svega psihofizičke karakteristike deteta sa slušnim oštećenjima, njegove faze razvoja u emocionalnom, saznajnom i govornom području, porodičnu istoriju, smetnje u ponašanju i druge razvojne poremećaje. U radu se bavimo primarnim posledicama koje su nastale usred samog oštećenja sluha, dok su podjednako zastupljene i obrađene i sekundarne posledice koje dete sa ovom vrstom smetnji razvija usled izopštavanja i odbacivanja od društva i nerazumevanja porodice i socijalne sredine za njegove potrebe i želje. Sama suština rada ogleda se u korektivno-pedagoškim intervencijama koje se preduzimaju zarad ublažavanja posledica oštećenja sluha kod desetogodišnjeg dečaka i poboljšanja njegovog psihofizičkog stanja kao i edukativnog napretka. Dečak se nalazi u statusu tretmana govora i rehabilitacije psihomotorike. U radu su opisane korektivno-pedagoške metode koje se koriste u rehabilitaciji psihomotorike kao što je fonetska ritmika, koja je osnova u ovom tipu rehabilitacije i služi za ublažavanje posledica nastalih oštećenjem sluha, jer sama igra predstavlja ekspresivnu i kreativnu aktivnost. Zatim, tu su korektivne igre za vežbanje kinestetike i funkcije tela kao i formiranja motorne slike tela u koje spadaju: igre ravnoteže, igre oblikovanja i igre za razvoj osnovnih pokreta. Kada govorimo o pedagoško-korektivnom radu vezanom za usvajanje artikulacije srpskog jezika, usvajanje govora u funkciji sporazumevanja i uvođenja osnovnih gramatičkih pravila tu se prioritet daje fonološkim igrama koje jesu igre znakovima, sloganima i rečima. U radu akcenat stavljamo na obradu igara poput igara gramatičkih formi i pravila, igara značenjima i znanjem i igara slušanja. Takođe, pored pedagoško-korektivnih postupaka koji se sa dečakom rade i opisani su detaljno u radu, bavila sam se i aspektom pružanja pomoći i podrške dečaku od strane porodice. Aspekt koji je posebno obrađen u ovom radu je nedovoljna emocionalna vezanost između deteta i roditelja, kao i neadekvatno razumevanje roditelja i nemogućnost deteta da se izrazi na pravi način.

Ključne reči: sluh, oštećenje, rehabilitacija, pokretne igre, roditelji

ZNAČAJ PROBLEMSKE NASTAVE U RADU SA UČENICIMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Ivana Martinović Barbul, Milka Imbronjev

Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, Srbija

Iako je utvrđeno da je problemska nastava efikasna u radu sa nadarenim i prosečnim učenicima (Hmelo-Silver, 2004), malo se zna o njenom uticaju na učenike sa posebnim potrebama. Ovaj rad daje pregled rada-va koji ispituju percepcije učenika sa blagim, umerenim i težim smetnjama u razvoju u pogledu vrednosti učenja kroz rešavanje problema.

Rezultati pokazuju da problemska nastava može da poveća motivaciju i socijalnu sigurnost učenika sa posebnim potrebama i opisuju specifični uticaj problemske nastave na afektivni razvoj učenika. Takođe, određen broj studija pokazuje da problemska nastava može pomoći nastavnicima da steknu znanja i veštine koje su potrebne za rad sa decom sa smetnjama u razvoju.

*Ključne reči: problemska nastava, učenici sa posebnim potrebama,
socijalno-emotivni razvoj*

KONSEKVENCE PONAŠANJA U RADU SA DECOM SA AUTIZMOM*

Mila Jolić, Ana Ninčić

ABA tretman za decu sa autizmom u Srbiji, Beograd, Srbija

Konsekvence ponašanja koje se u ABA tretmanu koriste jesu potkrepljenje i kazna. Kazna se u savremenoj ABA-i definiše kao konsekvenca koja neposredno prati detetovo ponašanje i dovodi do smanjenja učestalosti takvog ponašanja u budućnosti. Cilj ovog rada je predstavljanje mogućnosti primene kazne, kao jedne od tehnika za redukciju nepoželjnih oblika ponašanja, njenih efekata, kao i prednosti i nedostataka ove tehnike u radu sa decom sa autizmom.

Za redukciju nepoželjnih oblika ponašanja, ABA tretman se oslanja na tehnike pomoću kojih se detetu pokazuje da ignorisanje instrukcije ili ispoljavanje neprikladnog ponašanja ne vodi ka pozitivnom ishodu–dobjijanju nagrade. Postoje dve vrste kazne: pozitivna i negativna. Uvođenje stimulusa udetetovo okruženje, nakon što je ispoljilo određeno ponašanje, sa ciljem smanjenja tog ponašanja u budućnosti, slučaj je primene pozitivne kazne. Negativna kazna predstavlja reakciju uklanjanja stimulusa iz detetovog okruženja nakon ispoljavanja određenog ponašanja, u svrhu smanjenja tog ponašanja. Prednost negativne kazne jeste ta što omogućava terapeutu da iskaže nezadovoljstvo zbog ispoljenog ponašanja, bez pridavanja značaja tom ponašanju ili pružanju pozitivnog potkrepljenja. Pozitivnu kaznu treba uzeti u razmatranje jedino kada druge tehnike nisu efikasne u slučajevima samopovređivanja i agresivnog ponašanja. Budući da pozitivna kazna podstiče kod deteta želju za smanjenjem interakcije sa osobom koja je primenjuje, u ABA tretmanu se izbegava.

Stav savremene ABA-e jeste usmeravanje fokusa na potkrepljivače koji imaju za cilj povećanje učestalosti adekvatnog ponašanja što često vodi smanjenju upotrebe kaznenih procedura. Kaznene mere koje uzrokuju bol, strah, mučninu, odbačene su u savremenom ABA tretmanu.

Ključne reči: ABA, kazna, autizam

* Rad je proistekao iz programa „ABA servis za decu sa autizmom i njihove roditelje“ čiju realizaciju finansira Gradska uprava Grada Beograda – Sekretarijat za socijalnu zaštitu.

PRIHVAĆENOST DJECE S POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU U REDOVITI ŠKOLSKI SUSTAV

Katarina Pinjuh

Sveučilište u Mostaru – Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Mostar, Bosna i Hercegovina

Brojna istraživanja posljednjih desetljeća govore o inkluziji i o (ne) prihvaćenosti djece s poteškoćama u razvoju. Djeca prvu socijalnu prihvaćenost stječu u vrtiću pa zatim u školi. Uključivanje djece u inkluzivni program ne rezultira odmah povećanjem socijalnih odnosa između djece s razvojnim poteškoćama i onih tipičnog razvoja. Stoga trebamo razvijati, provoditi i poticati interakcije kako bi obje skupine od toga imale socijalnu korist. Rad daje pregled istraživanja pozitivnih i negativnih vršnjačkih interakcija s djecom s razvojnim poteškoćama i djece tipičnog razvoja, strategije socijalne prihvaćenosti i održavanje socijalnih odnosa.

Ključne riječi: djeca s razvojnim poteškoćama, inkluzija, socijalna prihvaćenost, vršnjački odnosi

OBRAZOVANJE OSOBA SA CEREBRALNOM PARALIZOM U REPUBLICI ČEŠKOJ

Marija Zulić¹, Vanda Hájková²

¹Student doktorskih studija, Karlov Univerzitet – Pedagoški fakultet,

Katedra za specijalnu edukaciju, Prag, Češka

²Karlov Univerzitet – Pedagoški fakultet, Katedra za specijalnu edukaciju, Prag, Češka

Obrazovanje osoba sa cerebralnom paralizom je uvek specifična tema s obzirom na primarna fizička ograničenja ovih osoba koja su najčešće udružena sa drugim simptomima kao što su govorni poremećaji, percepтивne smetnje, snižene intelektualne sposobnosti, epilepsija, emocionalna nestabilnost i drugi.

Ono što obrazovanje dece i mlađih sa cerebralnom paralizom čini još kompleksnijim u odnosu na obrazovanje učenika bez ove dijagnoze je neodvojivost od neophodne i svakodnevne nege, gde treba da je uključen tim stručnjaka koji čine: lekar, fizioterapeut, specijalni edukator i rehabilitator i drugi specijalisti različitih struka, što zahteva stalnu multidisciplinarnu kooperaciju, koordinaciju i komunikaciju sa ciljem pravilnog odabira i vremenskog planiranja pojedinačnih intervencijskih koraka i postupaka, i na taj način obezbeđivanja što je moguće kvalitetnijeg života ovih osoba.

Prema istraživanjima u svetu, najzastupljenije teškoće koje utiču na socijalnu participaciju osoba sa cerebralnom paralizom su zabeležene upravo u oblasti školskog funkcionisanja i to sa statistički značajnim odnosom prema stepenu oštećenja pojedinca. U velikoj meri su prisutni i fizički, društveni i politički činioci kao razlog ograničenja njihovog neometanog pohađanja nastave. Danas postoji širok spektar mogućnosti školovanja dece i mlađih sa cerebralnom paralizom, ali je i dalje jedan broj školske populacije ostao izvan vaspitno-obrazovnog sistema.

Cilj ovog rada je da se identifikuju specifičnosti u obrazovanju dece i mlađih sa cerebralnom paralizom u Republici Češkoj. Za izvore podataka smo koristili preglede postojeće literature i akademskih članaka od 2005. do 2015. godine, kao i zvanične baze podataka iz ove oblasti u Republici Češkoj. Dobijena saznanja na osnovu analize kvaliteta obrazovanja osoba sa cerebralnom paralizom u ovoj zemlji daju širi uvid u mogućnosti obrazovanja ove populacije kao i njihovu integraciju u šиру socijalnu sredinu. Na temelju ovog rada moglo bi se kreirati smernice za dalji praktičan rad u cilju unapređenja kvaliteta obrazovanja dece i mlađih sa cerebralnom paralizom u našoj zemlji.

Ključne reči: obrazovanje, cerebralna paraliza, Češka

DECA SA SMETNJAMA U RAZVOJU U VASPITNIM GRUPAMA: ZNAČAJ VRŠNJAČKIH ODNOSA

Mirjana Tomić

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače i poslovne informatičare –
Sirmijum, Sremska Mitrovica, Srbija

Inkluzivna praksa i vaspitno-obrazovni rad u predškolskim ustanovama u svojim temeljnim postavkama promovišu važnost vršnjačkih odnosa za različite aspekte dečjeg razvoja, učenja i socijalizacije. Saradnički odnosi sa vršnjacima, kao faktor razvoja i stimulativan kontekst, obezbeđuju brojne prilike i mogućnosti koje doprinose razvoju dečjih potencijala. S obzirom na prethodno, cilj istraživanja je bio da se utvrdi mišljenje vaspitača o značaju i doprinosu vršnjačkih odnosa za razvoj predškolske dece sa smetnjama u razvoju na nivou vaspitne grupe. Podaci su prikupljeni pomoću posebno konstruisanog upitnika koji je popunjavalo 102 vaspitača. Polazeći od specifičnosti problematike, analiza i obrada podataka izvršena je korišćenjem metoda deskriptivne statistike. Na osnovu obavljenog istraživanja dobijeni su rezultati koji ukazuju da više od polovine ispitanih vaspitača smatra da saradnja i odnosi sa vršnjacima na predškolskom uzrastu u velikoj meri doprinose razvoju dece sa smetnjama u razvoju, a kao najvažnije aspekte, kojima naročito pogoduju vršnjački odnosi, navode: razvoj socijalnih veština i sticanje iskustva, sticanje novih znanja i podsticanje razvoja vlastitih sposobnosti, osećanje sigurnosti i prihvaćenosti, priprema za život i dalje učenje. Nalazi istraživanja upućuju na zaključak da je neophodno kontinuirano podsticanje i negovanje vršnjačkih odnosa između dece sa smetnjama u razvoju i druge dece u vaspitnoj grupi jer se na taj način doprinosi kvalitetnoj i podsticajnoj atmosferi za učenje svakog deteta, kao i razvoju individualnih potencijala kroz kompleksnost individualnih razlika.

Ključne reči: deca sa smetnjama u razvoju, inkluzivno vaspitanje i obrazovanje, vaspitne grupe, vršnjački odnosi

PRAKSA, FIZIČKE AKTIVNOSTI I SLOBODNO VREME ADOLESCENATA SA LAKOM INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU

Zorana Radovanović

Srednja zanatska škola, Beograd, Srbija

Mnoga istraživanja su pokazala da intelektualne sposobnosti adolescenata sa lakom intelektualnom ometenošću (LIO) utiču na školski uspeh, uspeh na praksi, fizičke aktivnosti u okviru bavljenja sportom, kao i načine korišćenja slobodnog vremena. Kvalitet adaptivnog ponašanja predstavlja jedan od ključnih elemenata prilikom dijagnostikovanja i klasifikovanja intelektualne ometenosti (IO) (AAIDD, 2010).

Cilj ovog rada je da se utvrdi u kolikoj meri adolescenti sa LIO zaostaju u odnosu na vršnjake tipične populacije (TP).

Uzorkom je obuhvaćeno 40 adolescenata sa LIO i 40 adolescenata TP, oba pola. Kriterijumi za izbor ispitanika podrazumevali su: količnik inteligencije učenika sa LIO 50-70, kalendarski uzrast 15-17 godina, kao i odustvo neuroloških, psihijatrijskih i izraženih emocionalnih i višestrukih smetnji. U uzorku je 52 (65%) ispitanika muškog pola i 28 (35%) ispitanika ženskog pola.

Za procenu socijalnih sposobnosti korišćen je *Upitnik procene socijalnih sposobnosti* sastavljen za potrebe istraživanja.

Rezultati su pokazali da učenici sa LIO 14 (17,5%) imaju tendenciju da izbegavaju časove fizičkog vaspitanja, da veći broj učenika 31 (38,8%) nije uključen ni u jednu školsku sekciju i ne bavi se nekim vidom fizičke rekreacije 36 (45%) van škole. Procena razvijenosti radnih navika kod obe grupe ispitanika dala je približne rezultate: 13 (16,3%) učenika sa LIO nema razvijene radne navike, dok u grupi TP 14 (17,5%) učenika pokazuje slične tendencije. Rezultati našeg istraživanja idu u prilog stavu da IQ nije značajan determinator razvija radnih navika u populaciji adolescenata sa LIO.

Sistematskom procenom socijalnih sposobnosti adolescenata sa LIO moguće je uticati na njihovo bolje uključivanje u društvenu i radnu sredinu.

Ključne reči: laka intelektualna ometenost, praksa, fizičke aktivnosti, slobodno vreme

ŠKOLA INKLUZIJE S ASPEKTA PARTNERSTVA RELEVANTNIH SUBJEKATA

Slavica Pavlović

Sveučilište u Mostaru – Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Mostar, Bosna i Hercegovina

O uključivanju djece s posebnim potrebama, naročito djece s poteškoćama u razvoju u redovite škole već nešto više od desetljeća se (pro)vode rasprave i istraživanja, točnije od službenog uvođenja inkluzivnog obrazovanja u obrazovni sustav Federacije Bosne i Hercegovine (Okvirnim Zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju Federacije Bosne i Hercegovine) 2003. godine. Ovaj rad predstavlja nastavak već provedenih istraživanja autorice u gradu Mostaru (2010. i 2012. godine). Istraživanje prezentirano u ovom radu provedeno je, putem petostupanjske skale stavova Likertovog tipa (sastavljene od šest pripadajućih subskala), početkom 2015. godine, u mostarskim osnovnim školama, na prigodnom, stratificiranom uzorku od 215 nastavnika (112 nastavnika razredne nastave i 103 nastavnika predmetne nastave), 150 roditelja osnovnoškolaca (bez ili s poteškoćama u razvoju) i 150 učenika završnog razreda osnovne škole.

Cilj istraživanja bio je ispitati stavove o inkluzivnom obrazovanju, s posebnim osvrtom na partnerstvo relevantnih subjekata. Rezultati istraživanja su, slično kao i u prethodnim, pokazali sljedeće: oba struma nastavnika tendiraju ka negativnijem stavu koji je, ipak, izraženiji kod predmetnih nastavnika, a koji proizlazi iz: nedostatne sposobnosti za rad s učenicima s poteškoćama u razvoju; nedostatne mogućnosti daljnog profesionalnog usavršavanja, posebice praktičnog, o ovom kompleksnom segmentu odgojno-obrazovnog procesa; nedostatka asistenata u nastavi, posebice onih adekvatno sposobljenih; nedostatnoj potpori relevantnih faktora. Roditelji i učenici također tendiraju ka negativnijem stavu, jer su još uvijek nedostatno informirani i nisu dovoljno uključeni u odlučivanje o inkluzivnom obrazovanju. Nadalje, kod nastavnika razredne nastave primjećuje se pozitivniji stav ka stručnom usavršavanju s ciljem adekvatnog rada s učenicima s poteškoćama u razvoju. Kod učenika završnih razreda osnovne škole, pak, pozitivniji stav je izraženiji u njihovoj spremnosti da pomognu učenicima s poteškoćama u razvoju u redovitoj školi.

Međutim, u sva četiri struma istraživanja proizlazi da su još uvijek aktualne prepreke inkluzivnom obrazovanju nedostatak suradnje usmjerene ka partnerstvu svih relevantnih subjekata (nastavnici, pedagozi, učenici, roditelji, visokoškolske ustanove, nadležni zavod za školstvo, odnosno ministarstvo obrazovanja, te šira društvena zajednica). Škola koja želi i teži postati škola integracije, a potom i škola inkluzije, temelji se na partnerstvu a ne na marginaliziranosti njenih krucijalnih subjekata, tj. nastavnika, roditelja i učenika u odlučivanju, planiranju, pripremi i realizaciji, ali i (kontinuiranoj) evaluaciji inkluzivnog obrazovanja.

Ključne riječi: škola, inkluzija, partnerstvo, nastavnici, roditelji, učenici

ZNAČAJ SLIKOVNE OČIGLEDNOSTI U RAZVOJU DECE

Slavka Nikolić¹, Mijana Savić², Vesna Savić³, Marija Savić⁴, Jelena Petrović⁵

¹OŠ „Radivoj Popović“, Zemun, Srbija

²Opšta bolnica Šabac, Šabac, Srbija

³Student master studija, Univerzitet u Novom Sadu –

Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija

⁴ Student doktorskih studija, Univerzitet u Novom Sadu –

Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija

⁵Dom zdravlja Šabac, Šabac, Srbija

Slike realne stvarnosti koje nastaju u svesti dece školskog uzrasta u procesu primanja informacija imaju važnu ulogu u razumevanu obrazovnog i vaspitnog materijala. Realne predstave treba da su dovoljno jasne, sadržajno pravilne i u potpuno povezane sa izgovorenom reči. U slučaju kada se u svesti formiraju kao neispravne, deca nesvesno pridaju značaj predmetu ili pojavi koji nije adekvatan stvarnosti. U skladu sa tim, formira se neadekvatno shvatanje koje se odražava na ceo sistem znanja. Nezamenljiva je slikovna očiglednost kao sredstvo formiranja konkretnih predstava koje leže u osnovi razumevanja stvarnosti kod dece. Za diferenciranje i uopštavanje bitnog od nebitnog (promenljivog) primenjuje se upoređivanje delova komponenti jedne iste slike. Upoređujući različite komponente na jednoj slikovnoj ilustraciji, svest dece može pojmovno da se bogati i istovremeno da se precizira na određene karakteristike pojedinih objekata iz realne stvarnosti. Primena metode upoređivanja očiglednog slikovnog materijala u stvaranju realne slike objekata ili pojave koje se treba usvojiti predstavlja osnovni ali ne i jedini oblik saznajnih informacija. Slikovna očiglednost aktivira razvoj mašte kod dece. Od toga u velikoj meri zavisi pravilnost razumevanja uzročno-posledičnih odnosa među pojавama. Očiglednost stimuliše decu na misaonu, govorno-jezičku i mnestičku aktivnost a u izvesnoj meri olakšava i rešavanje odgovarajućih obrazovno-saznajnih zadataka. U ovom radu, za ispitivanje dece primjenjen je postupak usklađivanja slikovne očiglednosti i verbalno označenih pojmova koji se formiraju. Uputstva za rad su prezentirana putem pisanih govora i zapisa na specijalnim karticama kako bi deca prikazane zadatke iskazala usmenim govorom.

Ključne reči: stvarnost, slikovna očiglednost, ilustracije, sistem znanja, mnestička aktivnost

OŠTEĆENJE SLUHA

Mijana Savić¹, Marija Savić², Vesna Savić³, Slavka Nikolić⁴, Jelena Petrović⁵

¹Opšta bolnica Šabac, Šabac, Srbija

²Student doktorskih studija, Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija

³Student master studija, Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija

⁴OŠ „Radivoj Popović“, Zemun, Srbija

⁵Dom zdravlja Šabac, Šabac, Srbija

Sluh kao senzorna funkcija može biti uredna ili oštećena. Odrasla osoba sa urednim sluhom može da čuje zvuk jačine≤25dB na oba uva. Osoba slabije čuje ako na bolje čujućem uvu ne čuje zvuk slabiji od 25 dB u odnosu na osobu urednog sluha (WHO, 2003). Oštećenje sluha predstavlja senzorni poremećaj koji se ispoljava smanjenom sposobnosti slušanja i razumevanja govornih i zvučnih informacija za najmanje dve frekvencije u govornoj zoni. U slučaju oštećenja, ometaju se mentalne sposobnosti i govorno – jezička komunikacija. Prema SZO (WHO, 2003), slepilo i gluvoča su dva najčešća senzorna poremećaja (izolovana ili udružena). U zdravstvu Srbije, primenjuje se osavremenjen medicinski kriterijum klasifikacije oštećenja sluha koji je 1962. god. objavio Podvinec (Podvinec, 1962). Na taj način oštećenja sluha se klasifikuju prema uzroku (nasledna i stečena) i lokalizaciji (u spoljašnjem, srednjem i unutrašnjem uvu); degenerativne promene uslovljavaju ispoljavanja tipova oštećenja (konduktivna, mešovita i senzorineurala); i prema težini oštećenja sluha su laka, srednja, teška, vrlo teška i može biti potpuna gluvoča. Ova klasifikacija se poklapa sa klasifikacijom SZO (1980). Po njoj su kategorije oštećenja sluha razvrstavana u odnosu na intezitet odstupanja od urednog praga sluha. Zbog određenih nedostataka, klasifikacija je revidirana 1998. g. (SZO, 1998). SZO (WHO, 1990) je 1990. godine objavila 10 reviziju MKB. Prevedena je na 42 svetska jezika. Stupila je na snagu 01. januara 1993. godine i obavezna je za sve članice SZO. Uz saglasnost SZO, Savezni zavod za unapređenje zdravlja Srbije 1996. god. za potrebe zdravstva Srbije prevodi i objavljuje je 1997. god. U međuvremenu, MKB 10 je izmenjena, dopunjena i publikovana u vidu 1, 2, i 3. Knjige (Verzija 2, Delhi 2008; i Verzija 3, Toronto 2010). Zakon o zdravstvenoj zaštiti Srbije i prateći zakoni o statističkim istraživanjima i evidencijama obavezuju zdravstvene ustanove, lekare, zdravstvene radnike i saradnike, statističke i druge službe na primenu MKB 10, kao opštedržavni zdravstveno-statistički standard. Oštećenja sluha su klasifikovana u 8. grupi sa 133 dijagnoze bolesti uva i mastoidnog nastavka, koje su za potrebe statistike razvrstane na pet grupa dijagnoza: 21 dijagnoza bolesti spoljašnjeg uva (H60-H62); 54 dijagnoze bolesti srednjeg uva i mastoidnog nastavka (H65-H75); 22 dijagnoze bolesti unutrašnjeg uva (H80-H83); 17 dijagnoza oštećenja sluha (Surditas – H90-H91); 19 dijagnoza drugih bolesti uva (H92-H95).

Ključne reči: senzorna funkcija, oštećenje sluha, gluvoča, MKB 10, bolesti uva i mastoidnog nastavka

NOVI STANDARDI U TRETMANU MALIŠANA SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Aleksandra Ivančić

„Vukov centar“ Os-Ossis, Novi Sad, Srbija

U ovom radu prikazaćemo multimetodski pristup problematici tretnjana dece sa cerebralnom paralizom, sa osvrtom na: 1) Medek Cuevas metodu, baziranu na stimulaciji vestibularnog aparata; 2) ABR metodu, kao biomehanički pristup cerebralnoj paralizi; 3) Therasuit metodu, kroz jačanje mišića; 4) PNF metodu; 5) integraciju primitivnih refleksa po Masgutovoju i Blumbergu, čime se postavljaju temelji neurostrukture mozga (uticaj primitivnog refleksa Babinskog na govor, uticaj primitivnog ASTV refleksa na sluh i pojavu disleksijske, uticaj Moro refleksa na pojavu iracionalnih strahova, emocionalne nestabilnosti, smanjenja koncentracije tokom učenja, uloga primitivnih refleksa na psihomotorni razvoj deteta kao i njihov značaj integracije kod dece sa cerebralnom paralizom, autizmom, genetskih poremećaja, hiperaktivnošću i poteškoćama prilikom učenja). Takođe, dajemo praktičan prikaz Bal-A-Vis-X metode lopticama i njen uticaj na mališane sa poteškoćama u učenju, čitanju i pisanju sa ciljem poboljšanja koordinacije oko-ruka i fine motorike i brže integracije Babkin primitivnog refleksa. Skup savremenih metoda, koje se primenjuju na jednom mestu, inspirisane su ličnim iskustvom autora.

Ključne reči: integracija, primitivni refleksi, cerebralna paraliza, autizam, disleksija, vestibularni aparat

POJAM I ULOGA VASPITNIH NALOGA

Vojislav Ćorluka, Radmila Milojević, Dragana Jakovljević, Bojana Momčilović,
Biljana Jašović-Popović, Vanja Đukić-Pantić, Sonja Todorović,
Aleksandra Đorđević, Snežana Perić
Centar za socijalni rad Smederevo, Smederevo, Srbija

Uvođenje vaspitnih naloga predstavlja jednu od novina Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela. Maloletnim učiniocima krivičnih dela mogu se izreći dve vrste mera: kaznene sankcije (vaspitne mere, kazna maloletničkog zatvora i mere bezbednosti) i vaspitni nalozi. Vaspitni nalozi su posebne mere restorativnog prava koje nemaju karakter krivične sankcije. Svrha naloga jeste da se ne pokreće krivični postupak prema maloletniku, već da se utiče na njegov pravilan razvoj, kao i na jačanje njegove lične odgovornosti kako ne bi nastavio sa vršenjem krivičnih dela. Uslovi za primenu vaspitnih naloga su: priznanje krivičnog, odgovornost za delo koje je učinio i spremnost da ispuni jedan ili više vaspitnih naloga i odnos maloletnog učinioca krivičnog dela prema oštećenom. Maloletniku se može izreći vaspitni nalog za imovinska krivična dela, ali i za dela srednje težine. Vaspitne naloge može izreći: Javni tužilac za maloletnike i Sudija/veće za maloletnike.

Teškoće u primeni vaspitnih naloga u praksi pruzrokovane su nedostatkom ustanova i organizacija na lokalnom novou, koje poseduju obučen kadar, koji bi bio sposoban da realizuje vaspitne naloge i pri tom ne ugrozi integritet maloletnika.

Uloga Organu starateljstva je da detektuje odgovarajuće organizacije koje sadrže opis delatnosti i poslova na kojima bi maloletnik bio angažovan. Organ starateljstva odluku dostavlja sudiji za maloletnike.

U odnosu na Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela koji putem restorativne pravde teže da ono što je uništeno krivičnim delom vrate u celinu, značaj vaspitnih naloga se ogleda u izbegavanju stigmatizacije maloletnika, vrednuje se njegova ličnost i ukazuje na njegovu odgovornost prema učinjenom delu, ujedno se skraćuje sudska postupak.

Centar za socijalni rad Smederevo na lokalnom novou, od 2007. godine ima sklopljena dva ugovora, sa Crvenim krstom i Udruženjem distrofičara. Veoma mali broj vaspitnih naloga je realizovano.

Ključne reči: vaspitni nalozi, ulovi, svrha, teškoće u primeni

SPECIFIČNOSTI NASTAVE U BOLNIČKIM USLOVIMA – NEUROLOGIJA I PSIHIJATRIJA

Biljana Uzelac

OŠ „Dr Dragan Hercog“, Beograd, Srbija

OŠ „Dr Dragan Hercog“ organizuje obrazovno-vaspitni rad u bolničkim uslovima, kućnoj nastavi i učenja na daljinu. Nastava se organizuje u jedanaest beogradskih bolnica. Jedna od njih je i „Klinika za neurologiju i psihijatriju“. Deca koja su hospitalizovana imaju različitu dužinu boravka u zavisnosti od vrste bolesti. Specifičnost realizacije nastavnog procesa ogleda se u individualnom i individualizovanom pristupu svakom učeniku prema njegovim mogućnostima i zdravstvenom stanju. Učenici su upisani u svoje matične škole, nastava se realizuje po udžbenicima koje učenici donose. Nastavni plan i program se uskladjuje sa planom i programom učenikove matične škole, tako da može nesmetano da prati gradivo kada završi lečenje i vrati se u svoju školu. Odeljenje je kombinovano od prvog do četvrtog razreda kao i od petog do osmog. Spajaju se dva bolnička odeljenja – neurologija i psihijatrija. Deca su uvek pod kontrolom zbog specifičnosti njihovog boravka u bolnici. Uvek su prisutna sva četiri nastavna plana i programa, pripreme za sva četiri razreda jer nikada ne može da se prepostavi sutrašnje brojno stanje. Različiti uzrasti, dijagnostika, mogućnosti, udžbenici, zadržavanje, uticaj terapije, sposobnosti – sve su to elementi koji utiču na rad sa učenicima.

Ključne reči: OŠ „Dr Dragan Hercog“, bolničko lečenje, nastavni plan i program, neurologija, psihijatrija

